

Vývoj vztahů mezi účastníky šikany na základní škole z jejich pohledu a s časovým odstupem několika let

Jaroslava Kroulíková

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Jaroslava Kroulíková
Osobní číslo: H07277
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Forma studia: prezenční

Téma práce: Vývoj vztahů mezi účastníky šikany na základní škole
z jejich pohledu a s časovým odstupem několika let

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti šikany, profilu účastníků šikany a její prevence.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu formou interview.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. Překlad Vladimír Jůva. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3179-6.

JANOŠOVÁ, Pavlína. Šikana a vyčleňování žáků na základní škole. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2011. ISBN 978-80-7372-779-6.

KOLÁŘ, Michal. Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-717-8123-1.

LOVASOVÁ, Lenka. Šikana. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-869-9165-2.

MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

NOVOTNÁ, Lenka, Miloslava HRÍCHOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. Vývojová psychologie. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004. ISBN 80-704-3281-0.

PLEVOVÁ, Irena. Kapitoly z vývojové psychologie. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1412-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8308-0.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Hana Včelářová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

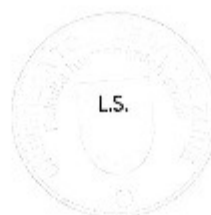
30. listopadu 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

3. května 2013

Ve Zlíně dne 14. února 2013

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
vedoucí ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- heru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 3.9.2013

Kučelka

¹⁾ Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Změny zákona o vysokých školách.

²⁾ Právní díla nevčetněčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, a to jako prohlášená obhajobou včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpisy vysoké školy.

(2) Diplomová, diplomová, bakalářská a rigorózní práce odložená uchráněním k obhajobě musí být již uzpůsobena pro pracovníci dle předání kromě obhajoby související s odběrem vzorků v místě určeném místním příslušným úřadem. Školy nebo učební ústav musí mít předložit všechny školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může za souhlasem práce podívat na své náklady výpisy, omyly nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že včas odložená práce musí směřovat ke vypracování své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledky obhajoby.

2) Účast 5. 121/2006 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, které si může za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vyučovacího učitele nebo studentem ke studijním účelům nebo souvisejícím poměrům vypracovaných z jeho právnické osoby ke škole nebo školské či vzdělávacího zařízení (školské dílo).

3) Účast 5. 171/2006 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školské dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vyučovacího učitele nebo studentem ke studijním účelům nebo souvisejícím poměrům vypracovaných z jeho právnické osoby ke škole nebo školské či vzdělávacího zařízení (školské dílo).

(2) Ustanovení § 35 odst. 3 zákona neuplatňuje se, pokud škola nebo školské či vzdělávací zařízení, které je to v souvislosti s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny poskytnout, aby jim nebo školskému či vzdělávacímu zařízení v souvislosti s učebními díly ke studijním účelům podle odstavce 2 příměrně přispěl na úhradu nákladů, které na vyučování dílo vyučovací, a to podle okolností a za jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku vyučovacího učitele nebo školského či vzdělávacího zařízení z učebního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá problematikou šikany a jejími následky z pohledu žáků, kteří se s ní setkali na základní škole. Je rozdělena do dvou částí. Teoretická část se věnuje pojmům z oblasti vývojové psychologie, specifickým vlastnostem účastníků šikany, příčinám vzniku šikany, vysvětluje pojmy agrese a agresivita a zmiňuje možné následky šikany v budoucím životě žáka. Praktická část se zabývá výzkumem, který je zaměřen na dlouhodobé vztahy mezi šikanovanými a šikanujícími žáky.

Klíčová slova: dítě, agrese, agresivita, šikana, oběť, agresor, vztahy

ABSTRACT

Bachelor thesis deals with the problem of bullying and its consequences in terms of pupils who met it in elementary school. It is divided into two parts. The theoretical part deals with concepts from the field of developmental psychology, specific characteristics of bullying participants, causes of bullying, aggression and explains the concepts of aggression and discusses possible consequences of bullying in the future life of the pupil. The practical part deals with the research, which is focused on long-term relationships between victimized and bullying pupils.

Keywords: child, aggression, aggressiveness, bullying, victim, aggressor, relations

Děkuji PhDr. Haně Včelařové za odborné vedené mojí bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 PSYCHICKÁ SPECIFIKA DĚTSTVÍ A DOSPĚLOSTI	12
1.1 DĚTSTVÍ	12
1.1.1 Mladší školní věk	13
1.1.2 Starší školní věk - pubescence	13
1.2 MLADÁ DOSPĚLOST	14
2 ŠIKANA	16
2.1 AGRESIVITA / AGRESE	16
2.2 PŘÍČINY VZNIKU AGRESIVITY	17
2.3 DEFINICE ŠIKANY	18
2.4 PŘÍČINY VZNIKU	19
2.4.1 Vliv rodiny	20
2.4.2 Vliv vrstevnické skupiny.....	20
2.4.3 Kult násilí	21
2.5 STÁDIA ŠIKANY	22
2.6 AKTÉŘI ŠIKANY	23
2.6.1 Agresor	23
2.6.2 Oběť	25
2.7 PŘÍKLADY ŠIKANY	26
2.8 PREVENCE	29
2.8.1 Prevence na úrovni školy	30
2.8.2 Prevence na úrovni třídy.....	31
2.8.3 Prevence na úrovni jednotlivce	31
3 NÁSLEDKY ŠIKANY	32
3.1 PSYCHOSOMATICKÉ PROJEVY	32
3.2 POSTTRAUMATICKÁ STRESOVÁ PORUCHA (PTSD)	33
3.3 STOCKHOLMSKÝ SYNDROM	33
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
4 VÝZKUMNÁ ČÁST	37
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	37
4.2 CÍL VÝZKUMU	37
4.3 VÝZKUMNÝ VZOREK	38
4.4 DRUH VÝZKUMU	38
4.5 VÝZKUMNÁ METODA.....	38
5 REALIZACE VÝZKUMU	40

5.1	RESPONDENTI.....	40
5.2	OTÁZKY ROZHOVORU.....	42
5.3	SCHÉMA ROZHOVORU.....	43
5.4	ZPRACOVÁNÍ DAT.....	45
6	VÝSLEDKY VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT.....	47
6.1	JAK PROBÍHALA AGRESE VŮČI JEDINCI?.....	47
6.2	JAK ŠIKANOVANÝ ZVLÁDAL DOBU, KDY BYL ŠIKANOVÁN?.....	48
6.3	JAKÝM ZPŮSOBEM SE PROBLÉM VYŘEŠIL?.....	49
6.4	JAK ŠIKANOVANÝ VZPOMÍNÁ NA DOBU STRÁVENOU NA ZŠ?.....	50
6.5	JAKÉ JSOU VZTAHY MEZI SPOLUŽÁKY DNES?.....	50
6.6	JAK ŠIKANOVANÝ HODNOTÍ SVÉ ZKUŠENOSTI Z DĚTSTVÍ DNES?.....	52
6.7	SHRNUTÍ.....	53
	ZÁVĚR.....	55
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	55
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	58
	SEZNAM PŘÍLOH.....	59

ÚVOD

Šikana je pojem, který většinová populace chápe jako něco, co se „prostě na školách děje“ a považuje se celkem za normální jev. Každý, kdo má nebo plánuje děti, se jednoho dne začne ptát, co všechno může udělat proto, aby se zrovna jeho potomek nestal obětí násilí ve škole. Určitě není na škodu o šikaně něco vědět ještě před tím, než se s tímto fenoménem osobně setkáme a zkusit tedy ovlivnit okolnosti natolik, abychom se mu vyhnuli. Spousta problémů totiž vzniká už dávno před nástupem dítěte do školy – tedy v rodině, což si mnozí rodiče ani neuvědomují.

V teoretické části práce jsou vysvětleny rozdíly v různých fázích vývoje člověka od školních lavic až po dospělost, zaměříme se zejména na zvládání stresu a příčiny rozvoje agrese u dětí na základní škole. Dále se budeme zabývat šikanou jako takovou – jejími stádii, znaky, možnými řešeními i následky, jaké šikana zanechává na aktérech šikany.

Praktická část obsahuje výzkumný cíl, výzkumnou metodu, vyhodnocení výzkumu a závěr, ve kterém jsem shrnuta všechna nasbíraná data. Hlavním výzkumným cílem je zjistit, jak se mění, příp. nemění chování agresorů ve vztahu k obětem šikany a naopak. Zjišťovala jsem, jak šikanu zpětně hodnotí oběti, jak vzpomínají na dobu na základní škole a zda-li se stýkají s bývalými agresory – šikanujícími žáky a jaký je jejich vztah po několika letech. Také mne zajímalo, jestli na nich šikana zanechala nějaké dlouhodobější následky a také, jestli jim negativní zkušenost z dětství byla něčím přínosná, ptala jsem se například, jak by dnes na šikanu reagovali (zda-li by se chovali jinak, bránili se apod.)

Pro svůj výzkum jsem si zvolila metodu kvalitativního výzkumu, a to formou polostrukturovaného interview, rozšířenou o telefonní rozhovory. Data jsem zpracovala metodou otevřeného kódování a kategorizace odpovědí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PSYCHICKÁ SPECIFIKA DĚTSTVÍ A DOSPĚLOSTI

Tato kapitola se zabývá vývojovými fázemi člověka, a to hlavně fázemi **dětství** a **rané (mladé) dospělosti**. Člověk prochází samozřejmě ještě dalšími fázemi (střední dospělost, pozdní dospělost, atd.), ale ty jsou pro naše účely nepodstatné, proto nejsou tyto fáze uvedeny a popsány. Důvodem je zejména skutečnost, že předmětem zkoumání byli respondenti ve věku 20-35let, tedy výhradně jedinci nacházející se momentálně v období rané dospělosti.

Situace, které si zažijeme v dětství, nám v dospělosti mohou pomoci, ale také ublížit. Jsou zážitky, díky kterým se naše psychika natolik naruší, že nejsme schopni se s nimi vypořádat až do dospělosti. Psychické týrání zažité v raném věku se velmi často promítá do věku pozdějšího, člověk není schopen se bránit „silnějším“ a upadá čím dál více do depresí, zažívá také pocity méněcennosti, a to vše se odráží v jeho způsobu života, v jeho chování. Z pohledu dospělého jsou dětské problémy nijaké a malicherné a možná právě proto je často neřeší. Mnohdy se pak ale diví, co všechno si z dětství sami pamatují a jaká ponaučení si odnesli...

1.1 Dětství

Před nástupem do školy jsou pro dítě nejvíce významným a důležitým „prvkem“ rodiče, případně další osoby, se kterými dítě tráví čas. Většina dnešních dětí je do 3 let věku v kontaktu skoro výhradně s matkou, případně se sourozenci, méně času pak tráví s otcem. Již tady se utváří osobnost člověka, proto je důležité, v jakém prostředí dítě vyrůstá. S nástupem do vzdělávacího zařízení, ať už jde o jesle nebo mateřskou školu či základní školu, se děti najednou ocitnou v cizím prostředí a musí se samy zorientovat. Musí zapadnout, naučit se vycházet s ostatními dětmi, naučit se komunikovat. Tedy to, co „odkoukalo“ doma najednou může uvést do praxe. Po nástupu do školy řeší vztahy, kamarádství, snaží se zapadnout do kolektivu, ale zároveň hledá sebe samo, což může být v rozporu s kolektivním názorem, jak se oblékat, co za muziku poslouchat apod. Toto období je těžké i pro samotné rodiče dětí a pubescentů, protože mnohdy jim nezbude nic jiného, než přihlížet a čekat, do jaké skupiny se jejich dítě připojí a jak ho tato skupina ovlivní, probíhají hádky a zákazy, což děti berou jako útok na sebe a ještě více se rodině uzavírají a přimykají právě k vrstevníkům - považují je pak za svoji „druhou rodinu.“

1.1.1 Mladší školní věk

Mladší školní věk je doba, kterou zpravidla vymezujeme od 6-7 let (kdy dítě vstupuje do školy) do 11-12 let, kdy u dítěte začínají první známky pohlavního dospívání i s průvodními psychickými projevy. K významným událostem v životě člověka patří již po celé generace vstup do školy. Jde o podstatnou změnu v celém způsobu života dítěte a pro většinu dětí znamená značnou zátěž. Dítě, které si doposud převážně hrálo, je náhle „tlačeno“ k soustavné práci. Navíc ještě je kontrolováno autoritou, učitelem. Dítě se musí obejít delší dobu bez rodičů a zapojit se do nového kolektivu. Je známo, že nástup do školy je náročnější pro děti, které nenavštěvovaly mateřskou školu.

Snad nejvíce psychicky ohrožující je podle Plevové (2006) srovnávání a hodnocení výkonu dítěte s výkony spolužáků. Velké nároky jsou kladeny na všechny poznávací procesy. Dítě například nevystačí s neúmyslnou pozorností a dlouhodobé soustředění je v tomto věku značně vyčerpávající. Je běžné, že řada dětí vykazuje při vstupu do školy po určitou dobu známky nepřizpůsobení. Může se to projevit tím, že si špatně zvykají na nový kolektiv, stále si s něčím hrají, jsou neklidné, otáčejí se, vykřikují apod. Často si rodiče mohou stěžovat na to, že dítě nechce psát úkoly, odmítá ráno vstávat, je unavené a podrážděné, bolí ho břicho a hlava, špatně spí, zapomíná.

Autorky Novotná, Hrochová a Miňhová (2004) uvádí, že v tomto období se diferencují tzv. vyšší city (zejména estetické a morální), emoce a city jsou však jednoduché. Je to klidné období bez bouřlivých projevů, kdy dříme sexualita. Freud nazývá toto období (věk 6-11 let) **obdobím latence**. Mohou se ale objevovat různé neurotické poruchy, školní fobie, poruchy životosprávy, koktavost, apod.

1.1.2 Starší školní věk - pubescence

Pubescence je nejkritičtějším a nejdynamičtějším obdobím v lidském životě. Název je odvozen od termínu pubescere, tj. obrůstat chmýřím, vousy, ale také dospívat.

Fáze pubescence:

1. Prepubescence – 11-13 let u dívek, u chlapců o 2 roky později. Zahrnuje
1. symptomy pohlavního dozrávání až po vznik menstruace (poluce).
2. Pubescence – 13-15 let, trvá do dosažení reprodukční schopnosti, zpravidla
1 až 2 roky od začátku menstruace u dívek.

Dříve dospívající chlapci jsou populárnější. Později vyspívající chlapci jsou málo sebejistí, mají četné komplexy – tyto chlapci s opožděnou pubertou se stávají často objektem šikanování a agrese ze strany vrstevníků. Dívky, které rychleji dospívají, své změny skrývají a stydí se za ně. Většina pubescentů věnuje pozornost svému zevnějšku a hodnotí své tělesné vlastnosti. Atraktivní jedinci mají vyšší sociální status a jsou lépe přijímáni svými vrstevníky. Podle Eriksona je období od 11 do 15 let důležité pro vytváření vlastní identity. Dospívající si uvědomuje své „já“ a zabývá se především tím, jaký by nechtěl být, pozoruje se, zkoumá svůj zevnějšek. V procesu přijetí sebe sama je důležitá úspěšnost v určité oblasti a také přijetí vrstevníky (skupinová identita). V období pubescence se mohou objevit nutkavé neurozy i depresivní stavy, kolem 15. roku kumulují sebevražedné tendence (Novotná, Hrochová, Miňhová, 2004).

1.2 Mladá dospělost

V naší společnosti považujeme za dospělé ty jedince, kteří již nabyli právní zletilosti, tj. dosáhli věku 18 let. V tomto věku ale stále většina populace studuje, takže ač jsou podle práva „dospělí“ a závislí sami na sobě, není tomu mnohdy tak. Mladí lidé jsou stále podporováni rodiči, bydlí s nimi ve společné domácnosti a tedy za ně svým způsobem rozhodují. Z tohoto hlediska je vlastně velmi obtížné říci, kdy dospělost nastává.

Plevová (2006) uvádí, že primárně je dospělost určena biologicky, její dosažení je vázáno na zrání, tj. věk. V otázce psychosociálního vymezení dospělosti uvádí, že tato proměna není jednoznačně lokalizována a probíhá u různých lidí v různou dobu. Za nejvýznamnější psychické znaky dospělosti lze podle ní považovat samostatnost, relativní svobodu rozhodování a chování, spojenou se zodpovědností ve vztahu k druhým lidem, se zodpovědností za svá rozhodnutí i činy.

Pojem **mladá dospělost** zahrnuje období od 20 do 35 let. Dosažení dospělosti signalizuje ochotu přijmout a schopnost zvládnout určité vývojové úkoly, jako je

- a) profesní role,
- b) stabilní partnerství (resp. manželství),
- c) rodičovství (Plevová, 2006).

Novotná (2004) uvádí, že toto období není zdaleka tak bouřlivé jako to předchodí, avšak je označováno za dobu energetického startu, dobu nadějí a optimismu. Důležité je završení procesu hledání pracovního a společenského uplatnění, výběr profese a realizace manželské a rodičovské role. Mladý člověk si vypracovává vlastní názory na filozofické, kulturní, společenské a jiné otázky, vyspělé myšlení umožňuje zobecnit vlastní zážitky a zkušenosti, vytvářet reálné názory a postoje k životu, světu, společnosti i sobě samému. V citovém životě dospělých dochází k harmonizaci a citové stabilizaci, nejvyšším citem je láska, která se projevuje touhou pro psychické a tělesné blízkosti – pokud není opětována, přináší zklamání, pocity méněcennosti a smutek. V počátcích mladé dospělosti je časté střídání partnerů. Zajímavé je, že modely pro výběr partnera si získáváme již v dětství.

Významným mezníkem v životě člověka je uzavření manželství, které souvisí s uspokojením sexuální a citové potřeby včetně touhy mít děti. O tom, jak bude tento vztah úspěšný záleží na psychosexuální zralosti obou partnerů, na jejich zkušenostech z primární (biologické) rodiny, kdy její struktura, typ vedení, vztah otce a matky jsou modelem pro vlastní manželské a rodičovské vztahy.

2 ŠIKANANA

Výzkumy ukazují, že se s šikanou se setkává každoročně až 40% žáků základních škol (Kolář, 2011). Šikana je tedy bezpochyby významný celospolečenský problém, který je nutno řešit, zejména proto, že se jedná o velký počet dětí, poškozující jejich vývoj, psychiku a následky šikany mohou přetrvávat až do dospělosti.

„Toto slovo pochází s francouzského slova chicane, což znamená zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování, byrokratické lpění na literě předpisů, například vůči podřízeným nebo vůči občanům, od nichž šikanující úředníci zbytečně vyžadují nová a nová potvrzení a razítka, nechávají je pro nic za nic čekat atd.“ (Říčan, Janošová, 2010, s. 135).

2.1 Agresivita / Agrese

„Agresivní chování lze definovat jako porušení sociálních norem, omezení práva a poškozující živé bytosti či neživé objekty.“ (Vágnerová, 2004, s. 757)

- Termín **agresivita** označuje tendenci, pohotovost k násilnému způsobu chování.
- Pojem **agrese** charakterizuje reálný projev takového chování, který mívá charakter násilí.

Podle Fromma (1997) rozdělujeme agresi na **benigní** a **maligní**.

Benigní agrese slouží k přežití druhu, je dána každému živočichu (jak zvířeti, tak člověku), aby mobilizoval reakci útoku nebo útěku, když jsou ohroženy jeho zájmy, např. potrava, životní prostor, potomci (mláďata). Vzniká tedy při ohrožení a zaniká bezprostředně po odeznění. Je vrozená.

Maligní agrese je specificky lidská a nevznikla z žádného živočišného instinktu, neslouží k přežití člověka. Jde o agresi jejímž prostřednictvím člověk uspokojuje jen své touhy.

2.2 Příčiny vzniku agresivity

Vágnerová (2004) uvádí, že sklon k agresivitě závisí na kumulaci různých vlivů: dědičných dispozic, získaných zkušeností i aktuálních podnětů.

- Dědičnost

Člověk má vrozené dispozice k agresivnímu chování. Ty jsou podle etologických teorií užitečné k zajištění vlastního teritoria, k vytvoření společenské hierarchie, eventuálně i k uchování její stability.

- Biologické předpoklady

Podle Vágnerové mohou biologické předpoklady k agresivnímu způsobu reagování být dány určitou změnou ve struktuře či funkci mozku. Tyto odchylky nemusí mít genetickou příčinu, ale mohou vzniknout v důsledku poškození CNS (např. úrazem, onemocněním). Sklon k agresi není v mozku jednoznačně lokalizován.

Větší sklon k agresi mají muži, tato tendence souvisí s mužským pohlavním hormonem testosteronem. Muži, kteří mají hodně vysokou hladinu tohoto hormonu, bývají nápadně konfliktnější, reagují agresivně i bez předchozí provokace.

- Vlivy prostředí

Vlivy prostředí, především jeho sociální složka, mohou posilovat sklon k agresivnímu chování na základě specifické zkušenosti, lidská agresivita může v závislosti na učení vzrůstat. Děje se tak např. nápodobou, event. identifikací s určitým člověkem.

Nejvýznamnějším zdrojem rané zkušenosti je **rodina**. Tendenci k agresivitě ovlivňují již primární zkušenosti, např. pozitivní posilování agresivních projevů dítěte (které si tak potvrzuje užitečnost takového jednání). Rozvoj agresivních tendencí je závislý na rodičovském chování, na hodnotovém systému rodiny, stylu výchovy i preferovaném způsobu reagování.

Každý jedinec je také vázán hodnotovým a normativním systémem společnosti – **sociální skupiny**, do níž patří. Hodnoty a normy různých skupin se mohou lišit a z toho vyplývá i různá míra tolerance agresivního chování.

Na rozvoji agrese se taktéž podílí i celkové **společenské klima**. Předpokládá se, že civilizační změny, jež jsou doprovázeny změnou hodnot, rozpadem různých skupinových vazeb rostoucím důrazem na jedince, povedou k dalšímu nárůstu agresivity.

Agresivita může být součástí určité **sociální role**, která toto chování přímo vyžaduje a v závislosti na tom pravděpodobně i posiluje (Raboch, 1996). Je tomu tak u policistů, vojáků apod. Na druhé straně je třeba připomenout, že si takovéto povolání vybírají častěji jedinci, kterým vyhovuje, protože mají k násilnému chování větší sklon. Nutnost chovat se agresivně vyplývá i z prestižnější role v nějaké **asociální skupině**. Tímto způsobem musí vůdce potvrzovat své postavení, jde o specifický signál pro ostatní členy skupiny, kteří jsou ve vztahu k němu v podřízené pozici.

- Aktuální situace

Aktuální situace, resp. určité prostředí může působit jako spouštěč agresivního jednání. Riziko agrese zvyšuje např. nadměrné a nestrukturované nakupení lidí, nejasnost a nepřehlednost situace, chybění pravidel nebo naopak příliš rigidní hierarchie a striktní řád. Tendenci reagovat agresivně posiluje i míra subjektivní zátěžovosti dané situace (Vágnerová, 2004).

2.3 Definice šikany

Abychom si ujasnili, co vlastně šikana je, je vhodné uvést několik definic. První definici najdeme na každé internetové stránce, v téměř každé knize, lze ji tedy považovat za jakousi standardní, obecnou: **Šikana je nebezpečný sociálně patologický jev, při němž je omezována zejména osobní svoboda a svoboda rozhodování, je ponižována lidská důstojnost a čest a mnohdy je obětím ubližováno na zdraví či na majetku.**

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy definuje šikanování jako: „*Jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věci druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků.*“ (MŠMT, 2000, s. 1-2)

V Kolářově publikaci z roku 2001 (s. 17) se můžeme setkat s následujícím popisem: „*Šikanování je nebezpečně rozbujelelou sociální nemocí ve společnosti, jejímž důsledkem je poškozování zdraví jednotlivce, skupin, včetně rodiny a společnosti vůbec. Šikanování začíná v rodině mezi sourozenci, na vojně, v zaměstnání (mobbing), v partnerských vztazích (domestic violence), v nemocnicích, mezi nájemníky domu a končí třeba týráním seniorů v rodině nebo v domově důchodců.*“

Takto šikanu popisuje Říčan (2010, s. 21): „*Šikana je ubližování někomu, kdo se nemůže nebo nedovede bránit. Obvykle mluvíme o šikaně tehdy, když jde o opakované jednání, ve velmi závažných případech označujeme za šikanu i jednání jednorázové, s hrozbou opakování.*“

Lovasová (2006, s. 6) uvádí, že „*o šikaně mluvíme tehdy, je-li oběť z nějakého důvodu bezbranná (fyzický handicap, psychická odlišnost, neobratnost, izolovanost v kolektivu...) a jedná se tedy o asymetrickou agresi.*“

2.4 Příčiny vzniku

Příčin, proč šikana vzniká, může být hned několik. Proč se z normálního chlapce stane najednou někdo, kdo je schopen týrat a ubližovat? Jaké procesy v něm probíhají? Jaké myšlenky se mu honí v hlavě? Proč to dělá? Stejně tak se můžeme ptát: Proč si to oběť nechá líbit? Proč se nebrání? Ať to uchopíme z té či oné strany, vždy je na místě hledat problémy nejdříve v rodině. Je tam vše v pořádku? Neprobíhá zde něco špatného? Příčinou může být jen trochu více autoritativní výchova, kde příkazy a zákazy jsou na denním pořádku, dále prostředí, v němž má dítě pocit, že je vězněm, či vojákem a kde dítě nemá pocit bezpečí, nebo způsob, jakým jsou potlačovány city mezi členy rodiny. To všechno zde může hrát významnou roli. Stává se, že v tomto období si mladý člověk, dítě usmyslí, že je nemilováno, že nikam nepatří a přenesse tuto „nelásku“ i sám na sebe. Rodina taktéž může v dítěti vyvolat pocit, že nic neumí, nic nedokáže, nic nedokončí a tím sráží jeho sebevědomí. Snadno se pak takový člověk stane obětí šikany – má totiž pocit, že si hezké zacházení nezaslouží. Nebo naopak se z něj může stát agresor, který vlastně „přebere“ vzorce chování z rodiny a aplikuje je na ostatní, na oběti.

Kolář (1997) spatřuje příčiny v sobecké a sebestředné orientaci agresorů a v nelásce k sobě, v osobnosti. Někteří autoři, dle Šturmy (2001) se zmiňují o tom, že šikana je formou

a projevem tzv. CAN syndromu – tedy zanedbávaných a zneužívaných dětí. Němečtí autoři zabývající se dětskou agresivitou zdůrazňují, že zdrojem šikanování je příliš autoritativní škola jako omezující instituce, která s žáky manipuluje. Též strach z neúspěchu, tresty a sankce vyvolávají vzdor. Jiné teorie hovoří o šikanování jako o odreagování vlastních komplexů, traumat, deprivace z útisku apod. Velmi časté je poukazování na napodobování kultu násilí, brutalitu, kterou šíří televize, filmy, počítačové hry a další média, včetně pokleslé literatury.

2.4.1 Vliv rodiny

Rodina je z hlediska rozvoje lidské osobnosti nejvýznamnější sociální skupinou. Dítě zde získává první informace o okolním světě a získává je prostřednictvím určitého dospělého, obvykle matky. Mateřská osoba, resp. později celá rodina je pro dítě nejen zdrojem jistoty a bezpečí, ale i zdrojem informací o něm samém. Rodina dítě vychovává a vzhledem k tomu je určitým způsobem stimuluje, rozvíjí jeho schopnosti a dovednosti, prezentuje mu určitý hodnotový systém.

Jednotliví členové rodiny a vztahy mezi nimi slouží jako model, který dítě napodobuje, event. se s ním identifikuje. Pokud jsou vztahy mezi rodiči, resp. dalšími významnými členky rodiny, disharmonické, zkreslují jeho představu o realitě. Pro dítě je rodina důležitým zdrojem informací, které zobecňuje a očekává, že se stejným způsobem budou chovat všichni lidé. V krajním případě může být taková zkušenost traumatizující a narušit, zejména z nepříznivě disponovaných jedinců, jejich psychickou rovnováhu a stimulovat nevhodné chování. Rodina dítěti poskytuje primární zkušenost, na níž závisí interpretace i prožívání všech dalších sociálních podnětů. Proto má i z hlediska rozvoje různých psychických poruch největší význam. Partnerský vztah, resp. celé rodinné zázemí ovlivňuje psychickou pohodu i v dospělosti (Vágnerová, 2003a).

2.4.2 Vliv vrstevnické skupiny

Vrstevnická skupina získává v průběhu dětství čím dál větší vliv. Vrstevníci představují důležitou skupinu, která slouží k rozvoji určitých schopností a dovedností (jiného druhu než jsou ty, které rozvíjí a posiluje škola nebo rodina), a ke sdílení společných zážitků. Dítě, které je nějakým způsobem znevýhodněné, může být vrstevníky odmítáno a negativně hodnoceno, může zde získat špatnou pozici, to ovlivní jeho sebehodnocení a sebeúctu.

V období dospívání se dítě odpoutává z návaznosti na rodinu a nahrazuje ji vazbou na vrstevnickou skupinu. Protože se zároveň zvyšuje potřeba přijetí touto skupinou, mohou se pod jejím vlivem někteří dospívající začít chovat rizikovým (experimentovat s drogami) nebo sociálně nepřijatelným způsobem (vandalismus).

V dospělosti vrstevnické vztahy vytváření určitou sociální sítí, která může sloužit jako zázemí, event. jako zdroj pomoci a opory v situaci nouze. Pokud jsou tyto vazby z nějakého důvodu redukovány (např. v důsledku ztráty zaměstnání, migrace či onemocnění) nebo jsou nežádoucím způsobem změněny (např. šikana na pracovišti), může snadněji dojít k rozvoji nějaké psychické poruchy či onemocnění. Zejména tehdy, pokud by byl tento člověk nepříznivě disponován. (Vágnerová, 2003a)

2.4.3 Kult násilí

Ve společnosti panuje názor, že za častější výskyt agresivity všeobecně, tedy i šikany, mohou moderní filmy a počítačové hry plné násilí. Dítě, které často hraje brutální hry, ve kterých smrt neznamena nic jiného, než body navíc, kde vidí hektolitry krve a zároveň je nezranitelný, protože má několik životů, může tuto realitu promítat do skutečného života a nabýt dojmu, že obdobně se může chovat i k ostatním tvorům, ať už jde o zvířata či lidi. Mnozí si myslí, že u psychicky zdravého jedince se toto chování nemůže projevit „jen tak,“ že tedy násilí v hrách a v jiných médiích nemají na agresivitu většinové populace sebemenší vliv. Děje se to údajně pouze tehdy, když dítě má nějaký psychický problém, potlačené emoce, pocity méněcennosti, či má samo zkušenost s násilím páchaném na jeho osobě.

Tento vliv médií je velmi kontroverzně diskutován a zmiňuje se o něm i Herzog (2009, s 18): „*Excesivní spotřeba mediálních produktů a her s vysokým obsahem násilí představuje nepodcenitelný rizikový faktor pro násilnou činnost.*“

Herzog dále uvádí, že tak, jak se učíme prostřednictvím vzorů, přejímáme i vzory mediální – a to zejména tehdy, chybí-li vzory reálné (od rodiny, pedagogů, apod.) Násilné činy podle něj dávají podněty k opravdovým násilným skutkům a existuje tedy jednoznačná souvislost mezi intenzivní konzumací počítačových her s obsahem násilných prvků a zvýšeným odhodláním k násilí u dětí, mládeže i dospělých.

2.5 Stádia šikany

1. Ostrakizmus

Počáteční, nejmírnější stadium. Izolace postiženého jedince. Dítě – oběť nemá žádné kamarády, je zesměšňována, má hanlivou přezdívku apod. V každé školní skupině se vždy při „hře se strachem“ záhy objeví jednotlivci, kteří jsou nejméně vlivní a oblíbení, ti, kteří se nacházejí na tzv. sociometrickém chvostu. V odborné literatuře se takový jedinec označuje jako obětní beránek, černá ovce, outsider apod. Ostrakismem rozumíme všechny mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se jednatel necítí dobře. Ostatní ho odmítají a pomlouvají ho.

2. Přitvrzování

Agresor mapuje situaci a zkoumá, kam až manipulace může zajít. Zkouší tzv. přitvrdit a manipulace nabývá podoby fyzických útoků. Agresor zjišťuje, že mu toto chování přináší nejen pocit uspokojení, ale i obdiv, což jej dále povzbuzuje.

Důvodů, proč se agresivita vůči jednotlivci postoupí do tohoto stádia, je několik. Nejčastější dvě příčiny jsou:

- a) **Odreagování se na oběti**, tzn. oběť funguje jako ventil, který ostatní spolužáci využívají pro odbourání svých nepříjemných pocitů, např. z očekávané písemné práce. Tehdy se manipulace přitvrzuje a objevuje se fyzická agrese, v podstatě se jedná o „scapegoating“, v němž jde o upevnění soudržnosti skupiny na účet obětního beránka.
- b) **Nepříznivá konstelace žáků**, tzn. v jedné třídě se sejde několik přirozeně agresivních jedinců, kteří od začátku používají násilí pro uspokojování svých potřeb. Zážitek, jak chutná moc, když biji a týráš někoho slabého, může vyvolat prolomení posledních zábran – jedinci začínají své agresivní chování opakovat.

3. Nukleové

Třetí stadium, kde se sympatizující jedinci spojí s agresorem a vytvoří společnou strategii výběru obětí. Šikanování se stává normou celé skupiny. Kolář (2001) toto stádium nazývá „vytvoření jádra“. V tomto klíčovém momentu se rozhoduje, zda se počáteční stadium přehoupne do stadia pokročilého. Skupina je již rozdělena na podskupiny, které podle svého charakteru bojují o vliv. Jestliže se nezformuje silná pozitivní podskupina, která

bude alespoň rovnocenným partnerem ve vlivu a popularitě, stejně jako podskupina tyranů, tažení tyranů může dále nerušeně pokračovat.

4. Mlčící většina

Ve čtvrtém stadiu dochází k přijetí norem agresorů a chování této skupiny se stává zákonem pro ostatní děti, které je ze strachu poslouchají, případně přisluhují či se aktivně zapojují. Hlavní roli zde hraje strach, aby jedinci neupoutali pozornost a nedostali se tak do pozice obětí. V tomto stádiu, pokud není ve skupině silná pozitivní podskupina, činnost agresorů bez odporu pokračuje. U členů skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná normám vůdců, i mírní a ukáznění žáci se mohou začít chovat krutě.

5. Dokonalá šikana

Šikana je nyní předmětem zábavy pro celou skupinu, v tomto stadiu lze pozorovat psychickou manipulaci ve velmi propracované podobě. Například oběť je vyvolána k tabuli a již při prvním slově třída propuká v smích (Lovasová, 2006; Kolář, 2001)

Značným problémem je **společenská tolerance šikany** a její bagatelizování. Násilné a bezohledné chování může být hodnoceno jako projev síly jedince, který je považován za schopného zvládnout obtížné a ohrožující situace, a tak paradoxně přispívá ke zvýšení jeho prestiže ve skupině. (Vágnerová, 2003c)

2.6 Aktéři šikany

Za aktéry šikany můžeme považovat všechny osoby na šikaně se podílející. Kromě agresora a oběti, kteří jsou hlavními aktéry šikany, to mohou být také spolužáci, kteří o šikaně ví a pouze jí přihlíží nebo i učitelé, kteří šikanu ve třídách/školách neřeší. V této kapitole se ovšem zaměříme pouze na agresora a oběť, abychom lépe popsali jejich vlastnosti, osobnostní rysy, rodinné prostředí a v neposlední řadě také následky, s kterými se mohou potýkat v dospělosti.

2.6.1 Agresor

Pöthe (1999) popisuje násilníka jako někoho, jehož typickým rysem je snaha dominovat a ovládat okolí. Šikanující děti jsou tělesně zdatné a vyznávají otevřeně kladný vztah k projevům agrese. Některé mají potíže s kontrolou svých impulzů. Častěji než u jiných

děti se vyskytují poruchy spojené s tzv. hyperaktivitou a poruchou pozornosti. Většina násilníků typicky vykazuje vysoký stupeň sebevědomí. Určitá část z nich (podle odhadů asi pětina) však trpí hlubokými pocity méněcennosti, které se promítají do neschopnosti navazovat standardní vztahy se svými vrstevníky.

Důležitým faktorem, jenž pravděpodobně šikanující jednání zvyšuje, je **anticipace beztrestnosti**. Agresor se neobává trestu, protože s ním vůbec nepočítá, je přesvědčen, že oběť se nedokáže bránit, může mít i pocit oprávněnosti svého chování, myslí si, že nikdo nebude tento problém řešit (Vágnerová, 2003c).

Podle Říčana (2010) mívá agresor určité typické vlastnosti, jejichž znalost nám pomůže odhadnout, kdo je agresorem ve skupině, případně, kdo by se jím mohl stát. Zároveň však uvádí, že ani tyto vlastnosti nemusí znamenat automaticky, že z žáka se stane agresor (nebo jím již je).

- Agresor bývá tělesně zdatný – ve většině případu tomu skutečně tak je, avšak šikanu dokáže dokonale vymyslet i jedinec malý a slabý. Mnohdy se totiž nepotřebuje oběti ani dotknout, k šikaně mu stačí pouze jeho inteligence.
- Mimika a fyziognomie (tj. výrazy a rysy) nám může často ukázat určitou hrubost, ale zlo se mnohdy skrývá za andělskou tvář a nevinným úsměvem.
- Agresorem bývá rváč, žák, který je horkokrevný, vznětlivý a často se dostává do konfliktů. Ale ne každý rváč šikanuje!
- Agresor mívá často slabší školní prospěch.
- Agresor mívá zakrnělé svědomí. Chová se dobře jen tehdy, když je to pro něj výhodné, nezná pocit viny. Používá výmluvy, obratně mísí lež s pravdou.

Rodinné prostředí, z něhož agresor pochází:

Odborníci se shodují v tom, že sklon k agresivnímu jednání se vytváří již od prvních let života. Roli zde hrají zděděné a vrozené sklony, zejména vznětlivost a impulzivita, tyto vlastnosti však samy o sobě nevedou k agresivitě – musí k nim přistoupit i určitý druh výchovy. O které jevy hlavně jde?

- Nedostatek vřelého zájmu, citový chlad, ponižování, lhostejnost, nebo dokonce nenávisť ze strany rodičů.

- Fyzické a psychické násilí.
- Panovačnost, nedostatek svobody vůči rodičům.
- Tolerance k násilí, jehož se dítě dopouští vůči vrstevníkům (ve školce, na hřišti, vůči sourozencům).
- Konflikty mezi rodiči, oslabení nebo rozpad rodiny (Říčan, 2010).

Dětští agresori pocházejí ze všech sociálních vrstev, velmi často se můžeme setkat s tím, že děti bohatých rodičů bývají zanedbávané a místo lásky a vedení se jim dostává pouze materiálního uspokojení. Rodiče jim koupí vše, luxusem si tedy svoje děti kupují, ale dále je nevychovávají, protože na ně kvůli práci a svým povinnostem nemají čas.

Jaký osobní vývoj máme od agresorů očekávat?

„Z agrese ve školním věku je možno se značnou pravděpodobností předpovědět členství v pochybných partách, násilné přečiny a trestné činy v mladé dospělosti. U žen, které byly v dětství agresivní, byla zase v dospělosti zjištěna krutost k vlastním dětem. O agresivních dětech obojího pohlaví můžeme tedy říct, že jsou osobnostně a charakterově poškozeny tím, co samy dělají. Na druhé straně můžeme mít naději, že jestliže u těchto dětí omezíme projevy agresivity, zlepší to jejich prognózu v dospělosti.“ (Říčan, 2010, s. 58)

2.6.2 Oběť

Názor, že určitá vlastnost nebo rys chování, například malá průbojnost a neschopnost se ubránit, opravňuje k tomu, aby se takovému dítěti ubližovalo, je rozšířený nejenom mezi některými rodiči, ale i mezi mnohými učiteli. Oběti jsou oproti násilníkovi vždy různě znevýhodněné, například fyzicky: nízkým tělesným vzrůstem, menší fyzickou silou nebo obratností, dále rozumově, například sníženým intelektem, mentální retardací atd. (Pöthe, 1999). Šikanované děti nemívají dobrý sociální status, často jde o samotáře, které ostatní děti považují za nesympatické a „divné“. Nebývají sociálně zdatné, nedovedou navazovat kontakt, bývají málomluvné a pasivní. Jejich školní prospěch zde nehraje významnější roli. Rodinné prostředí nebývá ničím nápadné. (Vágnerová, 2003c)

Rodinné prostředí, z něhož oběť pochází:

- Hyperprotektivní matka, která dítě rozmazluje a nedovolí mu získávat zkušenosti.
- „Jedináčkovská“ výchova, která nerozvíjí vstřícnost vůči vrstevníkům.
- Rodina s problematickým vztahem k násilí. Někteří rodiče vštěpují dětem odmalička, že prát se je špatné. Tyto děti se pak násilí neumí bránit hlavně pro psychické zábrany, ale také z důvodu nedostatku cviku.
- Rodina sociálně izolovaná, např. v důsledku členství v nějaké sektě.
- Rodina s mimořádně prudérní sexuální výchovou (Říčan, Janošová, 2010).

Jaký osobní vývoj máme od obětí šikany očekávat?

„Prognóza obětí je daleko příznivější, než prognóza agresorů. V dospělosti si najdou takové prostředí, které jim vyhovuje a většinou se do něj úspěšně začlení. Často jim však po dlouhá léta zůstávají „jizvy na duši“ – depresivní ladění, pocity méněcennosti a ponížení, sociální fobie, případně nenávistné fantazie o pomstě, které jsou jim samotným trapné.“
(Říčan, 2010, s.63)

2.7 Příklady šikany

V této podkapitole uvedeme několik příkladů šikany, které vypožoroval a popsal ve svých knihách Kolář. Zdrojová publikace, se může zdát „stará“ (z roku 1997), ale protože výzkum je zaměřen převážně na šikanu, která se odehrávala před 15-20 lety, je výběr literatury vhodný, jde-li o historický kontext. Ze stejného důvodu byla z výčtu vynechána nynější, moderní forma šikany - „kyberšikana“. V tehdejší době, kdy neexistovalo tolik dětí vlastních mobilní telefony a kamery, se totiž tento fenomén neobjevoval.

Fyzická agrese, použití zbraní

- Oběť je věšena na lustr, na skobu, a to až do ztráty vědomí.
- Oběť je škrcena provazem, páskem, a to až do ztráty vědomí nebo „zmodrání“ obličeje.
- Oběť je dušena polštářem, agresor měří čas, jak dlouho oběť vydrží nedýchat.

- Pobodání, pořezání oběti nožem, žiletkou.
- Použití rozžhavených kovových nástrojů – agresor „vypaluje“ oběti obrazce do kůže.
- Oběť je vystavena hromadnému kopání.
- Oběť je vystavena ranám pěstí do obličeje (břicha, hýždí), kopání, fackování.
- Agresor předstírá, že chce oběť vyhodit z okna, přes zábradlí schodiště.
- Oběti jsou stříhány, příp. opalovány vlasy, řasy.
- Oběť je vystavena sprchování ve studené vodě.

Slovní agrese

- Oběti je vyhrožováno zabitím, mučením, násilím.
- Oběti je nadáváno („Ty svině židovská“, „Ty prase tlustý“).
- Agresor uráží rodiče obětí.
- Agresor se vysmívá slabostem a handicapům obětí, vysmívají se neúspěchu, trápení oběti.
- Oběť je zesměšňována.

Krádeže, ničení věcí

- Agresor bere oběti peníze, kapesné, příp. jídlo (svačinu).
- Agresor bere a ničí oblečení oběti (propálení, rozřezání svetru, bundy apod.).
- Agresor si přivlastňuje věci oběti (peněženku, kalkulačku).
- Oběti je pliváno do bot.
- Oběti jsou ukradeny doklady, legitimace (MHD, vlak), stravenky, aktovka...

Příkazy

- Oběť je nucena pít moč, limonádu, do které bylo napliváno apod.
- Je nucena masturbovat před ostatními.
- Je nucena agresorům čistit boty, líbat nohy.

- Je nucena mýt záchody, uklízet za agresory.
- Je nucena nosit ponižující ceduli.
- Je nucena platit agresorům „výkupné“.
- Oběti je zakázáno mluvit s kamarády, je jí příkazováno chodit všude poslední.
- Oběť je nucena napodobovat zvířata nebo postavy z filmů/knih („Udělej psa“, „Hraj Vinetou“).

(Kolář, 1997)

Příklady ze škol:

„Dívka, která na základní škole třikrát propadla, zneužívala svoji sílu k opakovanému bití některých chlapců. Tvrdě je bila pěstí a kopala – chovala se jako „drsný hospodský rváč“. Všichni z ní měli strach a nikdo se jí nepostavil na odpor. Jednou napadla sice menšího, ale zdatného a nepoddajného chlapce. Ten jelikož nechtěl „křehkou“ dívku udeřit, ji chytil kolem krku a znehybnil. Vtom však vstoupila učitelka do třídy, a proto ji okamžitě pustil. Otřesená dívka se na něj vrhla jako kočka a rozškrábala mu obličej. Pedagožka vyřešila situaci po svém. Napsala tomu „neurvalému klukovi“ poznámku do žákovské knížky: „Rve se, až krev stříká“. (Kolář, 1997, s. 29)

Z uvedeného příkladu vyplývá, že mnohdy je za aktéra šikany (agresora) chybně považována bránící se oběť. Agresivní chování skutečného šikanujícího tak zůstává nepotrestáno a není tím pádem ani nijak řešeno, což posiluje sebevědomí agresora a „nutí“ ho dále své metody zdokonalovat.

„V páté třídě základní školy byl jeden mimořádně sportovně nadaný chlapec až nekriticky oblíbený mezi dětmi a učiteli. Měl samé jedničky, přestože v mnoha předmětech tomu jeho výkon neodpovídal. Tento idol měl ve zvyku testovat „kravatou“ každého chlapce, aby se zjistilo, kdo je silnější. Téměř vždy vyhrál. Když dvakrát prohrál měl k vítězům silný respekt. Různými žertíky testoval i dívky. Po pololetí přišla do třídy nová dívka. Byla trochu zvláštní, nápadně se bála. Při Pavlových „testících“ se lekala a brzy se rozplakala. To byla voda na „mlejn“ našeho baviče. Svoje nápady začal s hravou lehkostí vylepšovat a strach dívky se stupňoval. „Byl to káča, nedokázala rozlišit, co je myšleno doopravdy a co ne.“ A když jí trapič říkal, že ji strašně zbije a trochu jí to naznačil, začala se třást

strachy. Pavel ještě přitvrdil – řekl, že ji zabije. To se již zhroutila v pláč. Tato hra se líbila tak, že se do ní postupně zapojila téměř celá třída. Jednou, když se začalo opět hrát, Pavel hned zpočátku přitvrdil. Jana dostala pár štulců a potom ji odstrčil, až spadla na zem. To už ale pomáhalo pět kamarádů, kteří začali do Jany kopat a křičet, že ji ukopou k smrti. Jana se svíjela strachy, skučivě naříkala a prosila o milost. Většina ostatních žáků se přidala, tančila kolem a řičela vzrušením a rozkoší. A to i ti nejmírnější a prospěchově nejlepší! Přinejmenším jeden žák však byl hrůzou ohromený a vůbec nechápal, co se děje. Viděl jenom jako ve snu, že všichni tančí kolem nařikajícího člověka a v rytmu řvou: „Zabijeme tě, zabijeme tě, zabijeme tě...“ A život běžel dál. Pouze ta zvláštní ustrašená dívka už nikdy nepřišla do školy. Příští rok, když přišla nová, taky trochu zvláštní dívka, se situace opakovala, sice méně extaticky, ale o to vytrvaleji.“ (Kolář, 1997, s. 26)

Na tomto příkladu můžeme vidět vývoj šikany, kdy se šikanujícím žákem sympatizuje postupně celá třída. Oběť nemá žádné zastání a je prakticky vyloučena z kolektivu, je jí ubližováno všemi spolužáky, což má za následek opuštění školy. Také v tomto případě se šikana nevyšetřovala/nevyšetřila a vše se opakovalo po příchodu další nové spolužačky. Hlavní agresor má „vládu“ nad třídou, ostatní žáci se ze strachu přikláníjí na jeho stranu, aby si zjistili „ochranu“ a vyhnuli se trestání a napadání tímto agresorem.

Zajímavé také je, že můžeme nalézt rozdíly mezi „holčičí“ a „klučičí“ šikanou. Zatímco dívky používají převážně psychologickou šikanu, např. vyřazení z kolektivu, posměch kvůli vzhledu apod., chlapci se spíše přiklání k té fyzické agresi, např. bití, kopání, házení věcmi. Kolář (2001, s.44) píše, že „u šikanování mezi dívkami stojí v popředí většinou nepřímá a přímá verbální agrese čili psychické násilí. Často se zraňuje „jen“ slovem a izolací a již méně již méně fyzickým násilím, a pokud ano, jde spíše o násilí nepřímé (poškození věcí obětí apod.)

2.8 Prevence

Jelikož víme, jak šikana vzniká, nemělo by být složité jí zabránit. Existuje několik postupů a studií zabývajících se touto tematikou, avšak stále se úplně nedaří agresi ze škol vymýtit. Základem je předpokládat problémy i tam, kde k nim doposud nedošlo, poznat a dokázat

vytipovat jedince, kteří mohou mít sklony k agresi, ale také sledovat celkové klima třídy a zjistit, jaké vztahy mezi spolužáky panují, zda-li se nějaký žák extrémně nestraní atd.

Prevenčí sociálně patologických jevů všeobecně se zabývá sociální pedagogika. Ta pracuje s osobami v krizových situacích, zajišťuje rozvoj osobnosti a zabývá se např. i reedukací (v krizových centrech pro mládež apod.).

Primární prevence se uplatňuje v situacích, kdy k šikaně ještě nedošlo. Sem patří informování žáků, rodičů, ale i veřejnost o nebezpečích šikany nebo například posilování dobrých sociálních vazeb mezi žáky.

Sekundární prevence se uplatňuje v situacích, kdy k šikaně již došlo a je zapotřebí podniknout nějaká opatření. V této fázi probíhá šetření a zavádějí se postupy zabraňující dalšímu výskytu šikany. Je zaměřena na celou skupinu.

Terciární prevence se zabývá „léčbou“ závažných forem šikan, které už musí být šetřeny policií a psychiatry. Je zaměřena na práci s jednotlivcem, už se nesoustředuje na skupinu.

2.8.1 Prevence na úrovni školy

Velmi důležitá je organizace dozoru během přestávek, v jídelně apod. Pokud omezíme počet míst, kde se šikana může odehrávat, můžeme jí i takto zabránit. Je důležité mít otevřené oči a sledovat každé místo, kde můžeme předpokládat výskyt agrese, např. hlídat méně frekventovaná místa (např. pod schodištěm, u školní kotelny, apod.), nebo přístup na tato místa zakázat školním řádem. Podle Říčana a Janošové (2010) by měl školní řád obsahovat obecné zásady solidarity a ochrany slabých, ale i výslovný zákaz fyzického násilí, agrese vůči bezbranným.

Etická výchova spočívá v štěpování dětem základní morální hodnoty, jako jsou úcta ke každému člověku, solidarita, obětavost apod. Důležitý je hlavně osobní příklad učitelů.

Vztahy mezi rodiči a pedagogy jsou obzvláště velice důležité, protože pokud jeden z těchto dílčích subjektů nespolupracuje, je těžké šikanu řešit. Rodiče by měli vědět vše o šikaně, která se ve škole vyskytuje či se vyskytovala a jejím řešení. Je proto žádoucí, aby pedagogové informovali, ale zároveň, aby rodiče chtěli být informováni, tzn. aby se účastnili třídních schůzek nebo aby se podíleli na chodu školy prostřednictvím školních spolků (např. SRPŠ).

2.8.2 Prevence na úrovni třídy

Ke zmapování situace, zda dochází ve třídě k šikaně, nám poslouží anonymní dotazník, pomocí jehož můžeme zjistit, jaké panují ve třídě vztahy, jestli se někdo z žáků cítí být odstrčen, týrán nebo zda si někdo všimnul nějakého podezřelého chování.

Říčan a Janošová (2010) popisují techniku s názvem **charta třídy**, která spočívá v tom, že pedagog diskutuje s dětmi na téma, jak by se měl chovat učitel k žákům, žáci k učiteli a žáci k sobě navzájem. Děti přitom mají samy formulovat zásady správného chování, např. „Žáci spolu mluví slušně.“ Nakonec si děti vyberou ze zásad ty nejdůležitější a z těch vytvoří ucelený soubor pokynů (např. Desatero, Dvanáctero). Následně se všechny zásady správného chování sepíší na papír a všichni žáci i učitelé je podepíší, čímž se všichni zavázali k jejich dodržování a tento list papíru je vyvěšen ve třídě, kde je stále na očích.

Víkendové relaxačně-zážitkové pobyty pro třídu, za účasti alespoň části rodičů, dávají dětem, rodičům i pedagogům výbornou příležitost k vzájemnému poznání, k navázání a upevnění vztahů důvěry a sounáležitosti. Vytváří se zde společné hezké vzpomínky, spolužáci se učí řešit a překonávat různé problémy.

2.8.3 Prevence na úrovni jednotlivce

Na této úrovni sledujeme potencionální oběti, zejména ty žáky, kteří se oběťmi už stali, a snažíme se s nimi komunikovat. Vedeme pravidelné rozhovory s žáky, při kterých zjišťujeme jejich pocity, radosti, starosti, problémy se spolužáky apod. Tyto schůzky nám také mohou pomoci při odhalování negativního chování.

3 NÁSLEDKY ŠIKANY

Následky šikanování jsou velice vážné - mohou dítě dovést až k pokusu o sebevraždu, v horším případě k dokonalé sebevraždě.

Mezi psychické následky podle Lovasové (2006) patří zejména frustrace sociálních potřeb oběti, snížená schopnost navazovat a udržovat vztahy, nízké sebevědomí, špatný vztah ke škole a k lidem, stálé napětí, špatná nálada a smutek. U pokročilejších stupňů šikanování to bývá rovněž všudypřítomný strach vedoucí k poruchám spánku, zvýšené únavnosti a neúspěchům ve studiu i v soukromém životě. Typické je, že jedinec v minulosti vystavený šikaně neusiluje o lepší společenskou pozici, nýbrž má tendenci stát se outsiderem ve všech skupinách, i tam, kde se již nešikanuje.

Nízké sebehodnocení, slabší sebedůvěra a nedostatek sebeúcty mohou přetrvávat i v dospělosti. Oběti mívají i v tomto věku pocit vlastní bezvýznamnosti, spojený s ochotou akceptovat horší sociální pozici i nespravedlivě nízké ocenění. Zkušenost s týráním vedla ke ztrátě schopnosti přiměřené sociální orientace; z toho vyplývají potíže v mezilidských vztazích. (Vágnerová, 2004)

3.1 Psychosomatické projevy

Psychosomatickými projevy nazýváme takové fyzické projevy, které nemají žádnou fyziologickou příčinu. Vznikají tedy na základě psychického stavu jedince. Jedná se o stavy, kdy ve vypjatých stresových situacích můžeme pociťovat bolesti břicha, bolesti hlavy, malátnost, můžeme mít zimnici, nebo zvýšenou teplotu, objeví se pocení rukou, nevolnost (až zvracení), průjem apod. Uvedené příznaky obvykle odeznívají v momentě, kdy se stres uvolní a jedinec se uklidní, nehrozí mu již žádné „nebezpečí“. Takovéto projevy fyzické slabosti zná jistě každý, např. před důležitou zkouškou (maturita, autoškola), před ústním pohovorem v rámci přijímacího řízení do zaměstnání apod.

Vágnerová (2003c) uvádí, že šikana je silným sociálním stresem, jemuž odpovídají i poruchy, které se u oběti šikany objevují. Důsledkem šikany může být aktuální ohrožení psychického i somatického zdraví oběti. Jsou známy případy těžkých ublížení na zdraví, mohou se objevit i potíže, které by bylo možné zařadit do kategorie posttraumatické stresové poruchy. Zvyšuje se sklon k úzkosti, depresivnímu ladění, dochází k akceptaci obranného postoje a senzitivní vztahovačnosti. Somatické potíže mívají charakter poruch

spánku, snížení imunity, větší sklon k prožívání bolesti a celkové nepohody. U šikanovaných jedinců může dojít i k reaktivnímu suicidálnímu jednání.

3.2 Posttraumatická stresová porucha (PTSD)

PTSD je prodlouženou nebo o oddálenou reakcí, resp. projevem nedostatečného zpracování závažné traumatické zkušenosti, která se projevuje přetrváváním psychických i somatických potíží. Porucha emočního prožívání je jedním z důsledků přetrvávání nezpracovaného traumatického zážitku, který působí rušivě i kdyby byl vytěsněn z vědomí. Za těchto podmínek nemůže člověk dosáhnout potřebného pocitu pohody a vyrovnanosti.

Typickým příznakem této poruchy je chronická, přetrvávající úzkost, vnitřní napětí, zvýšená přecitlivělost a podrážděnost, se sklonem k nepřiměřeným úlekovým reakcím. Takové reakce vyvolávají zejména podněty, které mohou nějak připomínat traumatizující zážitek. Lidé trpící PTSD bývají často depresivní a někdy mívají i suicidální tendence.

Traumatická událost je znovu opakovaně prožívána. Mohou se vracet pocity úzkosti, strachu a hrůzy, které s ní byly spojeny. Emoční porucha může mít i charakter citové strnulosti, otupělosti a vyhaslosti, může dojít k zúžení emotivity, což se projevuje neschopností prožívat určité city. Tito lidé např. nejsou schopni pociťovat radost. Emoční prožívání může být specifickým způsobem utlumeno jednak z důvodů celkového vyčerpání, ale může jít i o obrannou reakci, která člověka chrání před další nepříjemnou zkušeností (Vágnerová, 2003b).

3.3 Stockholmský syndrom

Stockholmský syndrom se mezi laiky stal synonymem pro vznik hlubokých sympatií mezi rukojmím a pachatelem, které se projevují například neochotou vypovídat proti pachateli. Tento jev můžeme vysledovat i ve vztahu mezi šikanovaným a šikanujícím dítětem, ačkoliv byl zaznamenán prvně ve vztahu mezi rukojmím a únoscem – tedy v situaci, která se šikanou nemá zdánlivě nic společného. Zkušenosti však ukazují, že i tento fenomén můžeme aplikovat na školní vztahy mezi aktéry šikany, mnohdy se totiž setkáváme s podobnými příznaky, mezi které patří právě již zmíněná neochota vypovídat proti agresorovi při vyšetřování šikany.

Říčan a Janošová uvádí, že jde-li o opakované agresivní akce, vzniká mezi agresorem a obětí intenzivní citový vztah. Na straně agresora je to pocit moci, převahy, pohrdání a sadistické osobní „lásky“, na straně oběti především strach, ale zároveň silný citový příklon. Lidé, kteří byli jako rukojmí delší dobu věznění v ponižujících podmínkách, (např. svlečení a ponechání ve špíně), se kterými se jinak surově nakládalo a kteří neměli žádný jiný lidský kontakt než se svými vězniteli, po osvobození neprojevovali k těmto agresorům nenávisť, nýbrž naopak citovou náklonnost. Tento jev byl pojmenován stockholmský syndrom – podle města Stockholm, kde se v roce 1973 dva lupiči pokusili vyloupit banku, přičemž zadrželi čtyři bankovní zaměstnance jako rukojmí. Vyjednávání s policií trvalo asi 130 hodin, nikdo nebyl zraněn. Po propuštění rukojmí projevovali náklonnost vůči pachatelům a zároveň nevoli vůči policistům. Jedna z rukojmích se dokonce po letech za jednoho z pachatelů provdala (Baštecká, 2005; Říčan, Janošová, 2010).

Pachatelem loupežného přepadení byl 32letý již několikrát trestaný Jan – Erik Olsson, který si vybral čtyři převážně velmi mladá rukojmí: 21letou svobodnou pokladní, (která se později stala zdravotní sestrou), 23letou svobodnou bankovní úřednicí (která se později stala sociální pracovnící), dále 19letého bankovního úředníka (který později přešel do oblasti veřejných služeb) a nakonec 32letou vdanou bankovní úřednicí, matku dvou dětí. (Čírtková, 2004, s. 203)

Mnoho sociálních psychologů se pokouší tento jev zdůvodnit, vysvětlit. Proč k němu dochází? Kde se v obětech místo nenávisť a touze po odplatě bere pocit sounáležitosti či dokonce lásky? Říčan, Janošová (2010) ve své knize popisují hypotézu, která se pokouší vysvětlit, proč k tomuto jevu dochází. Jedná se o tzv. **radikální regresi** (ústup) do raného dětství, což znamená, že dítě se také citově přimyká ke svému rodiči, a to nezávisle na tom, zda mu prokazuje něžnou, láskyplnou péči nebo je k němu krutý a nenávisťný. Je to jeho jediná možnost, protože jeho instinkt mu říká, že bez něj by nepřežil.

Podobný výklad můžeme aplikovat na chování některých dětí, které popisuje Kolář, podle něj se oběť chová často bizarním až sebezničujícím způsobem. Může to vypadat, jakoby byla s trýznitelem nejlepší kamarád, někdy za nimi běhá jako poslušný pejsek a slepě poslouchá jejich příkazy. Stupňování brutality agresora vede u oběti velmi často k prolomení obrany vůči bolesti, jejíž následkem může být až extrémní forma závislosti – **identifikace** s agresorem. Poslední zmiňované popisuje ve své knize i Čírtková, která vidí

důvod v extrémním strachu (především o život). Identifikací s agresorem se oběť iluzorně zbavuje právě pocitu strachu. (Čírtková, 2004; Kolář, 2001)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÁ ČÁST

V praktické části mé bakalářské práce popíšu celý proces výzkumu, uvedu důvody, které mne vedly k výběru metod a stanovím si hlavní a dílčí výzkumné otázky, na které budu hledat odpovědi. V závěru práce zhodnotím a uveřejním výsledky výzkumu.

4.1 Výzkumný problém

Zmapovat vztahy mezi šikanovanými a šikanujícími v časovém odstupu několika let.

Vzhledem k tomu, že všichni respondenti byli oběťmi šikany, bude se jednat o jednostranný pohled na šikanu z pozice šikanovaných

Zvolený výzkumný problém je deskriptivního typu. Deskriptivní (popisný) výzkumný problém hledá odpověď na otázku „jaké to je?“.

*„Deskriptivní výzkumný problém zjišťuje a popisuje situaci, jev nebo výskyt určitého jevu.“
(Gavora, 2000, s. 30)*

Hlavní výzkumná otázka

Výzkumná otázka je v případě kvalitativního přístupu terminologickým ekvivalentem výzkumné hypotézy v případě výzkumu kvantitativního. Zatímco však výzkumné hypotézy testujeme, při aplikaci kvalitativního přístupu naproti tomu odpovídáme na výzkumné otázky, neboť žádné hypotézy testovat kvalitativními metodami nelze. Výzkumnou otázku můžeme, na rozdíl od hypotézy, v průběhu výzkumu měnit. Můžeme ji zpřesnit nebo reformulovat – v případě, že zjistíme, že byla položena nepřesně nebo příliš obecně (Miovský, 2006).

Za svou hlavní výzkumnou otázku, na kterou se pokusím v závěru výzkumu odpovědět, jsem si zvolila: **Jak se vyvíjely vztahy mezi šikanovanými a šikanujícími žáky v časovém horizontu 15-20 let?**

Časovým určením 15-20 let je myšlena doba od počátku šikany doteď.

4.2 Cíl výzkumu

Šikana je problém, proti kterému se snažíme bojovat a předcházet mu, avšak stále se na našich školách a pracovištích hojně vyskytuje. Cílem mého výzkumu je zjistit, do jaké míry

jsou šikanou ovlivněni ti, kteří ji jako „děti školou povinné“ zažili na vlastní kůži. Jak o šikaně smýšlejí zpětně, jaké kroky by případně podnikli, aby se do podobné situace nedostali a jaké vztahy v jejich bývalých třídách panují po letech.

4.3 Výzkumný vzorek

Můj výzkumný vzorek tvořilo 6 lidí, z nichž 5 bylo žen a 1 muž, ve věku 22-31 let. Všichni zmínění lidé mají osobní zkušenosti se šikanou, a to v roli šikanovaných. Všichni se s šikanou setkali na základní škole, tzn. před 15-20 lety. Většina respondentů (4) pochází z pardubického kraje, jedna respondentka z kraje olomouckého a jedna z jihočeského.

Výběr respondentů byl záměrný (účelový).

4.4 Druh výzkumu

Pro své účely jsem si vybrala kvalitativní výzkum. Jeho výhodou je zejména to, že se dá použít, pokud nelze nalézt dostatečný výzkumný vzorek, který by byl potřeba ke kvantitativnímu výzkumu. Dále jsem se chtěla do problematiky nahlédnout více zblízka, což mi kvalitativní výzkum umožní. Kvalitativní výzkum má slovní podobu, ne číselnou, jako je tomu u kvantitativního výzkumu, jde tedy o podrobný popis.

4.5 Výzkumná metoda

Vzhledem k povaze tématu jsem si za svou výzkumnou metodu zvolila metodu polostrukturovaného interview (+ pozorování) a doplnila je o jeden telefonní rozhovor (Mioviský, 2006). Telefonní rozhovor jsem použila u respondentky Evy, se kterou by osobní kontakt nebyl možný z důvodu velké vzdálenosti. Rozhovor probíhal přes program Skype, takže jsme spolu měly i vizuální kontakt přes webkameru. Ostatní respondenti, kromě Kamily, souhlasili s osobním setkáním a nahráváním na diktafon. Rozhovor s Kamilou jsem tedy rovnou přepisovala do textového formátu.

Interview je výzkumná metoda, která umožňuje zachytit nejen fakta, ale můžeme sledovat i vnější reakce respondentů, náladu a podle těchto vnějších podnětů usměrnit další kladení otázek. Otázky můžeme použít jak uzavřené, polouzavřené, tak otevřené a v průběhu rozhovoru je možno klást i dodatečné otázky, což poskytuje výzkumníkovi značnou volnost (Gavora, 2000).

Ve svém výzkumu jsem použila polostrukturovaný rozhovor. Otázky jsou tedy sice pevně dané, ale umožňují úplnou volnost odpovědí. Výhodou tohoto druhu interview je možnost zjistit i takové informace, se kterými jsme dopředu nepočítali. Nevýhodou je složitější vyhodnocování odpovědí.

5 REALIZACE VÝZKUMU

Výzkum jsem prováděla v měsíci dubnu. Se čtyřmi respondenty jsem se osobně setkala u nich doma, jeden respondent navštívil mne a s jedním jsem vedla videohovor prostřednictvím programu Skype. Rušivým elementem ve většině případů byla kolem domů projíždějící auta, což se projevilo na kvalitě videozáznamů.

5.1 Respondenti

1. respondent: Kamila, 25 let

vzdělání: střední s maturitou,

nynější povolání: mateřská dovolená (jedno dítě),

charakteristika: ochotná k rozhovoru, komunikativní, hrubý hlas, používá často vulgární slova, silná kuřačka,

vzhled: černé delší vlasy, hnědé oči, střední postava, upravená – výrazné líčení, tmavé oblečení, boty zn. Steel nebo podobné (těžké kožené s vyšší podrážkou a ocelovou špičkou), četný piercing (uši, rty, nos).

2. respondent: Lucie, 22 let

vzdělání: střední bez maturity (vyučena),

nynější povolání: kadeřnice,

charakteristika: sympatická, velmi nervózní, rychlá mluva, stručná, kuřačka,

vzhled: extravagantní účes (hodně barev – červená, bílá..), hnědé oči, střední postava, extravagantní gelové nehty, hezky upravená – jemné líčení, sportovní oblečení, tenisky.

3. respondent: Olívie, 22 let

vzdělání: střední bez maturity (vyučena)

nynější povolání: mateřská dovolená (jedno dítě)

charakteristika: sympatická, klidná, velmi ochotná k rozhovoru, udržovala dlouhý oční kontakt

vzhled: černé dlouhé vlasy, nenalíčená, domácí oblečení

4. respondent: Eva, 29 let

vzdělání: vysokoškolské,

nynější zaměstnání: mateřská dovolená (jedno dítě),

charakteristika: sympatická, velice chytrá, otevřená,

vzhled: světle hnědé vlasy pod bradu, jemné líčení, vypadá velmi mladě (tak na 18let).

5. respondent: Ulrich, 31 let

vzdělání: střední s maturitou,

nynější zaměstnání: technik ve firmě vyrábějící počítače,

charakteristika: velmi sdílný k rozhovoru, klidný, cizí přízvuk (pochází z Ukrajiny),

vzhled: vlasy ostříhané hodně na krátko, černé oblečení, drsný vzhled, štíhlá postava.

6. respondent: Leontýna, 25 let

vzdělání: střední s maturitou,

nynější zaměstnání: recepční v hotelu,

charakteristika: upovídaná, sympatická, mluví rychle, ale srozumitelně,

vzhled: tmavé oblečení, černé delší vlasy, hnědé oči, několik výrazných šperků (řetízky, prstýnky, náramky), střední postava.

5.2 Průběh setkání

První rozhovor jsem vedla s mladou paní Kamilou. Sešly jsme se v příjemné kavárně, kde nebylo moc hluku, takže jsme nebyly rušeny. Paní Kamila je kuřačka a bylo vidět, že ji rozhovor trochu znervózňuje, protože kouřila hodně, tzv. jednu za druhou. Snažila se vtipkovat, hodně se usmívala, bylo vidět, že se snaží na dobu na základní škole nevzpomínat moc do hloubky, snažila se být nad věcí.

Druhý rozhovor proběhl se slečnou Lucií. Sešly jsme se u ní doma, bylo hezké počasí, a tak rozhovor probíhal na balkóně. Setkání trvalo asi dvě hodiny, respondentka vždy dlouho váhala s odpovědí, musela jsem jí „pomáhat“, odpovídala s klidem, ale byla trochu stručnější. Mluvila hodně rychle, jakoby to chtěla celé mít rychle za sebou. Dělalala velké pomlky, občas se zasekla a nevěděla, jak dokončit větu.

Třetí rozhovor proběhl doma u slečny Olívie. Olívie je velmi sympatická, mladá slečna, maminka půlroční holčičky. Na otázky odpovídala ochotně a velmi rozsáhle. Byla velmi výřečná a pozitivní, nebyly na ní znát žádné známky nervozity. I tato respondentka je kuřačka, ale za celou dobu rozhovoru nevykouřila ani jednu cigaretu (jen před a po rozhovoru). Rozhovor probíhal u ní doma vzhledem k tomu, že neměla hlídání pro dceru – ta spala ve vedlejší místnosti, takže jsme měli na rozhovor dostatek času.

Čtvrtý rozhovor probíhal prostřednictvím telefonního programu Skype. Paní Eva souhlasila s videohovorem, takže jsem mohla sledovat i výraz její tváře a gesta. Rozhovor tedy úplně normálně, v podstatě jako bychom seděly naproti sobě. Paní Eva odpovídala velmi dlouze, každou otázku zodpověděla velmi rozsáhle. Celý rozhovor byl veden ve velmi pozitivním duchu, respondentka se pořád usmívala nebo smála a vtipkovala.

Pátý rozhovor jsem vedla s panem Ulrichem, který přišel ke mně domů i se svou dvoutou dcerou. Z tohoto setkání jsem měla pocit, že pan Ulrich někam spěchá, mluvil velmi rychle a neustále se otáčel za sebe a uhýbal očima. Jeho odpovědi byly velice obsáhlé. Byli jsme přerušeni pouze dvakrát jeho dcerkou, která si chtěla hrát.

Šestý rozhovor proběhl u slečny Leontýny doma. Byla velmi výřečná, v rozhovorech se hodně často rozpovídala. Nezdála se nervózní, ale bylo vidět, že povídání o šikaně jí není příjemné, často utíkala pohledem a dívala se „do dále“ nebo do země. Kouřila u otevřeného okna, kudy byl slyšet zvuk aut, takže se snažila mluvit hlavně v době, kdy bylo „ticho.“ Mimo záznam mi řekla, že pro ni to období bylo hodně ošklivé a zároveň se omlouvala, že neví, jestli si je schopná na všechno vzpomenout.

5.3 Otázky rozhovoru

Otázky byly rozděleny do 6 skupin. Každá skupina obsahuje několik otázek. První 3 skupiny otázek se týkaly době strávené na ZŠ, další 3 skupiny otázek se týkají současnosti.

Hlavní podotázky:

1. Jakým způsobem probíhala agrese vůči jedinci?
2. Jak šikanovaný zvládal dobu, kdy byl šikanován?
3. Jakým způsobem se problém na základní škole vyřešil?

4. Jak šikanovaný vzpomíná na dobu strávenou na ZŠ?
5. Jaké jsou vztahy mezi spolužáky dnes? (po 15-20 letech?)
6. Jak šikanovaný hodnotí své zkušenosti z dětství dnes?

5.4 Schéma rozhovoru

Schéma rozhovoru jsem si vytvořila podle vzoru z literatury Švaříčka a Šed'ové (2007). Takto se mi podařilo lépe si rozvrhnout celý výzkum.

Základní výzkumnou otázkou (ZVO) je

Jak se změnil vztahy mezi aktéry šikany v dospělosti?

Specifické výzkumné otázky (SVO) jsem si rozdělila podle toho, co chci zjistit a k nim jsem si dále přiřadila vždy několik tazatelských otázek (TO)

Zkratkou DO jsem označila doplňující otázky, zkratkou ZO závěrečnou otázku. Ty jsem ještě zvýraznila kurzívou, abych je odlišila od ostatních otázek.

V úvodu rozhovoru jsem se ptala na věk, vzdělání a nynější povolání.

(SVO1) Jakým způsobem probíhala agrese vůči jedinci?

(TO1) Pamatuješ si, v jaké jsi byl třídě, kolik ti bylo let, když jsi se stal obětí šikany?

(TO2) Popiš, jak to všechno začalo. Co bylo prvním impulzem?

(TO3) Jak se vyvíjely vztahy mezi Tebou a iniciátorem šikany od prvního setkání do prvních konfliktů mezi vámi?

(TO4) Jak tomu bylo s Tvými vztahy k ostatním spolužákům ve třídě před začátkem šikany?

(TO5) Jakým způsobem se agresivita vůči tobě dál rozšiřovala? Začal tě např. šikanovat i někdo další?

(TO6) Zkus vyjmenovat, co všechno ti bylo prováděno.

(DO1) Jak dlouho to celé trvalo? (Jak dlouho jsi byl šikanován?)

(SVO2) Jak šikanovaný psychicky zvládal dobu, kdy byl šikanován?

(TO7) Jak jsi celou záležitost vnímal? Vzpomeneš si, jaké jsi měl pocity?

(TO8) Měl jsi nějaké problémy i doma? Pokud ano, tak jaké?

(TO9) Jakým způsobem ses připravoval na školu?

(TO10) Pamatuješ si na nějaké spolužáky, kteří se ti třeba i nepřímo snažili pomoci? Měl jsi nějakého kamaráda?

(SVO3) Jakým způsobem se problém na základní škole vyřešil?

(T11) Jak dlouho trvalo, než jsi začal problém řešit? Co bylo důvodem, že jsi začal situaci řešit?

(TO12) Komu jsi se svěřil jako první?

(TO13) Pamatuješ si, jak se celá záležitost řešila? Jak např. postupovali učitelé, rodiče agresora atp.?

(TO14) Jak jsi se s šikanou vyrovnával ty? Vyhledal jsi pomoc odborníka?

(DO2) Myslel jsi někdy na útěk nebo na sebevraždu?

(SVO4) Jak šikanovaný vzpomíná na dobu strávenou na základní škole všeobecně?

(TO15) Kdybys měl shrnout zpětně všechny vzpomínky na základní školu, převažovaly by ty špatné nebo si vzpomeneš i na nějaké hezké věci?

(TO16) Zkus se zamyslet, co podle tebe mohlo být důvodem toho, že jsi byl terčem šikany právě ty.

(SVO5) Jaké jsou vztahy mezi bývalými spolužáky dnes, po 15-20 letech?

(TO17) Jak často se stýkáš s bývalými spolužáky?

(TO18) Jaká panuje atmosféra na společných akcích? Např. třídní srazy?

(TO19) Jak vnímáš chování svých bývalých spolužáků nyní? Změnili se v něčem?

(TO20) Jak probíhal tvůj první kontakt po letech s osobou, která tě šikanovala?

(DO3) Omluvil/a se ti někdy? Lituje toho?

(TO21) Pokud se Ti agresor neomluvil, začal jsi s ním o tom hovořit Ty? Myslíš, že by Ti to v něčem mohlo pomoci tuto životní událost uzavřít/vyřešit/aj?

(TO22) Odpustil jsi tomu člověku? Co by se muselo stát, abys mu mohl odpustit?

(TO23) Myslíš, že agresorovi by takový současný otevřený rozhovor s Tebou mohl také nějak pomoci?

(SVO6) Jak šikanovaný hodnotíš svou zkušenost z dětství dnes?

(TO24) Říká se, že „všechno zlé je k něčemu dobré“. Myslíš, že tvoje negativní zkušenost ti byla v dospělosti v něčem přínosná?

(TO25) Jaké charakteristické povahové vlastnosti by sis přiřadil?

(TO26) Jaké povahové vlastnosti bys přiřadil agresorovi?

(TO27) Jak by ses k šikaně postavil dnes? Jak by ses agresorovi bránil?

(TO28) Co by si dnes v tehdejší situaci udělal jinak?

(ZO) Je něco, na co jsme během rozhovoru zapomněli?

(Švaříček, Šed'ová, 2007)

5.5 Zpracování dat

Při zpracování dat jsem použila následující postup:

- a) fixace dat (audiozáznam, příp. textového záznam)
- b) doslovná transkripce záznamů
- c) kategorizace odpovědí (Gavora, 2000) a analýza dat

O kvalitativních datech, která jsou vázána na určitou matici (např. magnetofonový pásek, fotografie, papír atd.) říkáme, že je máme **fixována** (Miovský, 2006).

Veškeré zvukové záznamy jsem převedla do textové podoby, této úpravě říkáme **transkripce**. Všechny odpovědi budu seřazovat do jednotlivých **kategorií**, každé odpovědi přiřadím kód, který bude znamenat jeden typ odpovědi (Gavora, 2000).

Kódování představuje obecně operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem. Při otevřeném kódování je text rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přiřazena jména a s takto pojmenovanými fragmenty textu potom výzkumník dále pokračuje. Jakmile máme vytvořený seznam kódů, je možné začít s jejich systematickou **kategorizací**, tzn. že desítky kódů, které vzešly z otevřeného

kódování, seskupujeme podle podobnosti nebo jiné vnitřní souvislosti (Švaříček, Šed'ová, 2007).

6 VÝSLEDKY VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT

6.1 Jak probíhala agrese vůči jedinci?

Kamila: Fyzická agrese u záchodů ve škole – chlapec ji zkopal, až spadla na zem a pokračoval dále. První konflikt nastal ve 3. třídě. Následně začali dívku šikanovali další, většinou se jednalo o fyzickou formu agrese jako je polévání vodou, skřípnutí prstů do dveří, „krmení“ zkaženým jídlem. Respondentka uvádí, že ji šikanovali všichni, neměla tudíž zastání ve třídě, neměla kamarády, pouze se snažila dělat to, co jí řekli, aby ji „vzali mezi sebe“. Trvalo to celou základní školu

Lucie: Fyzická agrese na zahradě v družině – o rok starší, tělesně zdatnější spolužák hodil Lucii písek do obličeje a postrkoval ji. Začali se připojovat další 2 kamarádi spolužáka. Potom to „bylo čím dál horší“, dívce například lepili žvýkačky do vlasů, ničili školní potřeby. Trvalo to půl roku.

Olívie: Spíše psychická agrese – ve škole v šatně si začal jeden spolužák dobírat respondentu, vygradovalo to tak, že po ní hodil bačkory a přidali se další spolužáci. Dále se šikana rozvíjela spíše do psychické formy, tzn. „dobírání, rýpání“, údajně k fyzickému napadení nikdy nedošlo. Trvalo to do doby, než se dívka s rodinou odstěhovala z města. Jako důvod šikany uvádí rasistické motivy: „*Moje máma je židovka a její maminka byla Mad'arka, prostě tmavší typ a oni si mysleli, že máma je cigánka a že já jsem taky cigánka a tak mně nadávali do špín a takhle, no...*“. Se šikanou se dívka setkala i na druhé škole, kam přestoupila. Tady ji šikanovala jiná dívka, ale opět „pouze“ psychicky.

Eva: Jako důvod šikany uvádí fyzickou slabost, za což se jí spolužáci smáli. Ukazovali si na ni, nadávali jí, posmívali se, že je hubená a začali využívat její slabost: „*Dávali mi podmínky, že budu s tebou kamarádi, jenom v tom případě, když uděláš toto, nebo zajdeš tam*“. Myslí si, že spolužáci využívali hlavně toho, že se nedokázala bránit ani fyzicky, ani psychicky. Zajímavé je, že podle Evy šikana nezačal spolužák, nýbrž učitelka tělocviku, která se jí jako první začala smát pro její malou fyzickou zdatnost. Toto trvalo, s různými obměnami, až do dívčiných 17 let.

Ulrich: Šikana z důvodu věku – starší šikanoval mladšího. Šikana neprobíhala mezi spolužáky v jedné třídě, ale vyšší ročníky šikanovaly ty nižší. Starší žáci brali mladším vše, co u nich našli a když jim to nechtěli dát, zbili je: „... oni přišli, otočili nám kapsy,

vyhrnuli, podívali se, co tam máme a když se jim to líbilo, tak to sebrali... a když ses chtěl bránit, tak normálně dostals kopanec nebo nějaký šťouchanec a tak..“. V Čechách podle pana Ulricha nic takového nezažil, u nás je podle něj šikana „*tak třetinová*“.

Leontýna: příchod do nového kolektivu ve třetí třídě z důvodu stěhování matky po rozvodu s manželem (otcem respondentky). Dále jako důvod šikany uvádí, že byla silnější postavy, a tak se jí spolužáci posmívali, měla i další zdravotní problémy – ekzém, který její spolužáci okomentovali slovem „lepra“. Celou dobu trpěla psychickou šikanou ze strany všech spolužáků, neměla prý nikoho, byla sama. „*Byla jsem špekáček, byla jsem tlustá a potom se u mě projevila vyrážka, ekzém, takže mi začali říkat Lepro, a nikdo se se mnou nechtěl bavit, protože si všichni mysleli, že jako fakt jsem něčím nakažená...*“ Bili jí po ruku a odstrkovali, aby nemoc nechytli.

6.2 Jak šikanovaný zvládal dobu, kdy byl šikanován?

Kamila: Popisuje pocity méněcennosti, smutku, pocit, že ji nikdo nemá rád, připadala si „*jak blbeček*“, že se neuměla bránit. Problémy doma měla spíše později, ne v tomto období (tzn. v období průběhu šikany). Neměla žádné kamarády, takže nebyl nikdo, kdo by jí pomohl.

Lucie: Vyhýbala se škole, chodila za školu, bála se. Měla silné pocity strachu, v rozhovoru to několikrát zopakovala. Uvádí, že měla kamarádku, která se jí snažila pomoci a nakonec i pomohla – řekla o problému společně s ní třídní učitelce.

Olívie: Měla oporu ve třídě mezi ostatními dívkami, ale jinak si celou záležitost nebere moc osobně, bere to jako součást života, problémy tudíž neřeší a nijak údajně netrpí.

Eva: Šikanu vnímala hodně špatně, říká, že ji to ovlivnilo na celý život. „*Přišla jsem si jiná a každá další narážka nebo jen podmínka, co mám udělat nebo nemám, co mám říkat, tak to mně prostě víc a víc snižovalo sebevědomí a šanci normálně existovat v tom kolektivu.*“ Dále uvedla, že rodičům nic neřekla, jen si občas všimli, že bezdůvodně nosí „*dvojky z tělocviku*“ – což zdůvodnila tím, že ji šikanovala učitelka. Ve škole prospívala průměrně, ale ne z důvodu šikany. Kamarády žádné neměla, nikdo jí nikdy nepomohl.

Ulrich: Nijak si šikanu osobně nebral, říká, že základ byl se jí vyhnout a nic jiného s tím nešlo dělat. Žádné psychické ani jiné problémy si z té doby nepamatuje.

Leontýna: Toto období popisuje jako velmi těžké, i z hlediska toho, že se trápila rozvodem rodičů. Říká, že psychickou šikanu, kterou ve škole zažívala, vnímala „docela zle“, nechtěla do školy chodit, nechtěla být mezi dětmi, objevila se u ní následkem stresu ze školy i migréna a jiné psychické problémy, kvůli nimž skončila u psychologa. Matka jí tyto fyzické problémy nevěřila, avšak co se týče psychiky, byla jí oporou, ale nevěděla, co s touto vzniklou situací dělat. Ve škole měla prospěch dobrý, uvádí, že „byla motivací sama sobě“ a učila se dobře. Díky psycholožce se s celou situací nakonec vyrovnala.

6.3 Jakým způsobem se problém vyřešil?

Kamila: Problém se nijak nevyřešil, neměla důvěru k učitelům, protože údajně „*se po ní vezla*“ učitelka na tělocvik a angličtinu, která byla maminkou jedné z agresorek. Nijak tedy šikanu neřešila, ani doma ani ve škole nic neřekla a situace se zlepšila až s příchodem na střední školu, kde se dostala mezi nové spolužáky, do nového města. Ale na sebevraždu nebo útěk myslela několikrát. Ani jednou se o nic nepokusila, zůstala u plánů.

Lucie: Situaci začala řešit téměř po půl roce od doby, kdy šikana začala. Nejdřív se svěřila kamarádce a ta následně dívce pomohla se svěřit i učiteli. Situace se vyřešila domluvou s rodiči a potrestáním agresorů, ovšem pouze formou poznámky nebo třídní důtky. Dívce pomohl s vyrovnáním se s šikanou školní psycholog a šikana se dále neobjevila. Myslela i na útěk ze školy – což dvakrát zkusila (šla za školu).

Olívie: Situaci začala řešit ihned, a to s matkou, se kterou měla velice otevřený vztah. Později se šikana řešila i s učiteli, ale víc si nepamatuje. Agresoři dostali poznámku. Po přestěhování do jiného města, kam přestoupila na jinou školu, se opět setkala se šikanou a tato věc se nikdy neřešila. Dívka se s tím vyrovnávala „po svém“.

Eva: Šikanu neřešila s nikým, ani s rodiči, ani s učiteli. „*U učitelek jako jsem důvěru neměla, protože že jo, všichni to tam táhli za jednu partu.*“

Ulrich: Šikana se prý řešila, ale nevzpomíná si jak. Říká, že učitelé s tím stejně nic nenadělají: „*Učitelé, jak to nenachytaj přímo, tak v podstatě nejsou schopni až tak tolik co dělat.*“ Jako příklad řešení šikany uvedl rodinné příslušníky šikanovaných, kteří situaci šli vyřešit přímo s agresorem „po svém“. On sám měl strýce, který mu takto pomáhal s konflikty. Zažil šikanu i v České republice a tehdy si poradil sám tak, že se agresorovi postavil, takže ten dále neměl odvahu v šikaně pokračovat.

Leontýna: Za Leontýnu vyřešila šikanu její kamarádka, spolužačka, která se přistěhovala ve 4. třídě a přišla k nim do třídy: „*Prostě jednoho dne jsme se nějak zkamarádili a ona jednoho dne se vztekla a postavila se za mě proti celé třídě. Potom už tam nebyla šikana, jen taková přirozená rivalita.*“ Šikanu ve třídě ale do té doby učitelé neřešili, protože „*ono to je těžký, víš co, nemůžeš takhle přijít do školy a říct jako děti nesmějte se jí, ona za to nemůže...*“ Matka o šikaně věděla, ale nevěděla, jak dceru bránit, jen jednou si šla promluvit s učitelkou.

6.4 Jak šikanovaný vzpomíná na dobu strávenou na ZŠ?

Kamila vzpomíná na školu vesměs negativně, ale uvádí, že kdyby déle přemýšlela, asi by si vzpomněla i na hezké věci. Neměla kamarády, byla sama, zneužívaná, ponižovaná, takže se ve škole dobře necítila.

Lucie vzpomíná např. na školní výlety, školní akce, měla kamarádku, takže si pamatuje i na hezké věci, ale konkrétně nerozvádí jaké.

Olívie vzpomíná na školní výlety, mimoškolní aktivity, akce se spolužáky i mimo školu. „*A od druhého stupně takový ty první cigára tamhle někde za rohem.*“

Eva má hodně špatné vzpomínky, do školy by se nechtěla vrátit, a to ani jako pedagog. Zároveň si ale uvědomuje, že spolužáci byli jenom děti a ty neví, co dělají, takže si není vědoma toho, že by někomu měla něco za zlé.

Ulrich se o vzpomínkách na základní školu ani nezmiňuje, ale bere celou šikanu jako normální běžnou věc, takže nemůže říct, že by byly vzpomínky nějaké špatné.

Leontýna vzpomíná na dobu, kdy šikana skončila – získala novou kamarádku, se kterou mohla jít ven, svěřit se jí, věděla, že se za ni postaví. Tuto vzpomínku uvedla jako jednu z těch hodně pozitivních. Na dobu předtím říká: „*Byla jsem sama, což si myslím, pro mě bylo to nejhorší.*“

6.5 Jaké jsou vztahy mezi spolužáky dnes?

Kamila: Bydlí v jiném městě, takže spolužáky moc nevidá, jen na třídních srazech. Vztahy v bývalé třídě popisuje slovy: „*někdo se baví míň, někteří se baví víc...*“, spíše to vyznívá, že atmosféra na srazech nebývá moc pozitivní, tvoří se skupinky. U některých svých

bývalých spolužáků si ale všimla změny v chování, o jiných si naopak myslí, že jsou stále stejní (arogantní, namyšlení...). S jednou agresorkou má dnes dobré vztahy, o ostatních agresorech nic neví – pouze o jednom, a ten prý „skončil špatně, je pořád zavřenej, krade, prej žije snad v Praze.“ Respondentce se nikdo nikdy neomluvil, ale sama říká, že by jí omluva asi v ničem nepomohla, že časem se na všechno „zapomene.“

Lucie: Se spolužáky se vidí jednou nebo dvakrát do roka, na třídních srazech podle ní panuje neutrální nálada, tvoří se skupinky lidí, které se baví spolu a ne s ostatními. Se šikanujícími se, jak říká, na srazech nikdo moc nebaví. Ovšem ale uvádí, že v chování se změnili všichni, někdo k lepšímu, někdo k horšímu, „podle toho, jak zapadl do jaký party,“ ale více to rozebírat nechce. Jeden spolužák se jí omluvil, ti ostatní nikoliv, ale respondentka říká, že by se s nimi o tom stejně nechtěla bavit.

Olívie: S bývalými spolužáky je v kontaktu přes Facebook, sama říká: „nedělá mi to žádnéj problém, myslím si, že už jsou zralejší, že z toho vyrostli.“ Ale od základní školy nikoho neviděla, spíše z důvodu, že bydlí daleko. Osobně se potkala pouze s agresorskou, která ji šikanovala na nové škole, kam přešla, a toto setkání popisuje jako hezké: „normálně se omluvila, že toho lituje... a docela jsem to i protlemila, protože se tam opila a to... bylo to spíš hezký, bylo to fajn.“

Eva: S konkrétními lidmi se nestýká, pouze se dvěma spolužačkami – s jednou jedenkrát za rok, s druhou jedenkrát za tři měsíce. Na třídních srazech spolu komunikují všichni, atmosféru popisuje jako normální. Všimla si zajímavé věci: „Ti, co byli tenkrát na koni, ti kteří se vozili po ostatních, tak ti jsou teď ti slabší a ti, kteří nějakým způsobem trpěli, tak si teď našli svoje místo na slunci a vyloženě tam zářili.“ Respondentce se nikdo neomluvil, říká, že „oni si nemyslí, že udělali něco špatného,“ a dodává, že ani kdyby sama začala o tomto mluvit, že by jim to nedošlo a nijak by jim to nepomohlo, např. k uvědomění si svých tehdejších činů. S jednou spolužačkou se potkala po letech náhodou ve městě a kontakt proběhl klidně, bez konfliktů, bez výčitek nebo útoků, rády se viděly.

Ulrich: Protože bydlí daleko, se spolužáky ze základní školy se nijak nestýká, pouze s těmi, se kterými studoval v ČR. S lidmi, co ho šikanovali vztahy ani kontakty žádné nemá, ale myslí si, že teď se situace změnila: „... ti, co nás šikanovali a my jsme se jich báli, tak postupem času se karta obrátila, protože si myslím, že ti kluci nejsou až tak drsní, jak se tvářili být.“

Leontýna: Do kontaktu s bývalými spolužáky nepřichází moc často, ale říká, že to není z důvodu šikany, ale proto, že jsou již každý jinde. „*Nemám s nimi problém a myslím si, že ani oni nemají problém se mnou v dnešní době, takže si myslím, že pokud by každý z nich měl v určitý den čas, tak by na nějaký ten sraz určitě přišel.*“ Jeden sraz už proběhl a respondentka popisuje atmosféru jako dobrou, ale zároveň uvádí, že s některými lidmi si dodnes nemá co říct: „*Nepociťuji žádnou zášť, ale je to takový vnitřní pocit, že s tebou nechci bavit, nebo nevím, co bych si s tebou řekla.*“ Nikdo se dívce nikdy neomluvil, ale ona jim odpustila. Vysvětluje to rozumným způsobem: „*...když někoho nemáš ráda, nebo když někomu něco vyčítáš, tak to je tvoje tíha. Protože toho člověka, kterého nemáš ráda, to netíží, tomu je to jedno, takže když mu odpustíš, tak se ti uleví.*“

6.6 Jak šikanovaný hodnotí své zkušenosti z dětství dnes?

Kamila: Sama sebe popisuje jako plachou, neprůbojnou, neambiciózní osobu, je skromná a pravdomluvná. Říká, že její zkušenost z dětství, jí v něčem pomohla, ale nedokáže konkretizovat. Myslí si, že je víc schopná se bránit, ale má strach z autorit. Nedokáže jednat s lidmi, kteří mají nějakou „převahu“, např. s úředníky. Na to špatné, co se jí dělo, zapoměla, nechce říct, že by odpustila. Ráda by, aby si dotyční agresori uvědomili, že co dělali, nebyla legrace a opravdu to nebyla hra, přála by si, aby otevřeli oči a pochopili, co dělali. Na otázku, co by udělala jinak, odpověděla: „*Asi bych to hned řekla učitelce a mamce, teď už vím, že to chování nebylo dobré.*“ A se smíchem dodává: „*Teď už bych si možná kopl i já.*“

Lucie: Agresorům odpustila, ale přátelit se s nimi nechce. Na otázku, zda si myslí, že by agresorům mohl otevřený rozhovor s ní nějak pomoci, řekla: „*Oni byli takoví tvrdáci, já myslím, že by jim to ani nedošlo.*“ Jako pozitivní na celé věci vidí to, že dnes už se dokáže víc bránit, jak v zaměstnání, tak jinde. Víc se, dle svých slov, ubrání a nenechá na sebe řvát. Co se týče řešení šikany, dnes by to udělala stejně, tzn. řešila by to s učitelkou.

Olívie: Na otázku, jestli si myslí, že by agresorům mohl otevřený rozhovor s ní nějak pomoci, řekla: „*Je to asi možné, že by si to uvědomili, ale byli jsme děti a oni to nemohli vědět, protože byli malí.*“ Takže nikomu nemá za zlé to, co se dělo na základní škole, je vyrovnaná a sama říká, že to na ní žádné následky nezanechalo. Podle ní jí byla šikana přínosná tím, že sama sebe přesvědčila o tom, že je jiná, výjimečná, zvýšilo jí to sebevědomí a nyní si toho velmi váží. Je na sebe hrdá.

Eva: Striktně říká, že odpustit nedokáže, protože následky má dodnes a ty zůstanou navždycky. Nemyslí si, že by rozhovor s agresorem něčemu pomohl, tvrdí, že: „*Tyhle typy lidí, kteří to dělali mně, tak myslím, že by jim to nijak nepomohlo, že by se nijak nepozastavovali... ani by se neomluvili.*“ Jako pozitivní věc vidí to, že už ví, jak by bránila své dítě, pokud by se mu stalo něco podobného. Sama říká, že kdyby se situace opakovala, asi by se zkusila bránit více, než tenkrát, kdy se nebránila. Snažila by se to řešit s učitelem.

Ulrich: Zpětně bere celou zkušenost jako součást života a nepřipadá mu, že by dnes nějak tímto trpěl. Naučil se vyhýbat se špatným lidem a na první pohled je poznat. Dnes by se ale víc bránil, snažil by se donutit agresora, aby se šikanou přestal. Jako příklad uvedl svou zkušenost, kdy on šikanoval mladšího žáka: „*Já jsem to kdysi zkoušel na jednoho mladého klučinu u nás a on i přesto, že tam brečel a dostával strašnej ceres, tak se nebál a já jsem si uvědomil, že tohle je důvod, ať se mu vyhnu.*“ Říká, že základem je se nebát a postavit se šikaně čelem, že jen tak jí lze zabránit.

Leontýna: na otázku, zda si myslí, že jí šikana byla něčím přínosná, odpověděla: „*Myslím, že takováto věc člověka posílí v tom smyslu, že už to nikdy nechce zažít a proto ze sebe udělá silnější osobnost.*“ Ve stejné situaci by se ale dnes zachovala stejně. Uvedla, že se setkala i s šikanou na pracovišti a nebránila se, měla prý pocit, že je v situaci, kdy se bránit nedokáže. Dnes vidí příčiny šikany hlavně v rodině šikanovaného, a proto by chtěla svému dítěti dopřát úplnou a funkční rodinu, aby si dítě samo budovalo zdravé sebevědomí a nedostalo se do situace, kdy se bude cítit poníženo.

6.7 Shrnutí

Shrnutí první části výzkumu (skupiny otázek 1-3): Poměr mezi těmi, kteří zažili psychickou šikanu a těmi, kteří zažili šikanu fyzickou je 50:50 v tomto vzorku. Ve většině případů se šikana vždy „nějak“ vyřešila, ale pomoc pedagogů pět ze šesti respondentů nijak nevyhledalo. Zajímavé bylo zjištění, že ve dvou případech se šikany účastnili i učitelé, což ovšem nemohu z výzkumu nijak dokázat. Ve dvou případech o šikaně nevěděli ani rodiče. Co se týče vztahů ve třídách, tedy třídního klimatu před počátkem šikany, všichni popisují, že šlo o standardní typické vztahy patřící k věku a pohlaví (tj. tvořily se skupinky „holky“, „kluci“), ale žádné náznaky šikany před tím nezaznamenali.

Shrnutí druhé části výzkumu (skupiny otázek 4-6): Ti, kteří na základní škole měli alespoň nějakého kamaráda, mají na toto období i nějaké hezké vzpomínky vztahující se např. k mimoškolním aktivitám právě s tímto kamarádem, jinak na školu vzpomínají vesměs negativně. Jedna respondentka uvedla, že by se na základní školu nechtěla nikdy vrátit. Zajímavé však je, že i přes tyto špatné vzpomínky, se většina respondentů v dospělosti s bývalými spolužáky stýká a kontakt s jimi jim nevadí. Pět respondentů ze šesti dokonce uvedlo, že necítí žádnou zášť nebo nenávist a s agresory se dokáží normálně bavit a někteří dokonce přátelit, např. sdílejí fotky svých dětí na sociálních sítích. Odpustit nedokázala pouze jedna respondentka, která má trvalé následky, jinak všichni nějakým způsobem odpustit dokázali. Konflikty na základní škole si souhrnně omlouvají tím, že „byly děti“, a proto nemá smysl se tím dnes zaobírat a trápit se. Vztahy mezi šikanovanými a šikanujícími jsou vesměs dobré, ačkoliv u dvou respondentek to není úplně jednoznačné – tyto respondentky např. dodnes nedokáží s dotyčným člověkem mluvit. Na otázku, zda respondentům jejich zkušenost byla v dospělosti něčím přínosná, mi všichni odpověděli, že ano a jako zdůvodnění uvedli, že je to v mnohém posílilo, např. při jednání s lidmi. Co se týče dalších vztahů vyplývajících z výzkumu, lze říci, že šikanovaní se v dospělosti cítí být šťastnější, než šikanující, ale toto je pouze subjektivní názor respondentů.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala problematikou šikany a jejími následky z pohledu žáků, kteří se s ní setkali na základní škole. Byla rozdělena do dvou částí. Teoretická část se věnovala příčinám vzniku šikany, vysvětlila pojmy agrese a agresivita a zmínila též možné následky šikany a možnosti prevence. Praktická část byla zaměřena na dlouhodobé vztahy mezi šikanovanými a šikanujícími žáky.

Vztahy mezi účastníky šikany v dospělosti zatím nejsou dostatečně probádány, tudíž nedokážeme říci, jaké skutečně jsou a zda se s odstupem času mění či nikoliv. Z mého výzkumu vyplynulo, že šikanovaní nemají s komunikací s šikanujícími v dospělosti velké problémy, tedy že vztahy se určitým způsobem změnilo k lepšímu. Aby se však vztahy mezi bývalými spolužáky daly skutečně popsat, bylo by vhodné zrealizovat daleko rozsáhlejší a podrobnější výzkum. Moje práce by tedy mohla být inspirací pro další výzkumníky, kteří by se rádi zabývali těmito vztahy komplexně, tedy i z pozice šikanujících.

Přála bych si, aby má práce poskytla veřejnosti, rodinám a pedagogům dostatečné informace o tom, co všechno se může stát, když se šikana stane jen něčím, co „je normální“ a neřeší se. S prevencí agresivního chování bychom měli začít již v samotných rodinách, snažit se z našich dětí vychovat zodpovědné a moudré děti, kterým budou vlastní morální a etické zásady. Zlo a násilí na školách můžeme vymýtit pouze tak, že se pokusíme jít našim dětem dobrým příkladem a poskytneme jim takové citové zázemí, aby se nebály nám kdykoliv říct o svých trápeních a starostech.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BAŠTECKÁ, Bohumila. *Terénní krizová práce: psychosociální intervenční týmy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005, 299 s. ISBN 80-247-0708-x

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. Vyd. 4., V nakl. Portál 2., rozš. Praha: Portál, 2004, 266 s. ISBN 80-717-8931-3.

ERB, Helmut H. *Násilí ve škole a jak mu čelit*. 1. vyd. Praha: Amulet, 2000, 126 s. Alfabet. ISBN 80-862-9922-8.

FROMM, Erich. *Anatomie lidské destruktivity: můžete ovlivnit její podstatu a následky?*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997, 520 s. ISBN 80-7106-232-4.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Překlad Vladimír Jůva. Brno: Paido, 2000, 207 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3179-6.

HERZOG, Rupert. *Násilí není řešení: prevence násilí a management konfliktu ve školách*. 1. vyd. v českém jazyce. Plzeň: Fraus, 2009, 120 s. Moderní pedagogika v teorii a praxi. ISBN 978-807-2388-509.

JANOŠOVÁ, Pavlína. *Šikana a vyčleňování žáků na základní škole*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2011, 58 s. ISBN 978-80-7372-779-6.

JUKLOVÁ, Kateřina a Radka SKORUNKOVÁ. *Základy psychopatologie*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, 115 s. ISBN 978-807-0418-734.

KADLECOVÁ, Eva. *Šikana očima dětí*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2010, 185 s. ISBN 978-80-7394-199-4.

KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 255 s. ISBN 80-717-8513-X.

KOLÁŘ, Michal. *Nová cesta k léčbě šikany*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 332 s. ISBN 978-807-3678-715.

KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1997, 127 p. ISBN 80-717-8123-1.

LOVASOVÁ, Lenka. *Šikana*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 28 s. ISBN 80-869-9165-2.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006, 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

NOVOTNÁ, Lenka, Miloslava HŘÍCHOVÁ a Jana MIŇHOVÁ. *Vývojová psychologie*. 3. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2004, 82 s. ISBN 80-704-3281-0.

PLEVOVÁ, Irena. *Kapitoly z vývojové psychologie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 57 s. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1412-0.

PÖTHE, Petr. *Dítě v ohrožení*. 2., rozš. vyd. Praha: G plus G, 1999, 186 s. Zde a nyní (G plus G). ISBN 80-861-0321-8.

ŘÍČAN, Pavel a Pavlína JANOŠOVÁ. *Jak na šikanu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 155 s. Pro rodiče. ISBN 978-802-4729-916.

SKORUNKOVÁ, Radka. *Úvod do vývojové psychologie*. Vyd. 4. Hradec Králové: Gaudamus, 2011, 69 s. ISBN 978-807-4351-150.

ŠTURMA, Jaroslav. *Šikanování a šikanování jako pedagogický problém*. Vyd. 1. Hradec Králové: LÍP, 2001, 24 s. ISBN 80-902-2895-X.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pracovníky policie a vězeňské služby*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita, 2003a, 105 s. ISBN 80-708-3703-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro sociální pracovníky*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita, 2003b, 98 s. ISBN 80-708-3729-2.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Úvod do vývojové psychopatologie IV.: poruchy adaptace*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, Fakulta pedagogická, 2003c, 72 s. ISBN 80-708-3766-7.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 522 s. ISBN 80-717-8308-0.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Atd. A tak dále.

Apod. A podobně.

Tzn. To znamená.

Tj. To je.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízeních

Příloha P II: Informační leták pro mládež

Příloha P III: Rozhovor č. 1 – Kamila

Příloha P IV: Rozhovor č. 2 – Lucie

Příloha P V: Rozhovor č. 3 – Olívie

Příloha P VI: Rozhovor č. 4 – Eva

Příloha P VII: Rozhovor č. 5 – Ulrich

Příloha P VIII: Rozhovor č. 6 - Leontýna

PŘÍLOHA P I: METODICKÝ POKYN MŠMT K PREVENCI A ŘEŠENÍ ŠIKANOVÁNÍ MEZI ŽÁKY ŠKOL A ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍ

Č.j. 24 246/2008-6

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje základní výchovné a vzdělávací cíle školy. V místech jejího výskytu dochází ke ztrátě pocitu bezpečí žáků, který je nezbytný pro harmonický rozvoj osobnosti a efektivní výuku. Na rozdíl od jiných druhů násilí je šikana zvláště zákeřná, protože často zůstává dlouho skrytá. Tak i při relativně malé intenzitě šikany může u jejích obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky a k postupné deformaci vztahů v kolektivu.

Vzhledem k tomu, že šikana se v zárodečných fázích vyskytuje v téměř každé škole, je potřeba věnovat tomuto jevu zvláštní pozornost. Důraz je nutné zaměřit na vytváření dobrých vztahů uvnitř třídních kolektivů, zabývat se vztahy v třídních kolektivech ještě před vznikem šikanování. K tomuto je potřeba zajistit další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky vytváření dobrých vztahů, v práci s dynamikou skupiny, v podpoře a upevňování zdravých třídních norem dětí, žáků a studentů jako prevenci šikanování.

Na prevenci šikany i při řešení jednotlivých případů by měli spolupracovat pedagogičtí pracovníci podle předem dohodnutých postupů. K tomu je nutné zajistit další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky šikanování.

Cílem předkládaného metodického pokynu je upozornit na závažnost šikanování, poskytnout pedagogickým pracovníkům základní informace k prevenci a řešení tohoto specifického problému.

Tento metodický pokyn je určen pro právnické osoby vykonávající činnost škol zřizovaných MŠMT. Podpůrně je doporučován k využití i ostatním školám zapsaným do školského rejstříku a poskytovatelům služeb souvisejících se vzděláváním a výchovou.

Čl. 1

Charakteristika šikanování

(1) Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování ať zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv. kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.

(2) Šikanování se ve své zárodečné formě vyskytuje prakticky na všech školách. Pocit bezpečí každého jedince a jeho začlenění do třídního kolektivu je základní podmínkou vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu třídy a školy. Všechny školy a školská zařízení mají povinnost předcházet všem náznakům násilí a šikanování. Šikanování v jakékoli formě a podobě nesmí být pracovníky školy akceptováno. Samotní pedagogičtí pracovníci nesmí svým jednáním s některými žáky a chováním vůči nim podněcovat zhoršování vztahů směřující k šikanování těchto žáků jejich spolužáky.

Čl. 2

Projevy šikanování

(1) Šikanování má ve svých projevech velice různou podobu. Mezi základní formy šikany patří:

Verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií).

Fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku obětí).

Smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy apod.).

(2) Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech může nabýt i rysy organizovaného zločinu. Příklady šikanování jsou uvedeny v příloze.

Čl. 3

Odpovědnost školy

(1) Škola či školské zařízení má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

(2) Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění (dále jen trestných činů) vydírání (§ 235), omezování osobní svobody (§ 213), útisku (§ 237), ublížení na zdraví (§ 221-224), loupeže (§ 234), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (zvláště § 197a), poškozování cizí věci (§ 257), znásilnění (§ 241), kuplířství (§ 204) apod.

(3) Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekezení trestného činu (§168, 167 trestního zákona). V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadřování (§ 166 tr. zákona) či schvalování trestného činu (§165 tr. zákona), v krajním případě i podněcování (§ 164 tr. zákona). Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu (§ 10 tr. zákona) může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. tím, že ponechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky apod.

Čl. 4

Školy a školská zařízení v prevenci šikanování

(1) Základem prevence šikanování a násilí na školách je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky (a mezi žáky a učiteli). Školy a školská zařízení při efektivní realizaci prevence šikanování usilují o vytváření bezpečného prostředí a za tím účelem: podporují solidaritu a toleranci,

podporují vědomí sounáležitosti

posilují a vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy

uplatňují spolupráci mezi dětmi a rozvíjí jejich vzájemný respekt

rozvíjí jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince.

(2) Ředitelé škol a školských zařízení odpovídají za systémové aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí. Vychází přitom z komplexního pojetí preventivní strategie, která je ve smyslu *Metodického pokynu k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních* č. j. 20 006/2007-51 součástí Minimálního preventivního programu školy. Ředitelé zejména:

Zajistí vzdělávání pracovníků (pedagogických i nepedagogických) v akreditovaných kurzech k problematice šikanování. Vzdělávání pedagogických pracovníků se řídí § 10 vyhlášky č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariéřním systému pedagogických pracovníků, ve znění vyhlášky č. 412/2006 Sb. Vzdělávání školního metodika prevence ve specializačním studiu se řídí § 9 vyhlášky č. 317/2005 Sb.

Zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad žáky zejména ve škole před vyučováním, o přestávkách mezi vyučovacími hodinami, mezi dopoledním a odpoledním vyučováním, podle potřeby při přecházení žáků mezi budovami školy, do zařízení školního stravování a do školní družiny. Především v prostorách, kde k šikanování již došlo nebo kde by k němu mohlo docházet.

Zajistí, aby žáci i pedagogičtí pracovníci byli seznámeni s negativními důsledky šikanování, a to jak pro jeho oběti a pachatele, tak i pro celý třídní (školní) kolektiv. Za zvlášť nebezpečnou je třeba považovat tendenci podceňovat počáteční projevy šikanování.

Zajistí doplňování školní knihovny o literaturu z oblasti problematiky násilného chování a šikanování

(3) Pedagogičtí pracovníci vedou důsledně a systematicky žáky a studenty k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, respektujících identitu a individualitu žáka. Pomáhají rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka. Všichni pedagogičtí pracovníci by měli vnímat vztahy mezi žáky a atmosféru v třídních kolektivech, kde působí, jako nedílnou a velmi důležitou součást své práce. Důležité aktivity školy nelze spojovat jen s určitým vyučovacím předmětem nebo skupinou předmětů. Vztahy a chování pedagogických i nepedagogických pracovníků vůči sobě a vůči žákům, ovlivňují chování žáků.

(4) Ve školním řádu budou jasně stanovena pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení.

Čl. 5

Program proti šikanování

(1) Každá škola si vytvoří vlastní Program proti šikanování, pokud ho doposud nemá. Tento program se stane součástí Minimálního preventivního programu.

(2) Na tvorbě a realizaci programu se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy. Koordinace jeho tvorby patří ke standardní činnosti školního metodika prevence. Ten podle potřeby spolupracuje s metodikem prevence v PPP. Za realizaci a hodnocení programu je odpovědný ředitel školy.

(3) Cílem programu je vytvořit ve škole bezpečné, respektující a spolupracující prostředí. Důležité je zaměřit se na oblast komunikace a vztahů mezi žáky ve třídách, a to bez ohledu na to, zda tam k projevům šikany již došlo či ne. Současně je třeba stanovit smysluplnou

strukturu programu.

(4) Hlavní součástí programu je krizový plán, který eliminuje či minimalizuje škody v případě, že k šikanování ve školním prostředí dojde. Měly by z něj jednoznačně vyplynout kompetence jednotlivých osob a specifický postup a způsob řešení. Konkrétně je nutné rozpracovat dva typy scénářů:

1. První zahrnuje situace, které škola zvládne řešit vlastními silami. Do této skupiny patří postupy pro počáteční stádia šikanování a rámcový třídní program pro řešení zárodečného stádia šikanování.

2. Druhý zahrnuje situace, kdy škola potřebuje pomoc z venku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi (viz čl. 9) a policií. Sem patří řešení případů pokročilých a nestandardních šikan, např. výbuchu skupinového násilí vůči oběti.

(5) S krizovým plánem jsou vždy na začátku školního roku prokazatelně seznámeni žáci (přiměřeně jejich věku), studenti a jejich zákonní zástupci.

Čl. 6

Postupy řešení šikanování

(1) Odhalení šikany bývá obtížné. Významnou roli při jejím zjišťování hraje strach, a to nejen strach obětí, ale i pachatelů a dalších účastníků. Strach vytváří obvykle prostředí „solidarity“ agresorů i postižených.

(2) Účinné a bezpečné vyšetření šikany vychází z kvalifikovaného odhadu stadia a formy šikanování. Existuje rozdíl mezi vyšetřováním počátečních a pokročilých stádií šikanování. Jednotlivá stádia jsou blíže popsána v příloze č. 2 Stádia šikanování.

(3) Metody vyšetřování šikanování:

A. Pro vyšetřování počáteční šikany (se standardní formou) lze doporučit strategii v těchto pěti krocích:

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů).
4. Zajištění ochrany obětem.
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

B. Pokročilá šikana s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. třídního lynčování, vyžaduje následující postup:

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti.
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Pokračující pomoc a podpora oběti.
5. Nahlášení policii.
6. Vlastní vyšetřování.

(4) V rámci první pomoci je nutné při pokročilých, brutálních a kriminálních šikanách spolupracovat s dalšími institucemi a orgány, a to zejména s pedagogicko-psychologickou poradnou, střediskem výchovné péče, orgánem sociálně právní ochrany dítěte, Policií ČR.

Doporučuje se seznámit pedagogické pracovníky s informací MŠMT ČR č.j.: 25 884/2003-24 *Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při*

vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané.

(5) V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat jí péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

(7) Podrobnější informace k článkům 5 a 6 jsou v příloze č. 3 Doporučená literatura.

Čl. 7

Výchovná opatření

(1) Doporučuje se dále pracovat s agresorem (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí). V případě potřeby mu zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

(2) Pro potrestání agresorů lze užít i následující běžná výchovná opatření:

Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele, podmíněné vyloučení a vyloučení ze studia na střední škole.

Snížení známky z chování.

Převedení do jiné třídy.

(3) Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina).

(4) V mimořádných případech se užijí další opatření:

Ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místně příslušném diagnostickém ústavu.

Ředitel školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

Čl. 8

Spolupráce s rodiči

Pokud rodiče informují školu o podezření na šikanování, je za odborné vyšetření záležitosti zodpovědný ředitel školy. Při nápravě šikanování je potřebná spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce a dalších pedagogických pracovníků, jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací. Je nutné předem informovat rodiče o tom, co dělat v případě, když se dozvědí o šikanování (viz Čl. 5 odst. 5).

Čl. 9

Spolupráce se specializovanými institucemi

(1) Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce nebo zástupce školy s dalšími institucemi a orgány. Zejména:

v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry,

v resortu zdravotnictví – s pediatry a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,

v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou),

případně s NNO specializujícími se na prevenci a řešení šikany.

(2) Dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění), ředitel školy nebo školského zařízení oznámí tuto skutečnost Policii ČR.

(3) Ředitel školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přešupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

Čl. 10

Selhání školy v řešení šikany

(1) V případech podezření nebo již prokazatelných projevů šikany, které nejsou bezodkladně a uspokojivě řešeny v pravomoci pedagogických pracovníků včetně metodika prevence či výchovného poradce, je zcela na místě obrátit se na ředitele příslušné školy nebo školského zařízení.

Pokud se však projeví nečinnost i ze strany ředitele, je možné jednat v této záležitosti se zřizovatelem školy nebo podat stížnost na školu České školní inspekci. Stížnost podaná písemně, osobně nebo v elektronické podobě se přijímá ve všech pracovištích ČŠI.

Stížnost je možné adresovat příslušnému inspektorátu ČŠI, samozřejmě je možno podat stížnost i na ústředí tzn. na adresu: Fráni Šrámka 37, 150 21 Praha 5, resp. elektronicky na adresu posta@csicr.cz.

(2) Současně je potřebné v odůvodněných případech zajistit oběti šikanování pomoc psychologa, speciálního pedagoga (etopeda) popřípadě jiného specialisty.

Čl. 11

Závěrečné ustanovení

Zrušuje se Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č. j. 28 275/2000 - 22

Tento pokyn nabývá účinnosti dnem jeho zveřejnění ve Věstníku MŠMT ČR.

PŘÍLOHA P II : INFORMAČNÍ LETÁK PRO MLÁDEŽ

Nikdo nemá právo druhému ubližovat!

- Spolužáci se k tobě chovají nepřátelsky, ubližují ti a ty nevíš, jak dál.
- Víš o někom, kdo je šikanován, a je ti ho líto.

Překonej strach a zajdi za svým výchovným poradcem.

Jmenuje se:

Najdeš ho:

Návštěvní hodiny má:

Telefon:

Co to je šikanování?

Za šikanování se považuje, když silnější žák nebo žáci pro vlastní potěšení, často opakovaně, ubližují druhým. Zpočátku se to děje nenápadně, prostřednictvím různých legráček a „testíku“ (strkání, nadávání, schovávání věcí...), případně odmítáním, přehlížením, zesměšňováním a pomlouváním. Později se otravování života obětí stupňuje a zdokonaluje. Nastupuje fyzické násilí (bití, krádeže a poškozování věcí).

Šikanování je vážná věc a v řadě případů bývá trestným činem. Oběti mohou následky šikanování na těle i duši nést po celý život.

Proč bývá člověk šikanován?

Není to proto, že by byl špatný, nebo proto, že by si to nějak zasloužil. Chyba není v něm, ale ve špatných vztazích mezi spolužáky, v kterých převládá bezohlednost a násilí.

Jak se můžeš bránit?

Když se ptali jednoho zoufalého žáka, proč o svém trápení neřekl rodičům, odpověděl: „Já nevím, když přijdu domů, tak se na to snažím nemyslet. A doufám, že už to bude lepší.“

Myslet si, že to bude lepší, je omyl. Ať už jsi oběť nebo svědek, nevzdávej to a udělej následující:

- **Obrat' se na výchovného poradce/preventistu šikanování. Může ti nejlépe pomoci, bude ti věřit a neprozradí tě.**
- **Svěř se svým rodičům.**
- **V případě, že nenajdeš odvahu svěřit se výchovnému poradci ani svým rodičům, zavolej na pražskou Linku bezpečí, telefon 116 111. Bezplatně můžeš telefonovat z celé republiky. Služba je dostupná jak z pevné linky, tak z mobilního telefonu. Stejně tak můžeš psát na e-mail: pomoc@linkabezpeci.cz nebo na chat: <http://chat.linkabezpeci.cz>. Tito lidé ti budou věřit, protože nejsi sám, komu se něco podobného děje.**

PŘÍLOHA P III: ROZHOVOR Č.1 – KAMILA

Datum: 12.4.2013

Čas: kolem 13-14 hodiny

Jméno respondenta: Kamila

Věk: 25 let

Pamatuješ si, v jaké jsi byla třídě? Kolik ti bylo let, když jsi se stala obětí šikany?

Ježiš, no to teda fakt nevím, kolik mi bylo přesně. Řekla bych, že asi 11 let, možná míň... vlastně jsem byla asi ve třetí třídě, takže míň.

Popiš, jak to všechno začalo. Co bylo prvním impulzem?

Hmm... Začalo to tak, že jsem šla na záchod a nestihla jsem doběhnout, abych byla ve třídě po zazvonění. Na chodbě mě potkal jeden kluk a řekl něco ve smyslu jako...., co tady děláš, nemáš být ve třídě?“ a kopl do mě. Já jsem spadla na zem a on domě ještě asi třikrát kopl. Chvilku jsem ležela na zemi u záchodků a pak jsem šla do třídy.

Jak se vyvíjely vztahy mezi Tebou a iniciátorem šikany od prvního setkání do prvních konfliktů?

My jsme spolu žádnéj vztah ani neměli, předtím jsme se neznali, takže náš, v uvozovkách, vztah, začal tím zkopáním u záchodů.

Jak tomu bylo s Tvými vztahy k ostatním spolužákům ve třídě před začátkem šikany?

Úplně normální klasický vztahy, s holkama jsem se bavila víc...ehm... s klukama míň, nevím, co bych k tomu víc řekla.

Jakým způsobem se agresivita vůči tobě dál rozšiřovala? Začal tě např. šikanovat i někdo další?

Jo, začalo mě šikanovat ještě pár dalších lidí. I holky. Jinak ten kluk mi pak už nic moc nedělal, jen na mě dohlížel. Dělal na mě takový ty ksichty, jestli víš co myslím, prostě třeba šel po chodbě a tak významně se na mě koukal, jako abych věděla, že mě může kdykoliv zmlátit. A přitom to byl takovej chcípák, že bych ho možná i přeprala... Jenže já se ho bála. Nechtěla jsem ho provokovat, takže jsem se mu vyhýbala, ale jak říkám, pak si na mě začali dovolovat i jiní.

Zkus vyjmenovat, co všechno ti bylo prováděno.

No tak, párkrát jsem měla zavřené prsty ve dveřích, pak mě taky polívali vodou, aby to vypadalo, že jsem se pochcala, ježiš sorry, počůrala... Stříkali na mě smradlavý voňavky nebo mi nalili čaj do aktovky, že jsem pak měla zničený učebnice. Co ještě. Jo třeba pozdějc, to už jsme byli starší, si ze mě dělali srandu, že nemám prsa, třeba v tělocviku mi kluci šahali na prsa a smáli se, že je nemám. No a taky jsem třeba nemohla s nima chodit ven, pokud jsem si na sebe neoblíkla oblečení, jaký mi oni zvolili...

Jak dlouho to celé trvalo? (Jak dlouho jsi byl šikanován?)

V podstatě celou základku od té třetí třídy až do konce.

Jak jsi celou záležitost vnímala? Vzpomeneš si, jaké jsi měla pocity?

No rozhodně to nebylo nic hezkého, připadala jsem si jak blbeček, že se neumím bránit. Pocity to byly asi takový, jakože mě nikdo nemá rád a tak. A byla jsem smutná, že nezapadnu, že se do té třídy, do té školy prostě nehodím.

Měla jsi nějaké problémy i doma? Pokud ano, tak jaké?

Problémy doma. Hm... (dlouhá pomlka, zapaluje si další cigaretu)... ty jsem měla, ale nevím jestli... (další pomlka)...no jako měla, ale spíš proto, že jsem chtěla furt někam chodit a naši mě moc nechtěli pouštět, ale to bylo spíš pozdějc, na střední, ne na základce. Tam vlastně žádný problémy nebyly, myslím.

Jakým způsobem ses připravovala na školu?

Nijak, učit jsem se nemusela, byla jsem chytrá, měla jsem jedničky.

Pamatuješ si na nějaké spolužáky, kteří se ti třeba i nepřímo snažili pomoci? Měla jsi nějakého kamaráda?

Voni mě šikanovali skoro všichni, tak těžko říct, jestli to se mnou někdo myslel dobře (smích). Kamarádi vlastně byli všichni a zároveň nikdo, já se jim snažila přiblížit, kvůli nim jsem dělala věci, který bych normálně nedělala, jenom aby někdo z nich byl kamarád. No a teď vím, že mě všichni akorát využívali, takže ne, kamarádka ani kamarád tam žádný nebyl a už vůbec mi nikdo nechtěl pomoci.

Jak dlouho trvalo, než jsi začala problém řešit? Co bylo důvodem, že jsi začala situaci řešit?

Chacha (smích)... asi se budeš divit, ale já to nijak neřešila.

Takže jsi se ani nikomu nesvěřila?

Ne, komu taky. Ve škole nebyl nikdo, kdo by mi pomohl, ta největší kráva z celé třídy měla ve škole maminku, to byla naše učitelka na tělák a na angličtinu a ještě myslím na nějakýj předmět, to už si nepamatuju. I ta učitelka se po mě vezla, tak komu bych to asi tak měla říct? Ti učitelé by se mi vysmáli všeci.

Takže už se asi nemusím ptát, jak se to řešilo, že...?

No, nemusíš, protože se to nijak neřešilo.... (úsměv)

Jak jsi se s šikanou vyrovnávala? Vyhledala jsi pomoc odborníka?

Já jsem se asi neměla s čím vyrovnávat, brala jsem to jako součást života asi... no měla jsem pak deprese, chodila jsem k psychologovi, ale to proto, že jsem se začala řezat, sebe-poškozovat, ale těžko říct, jestli to bylo kvůli tomu, že se mi to dělo.

Myslela jsi někdy na útěk nebo na sebevraždu?

Jo, na útěk a na sebevraždu jsem myslela docela často. Měla jsem i plán, že zdrhnu do Olomouce, ale nakonec jsem to neudělala. Stejně bych skončila na ulici a toho jsem se bála.

Kdybys měla shrnout zpětně všechny vzpomínky na základní školu, převažovaly by ty špatné nebo si vzpomeneš i na nějaké hezké věci?

Tak půl na půl. Určitě bych si vzpomněla i na nějaké hezké věci, ale musela bych asi víc přemýšlet.

Zkus se zamyslet, co podle tebe mohlo být důvodem toho, že jsi byla terčem šikany právě ty.

Byla jsem jedničkářka, neměla jsem problém, nemusela jsem se nic učit, všechno mi šlo samo. Možná mi to někdo záviděl nebo nevim. Jinak taky jsem byla prostě jiná, nechodila jsem oblíkaná jako holka, spíš jako kluk, kapsáče, mikiny, dlouhý trika, modrá nebo hnědá nebo zelená barva. To se asi nelíbilo holkám, proto mi to oblečení ničily, asi se za mě styděly, když jsme měly jako třída někam jít. Kazila jsem jim průměr. Nebo vlastně image (smích)

Jak často se stýkáš s bývalými spolužáky?

No, moc často ne, já jsem teď přestěhovaná, tak je fakt moc nevidám.

Byla jsi např. na nějaké třídní akci, srazu? Jaká tam panovala atmosféra?

Třídní sraz proběhl jednou nebo dvakrát. Já jsem teda přišla jenom jednou a když mám popsat tu atmosféru, no tak normální. Někteří se baví míň, někteří se baví stejně, někteří se zase baví víc (úsměv). Asi to většinou zachraňují učitelé, které taky zveme, minule s náma byl náš přírodopisec, nebo jak se říká učiteli, co učil přírodopis (smích), bez něj by tam moc sranda asi nebyla.

Jak vnímáš chování svých bývalých spolužáků nyní? Změnili se v něčem?

Jo, řekla bych, že se v něčem změnili, ale jak kteří. Třeba jedna holka, co mě taky bila, tak ta sice má dvě děti, ale je to stejná kráva jako tehdy. Arogantní, myslí si, že je nejchytřejší, že má všechny na háku a že může všechno. Jako těhotná i kouřila, to jsem si o ní myslela svoje. Je prostě blbá (úsměv). Jinak zas naopak druhá holka, ta co mi přikazovala, co mám nosit, ta se změnila. Myslím, že ji vycvičil život, že se s ní taky nikdo nepáral, po střední šla dělat za pás, pak dlouho chtěla dítě a nešlo jim to. Museli na umělko a myslím, že tohle ji vycvičilo. Já totiž jedno dítě mám a počaté přirozeně a ona musela na umělko... (pomlka) Myslím, že mi trochu i záviděla. Možná jí došlo, že ji někdo za něco trestá nebo tak, nevím, ale teď je dobrá, dá se s ní mluvit a jde vidět, že je šťastná.

Jak probíhal tvůj první kontakt po letech s osobou, která tě šikanovala?

Moc jsme se spolu nebavily, krom toho těch lidí bylo víc, tak některý jsem třeba už pak v životě neviděla. Třeba ten kluk, jak jsem o něm mluvila na začátku, ten skončil špatně, je věčně zavřenej, krade, možná furt mlátí lidi, no prostě jsem ho už neviděla, ale prej žije snad v Praze. Kdoví. No a s tou holkou, co jsem říkala, že nemohla mít děti, s tou se docela normálně bavím, teda bavila jsem se, ale spíš o těch dětech, svatbách a tak, nikdy ne o škole a o minulosti.

Omluvil/a se ti někdy? Lituje toho?

Nikdo se mi nikdy neomluvil a já to ani nečekám.

A myslíš, že by Ti to v něčem mohlo pomoci tuto životní událost uzavřít?

Nemyslím si, že by mi nějaká omluva v něčem pomohla.

Odpustila jsi tomu člověku? Co by se muselo stát, abys mu mohla odpustit?

Tak odpustit odpustit... (pomlka), to bych jako asi i odpustila, ale o to nejde tak říct, že bych odpustila, spíš se na to časem trochu zapomene a i to stačí. Já po nikom nic nechci, nepotřebuju aby si někdo kvůli tomu sypal popel na hlavu.

Myslíš, že agresorovi by takový současný otevřený rozhovor s Tebou mohl také nějak pomoci?

No možná by si ten dotyčný uvědomil, že to taková prdel nebyla, že to z mé strany (dlouhá pomlka, opět si zapaluje cigaretu), jak to říct... no že jsem to nebrala jako hru. Já vlastně ani nevím, jestli to ty lidi tenkrát chápali, třeba to fakt brali jako srandu a že se všeci náramně bavíme. Tak asi by mu otevřeném rozhovor se mnou taky otevřel oči. A třeba by se mi pak i omluvil (smích).

Říká se, že „všechno zlé je k něčemu dobré“. Myslíš, že tvoje negativní zkušenost ti byla v dospělosti v něčem přínosná?

...(dlouze přemýšlí)...hmm, no, asi jo, asi mi to v něčem pomohlo, ale nevím v čem (smích). Možná, že se teď už tolik nenechám, že si tolik už nenechám líbit. Nikdo si na mě moc nedovolí. Ale na druhou stranu jsem taková zakřiklá, co se týče autorit, já nevím, jak to mám vysvětlit, ale prostě když se mám s někým pohádat, tak to klidně udělám, ale když dopředu vím, že má ten dotyčný nade mnou převahu, tak se stáhnou a jdu, bez keců. Třeba vůbec neumím jednat s lidma na úradech nebo třeba podepsat smlouvu v bance, to je pro mě děs. To je spíš mínus než plus ale.

Jaké charakteristické povahové vlastnosti by sis přiřadila?

Kristepane, cože? (smích)

No jak by ses charakterizovala, jaké si myslíš, že máš vlastnosti – dobré, špatné...

No jako já to chápu, jen mě ta otázka překvapila, musela bych o tom dlouho přemýšlet ... Asi jsem plachá, pak taky nejsem moc průbojná, nejsem ambiciozní, nejsem kariéristka. Jsem spíš přízemní, jednoduchá, moc k životu nepotřebuju, takže asi i skromná. A vždycky říkám pravdu (smích).

Jaké povahové vlastnosti bys přiřadila agresorovi?

Arogantní, namyšlenej, všichni byli arogantní a namyšlení. Většinou byli úplně blbí, jako myslím IQ, blbě se učili nebo se učili dobře, ale měli to vydřený. Stačí to, nebo mám ještě něco vymyslet?

Asi to stačí

Dobře.

Můžeme pokračovat dál? Už jsme skoro na konci.

Jasně, pokračuj.

Jak myslíš, že by ses k šikaně postavila dnes? Jak by ses agresorovi bránila?

Asi bych to hned řekla učitelce a mamce. Ted' už vím, že to chování nebylo dobrý, i když tehdy jsem si to myslela, že to vlastně nic moc není. Ted' už bych si možná koplá i já (smích).

Co by si dnes v tehdejší situaci udělala jinak?

Asi bych šla taky na jinou školu.

Je něco, na co jsme během rozhovoru zapomněli?

Jo, ještě jsem si vzpomněla, že mi jedna holka zavazovala oči a krmila mě červivýma ořechama, to jen tak jako dodatek k těm technikám šikany...(smích). Jinak asi dobrý, už mě nic nenapadá.

Děkuji moc za rozhovor.

PŘÍLOHA P IV: ROZHOVOR Č.2 – LUCIE

Datum: 17.4.2013

Čas: 12.30

Jméno respondenta: Lucie

Věk: 22 let

Pamatuješ si, v jaké jsi byla třídě, kolik ti bylo let, když jsi se stal obětí šikany?

No, byla jsem asi ve druhé třídě a bylo mi asi 8 let.

Můžeš mi popsat, jak to všechno začalo? Co bylo tím prvním impulzem?

No, pamatuju si to tak matně.. Bylo to... na zahradě v družině, byl to spolužák o rok starší, protože měl odklad a házel mi písek do obličeje a do vlasů a postrkoval mě...

A můžeš mi říct, jaký byly mezi váma vztahy předtím?

Normální, bavili jsme se spolu, neměli jsme spolu nikdy problém, vycházeli jsme spolu, začalo to zničehonic.

Aha, hm. No a co ostatní spolužáci? Jaký jsi měla s ostatními spolužákama vztahy? Předtím, vlastně než ti to začal dělat.

Byli jsme v pohodě, bavili jsme se normálně, kamarádi...

Takže žádný vyloženě nějaký důvody, náznaky, proč...

Ne.

Jakým způsobem se agresivita vůči tobě dál rozšiřovala? Začal tě např. šikanovat i někdo další? Nebo to byl jedinej ten kluk?

Začali se připojovat i dva kamarádi k tomu, kteří se přidávali a bylo to čím dál tím horší.

Byli to jeho kamarádi, z té vaší společné třídy?

Byli to jeho kamarádi.

Můžeš mi říct, pamatuješ si, co ti všechno dělali?

Lepili mi žvýkačky do vlasů, lámali mi tužky, pravítka, brali mi penál, házeli po mě mokrou houbu...

Jak dlouho to celé trvalo? (Jak dlouho jsi byl šikanován?)

Půl roku asi to tak trvalo (?) – nepamatuje si přesně

Půl roku jenom...(tady se respondentka začala smát)... takže jenom půl roku, dobře...

Jak jsi celou záležitost vnímal? Vzpomeneš si, jaké jsi měl pocity?

... respondentka dlouho váhá, asi si nemůže vzpomenout, tak jsem se snažila pokračovat v otázce...

Měla jsi třeba strach?

Vyhýbala jsem se hlavně těm klukům, co mě šikanovali, nechtěla jsem do školy chodit, chodila jsem pak... chtěla jsem chodit i za školu... pak už jsem i chodila za školu, ve druhý třídě jsem byla dvakrát za školou a vůbec se mi do té školy nechtělo chodit kvůli nim.

Měl jsi kvůli tomu i doma problémy?

Doma to nikdo nikdy nevěděl.

Nevěděli, že seš teda šikanovaná, ani že chodíš za školu...

Ne. Ne.

Dobře.

Jakým způsobem ses připravoval na školu?

Neodpovídá...

Plánovalas třeba, že tam ani nepůjdeš?

Plánovala jsem to, bála jsem se tam jít. Věděla jsem co mě čeká, nechtěla jsem tam chodit.

A učila ses dobře, nebo jsi měla nějaké problémy...?

Učila jsem se dobře, myslím si, že to bylo i kvůli tomu.

Jakože ses učila dobře, tak tě kvůli tomu šikanovali.

Jo.

Pamatuješ si na nějaké spolužáky, kteří ti pomáhali, nebo ti chtěli pomoci?

Jo, měla jsem tam kamarádku, která mi pomáhala.. snažila se pomoci.

Pomohla ti nějak? Nebo...

Šly jsme za učitelkou a Řešily jsme to pak s učitelkou...

Jak dlouho trvalo, než jsi začal problém řešit? Co bylo důvodem, že jsi začal situaci řešit?

No, pomalu ten půlrok.

A rozhodla ses sama jakoby naráz, nebo ti ta kamarádka řekla...

Nejdřív to ta kamarádka věděla a až po měsíci jsme šly za tou učitelkou.

Takže měsíc to ta kamarádka věděla...

Hm (kývá souhlasně hlavou).

Pamatuješ si, jak se to řešilo, když to teda ta učitelka zjistila? Co se dělo?

Nejdřív s .. s těma klukama se to řešilo, co a jak. Pak byli přivoláni rodiče, takže s rodičema a pak i školní psycholog.

Jak ses s tím vyrovnávala? Chodila třeba k tomu psychologovi?

Jenom ten školní psycholog mi pomohl.

A na sebevraždu nebo na útěk jsi nemyslela...

Na útěk ze školy... páč se to tam nedalo vydržet.

Kdybys měl shrnout zpětně všechny vzpomínky na základní školu, převažovaly by ty špatné nebo si vzpomeneš i na nějaké hezké věci?

Vzpomenu i na pěkný věci, na školní výlety a tak. Nejsou tam jenom špatný vzpomínky.

Zkus se zamyslet, co podle tebe mohlo být důvodem toho, že jsi byl terčem šikany právě ty.

Tak bylo to asi tím, že jsem byla jako by středem tý pozornosti, učila jsem se dobře, chodila jsem dobře oblikaná... Stačí? Nevim...

Jak často se stýkáš s bývalými spolužáky?

Tak jednou dvakrát do roka.

Jaká panuje atmosféra na společných akcích? Např. třídní srazy?

Jsou tam takový skupinky, který se jakoby bavěj víc, některý míň, je to takový...

Choděj tam i ti...?

Choděj tam i ty šikanovaný (myslí šikanující) a s těma se nebavíme...

Myslíš si, že se nějak změnili, ti spolužáci? Jak se chovají teď?

Změnili se všichni, i ty šikanující, co nastoupili na střední školu, tak se všichni změnili. Někdo k horšímu, někdo k lepšímu, podle toho jak to... jak zapadl do jaký party...

Vzpomeneš si, jak probíhal tvůj první kontakt po letech s osobou, nebo s těma osobami, které tě šikanovaly?

Ani jsme se spolu... myslím, že jsme se ani nepozdravili, jen jsem je zahlídla a šla jsem od nich pryč.

Omluvil/i se ti někdy? Litují toho, nevíš?

Ten jeden se mi omluvil a asi toho lituje, co povídal, ale nevím...

Když se ti ti ostatní teda neomluvili, začala jsi s nimi o tom hovořit Ty? Myslíš, že by Ti to v něčem pomohlo?

Já myslím, že ne, že je to za mnou a nepotřebuju se o tom s nima vybavovat.

Odpustil jsi těm lidem? Co by se muselo stát, abys jim odpustila?

Asi jo, odpustila, už je to dlouho, ale kamarádka s nima asi nikdy nebudu.

Myslíš, že agresorovi by takový současný otevřený rozhovor s Tebou mohl také nějak pomoci?

Myslím, že ne, oni byli takoví tvrd'áci, jim by to asi ani nedošlo...

Říká se, že „všechno zlé je k něčemu dobré“. Myslíš, že tvoje negativní zkušenost ti byla v dospělosti v něčem přínosná?

No, možná v tom životě potom na střední a tak, třeba i teď v práci. Moc se jako nenechám, víc se bráním. Jsem držka, můžu říct držka?... No prostě na sebe nenechám rvát a tak... bráním se.

Jaké charakteristické povahové vlastnosti by sis přiřadil?

Náladová, výbušná...

Jaké povahové vlastnosti bys přiřadil agresorovi?

Tak agresivní, no, a asi taky byli náladoví, výbušní...

Jak by ses k šikaně postavil dnes? Jak by ses agresorovi bránil?

Nijak, udělala bych to stejně.

Co by si dnes v tehdejší situaci udělal jinak?

Nic.

Je něco, na co jsme během rozhovoru zapomněli?

Asi ne.

PŘÍLOHA V: ROZHOVOR Č.3 – OLÍVIE

Datum: 19.4.2013

Čas: 11.45

Jméno respondenta: Olívie

Věk: 22

Pamatuješ si, v jaké jsi byla třídě, kolik ti bylo let, když jsi se stala obětí šikany?

No tak úplně poprvé jsem byla na prvním stupni základní školy, to byla asi tak třetí třída a to je asi tak všechno, no, pamatuju..

Popiš, jak to všechno začalo. Co bylo prvním impulzem?

Prvním impulzem.. hm (pomlka)... myslím si, že se to stalo asi v šatně, si mě snad dobíral nějaký spolužák a samozřejmě se k němu přidali další a vygradovalo to teda až.. v to, že snad po mě hodili nějaký bačkory nebo něco takovýho, no.

Můžeš říct, jak se vyvíjely vztahy mezi Tebou a iniciátorem před tím, od prvního setkání vlastně do té doby, než jste spolu začali mít nějaké konflikty?

No, já jsem tak nějak jako to ignorovala, vůbec jsem to nějak jako.. neřešila, neměla jsem pocit, že bych jako měla.. já nevím, jak to mám říct, jako že bych to měla nějak jako řešit...

Myslím takhle – jako předtím, než jste spolu začali mít ten konflikt.. jaký jste měli vztahy předtím...

No, žádný, my jsme jako se nějak nebavili. Ono to tam bylo rozdělený, že jo, kluci, holky, že jo, byly jsme malý děti, takže tak, nějak se.. nějak se neřešily problémy...

A ostatní spolužáci? Jaké jste měli spolu vztahy...?

No, ono to tam bylo tak na skupinky, no, takže jako mezi některýma holkama úplně v pohodě a zbytek to byla spíš taková ignorace, no, vztahy jsme nějak moc jako neřešili...

Jakým způsobem se agresivita vůči tobě dál rozšiřovala? Říkala, že tě šikanovali ještě i ti ostatní, tak jak to dál pokračovalo?

Spíš takový dobírání, rýpání, třeba o přestávce nebo tak. Spíš jako psychický, nebylo to nic, že by si na mě někdo počkal a nějak vyloženě jako zbil nebo něco, to ne. Spíš takový dobírání, dlouhodobý ale...

Hm, a jak dlouho teda to trvalo?

No hele, trvalo to do té doby, než jako by si naši postavili barák a my jsme se odstěhovali na druhý konec jakoby města, takže... Jsem vlastně potom přestoupila na jinou základku, ne teda z důvodu šikany, ale z důvodu toho, že jsme se stěhovali, takže už jsem pak ty děcka ani nějak neviděla.

Vzpomeneš si, jaký jsi měla pocity, jak jsi to vnímala?

To je právě to, že jsem to vůbec neřešila, protože jsem měla oporu v těch skupinkách třeba, nebo v té skupince s těma holkama, že jsem si to nějak nebrala osobně, spíš jsem .. no.. jako probrala jsem to doma s mámou, to jo, ale myslím si, že se to snad aji nějak řešilo jako s učitelkou pak, ale... jo...?

Hm, a nějaký problémy doma jsi měla třeba?

Problémy doma.. problémy doma jsem měla až s rozvodem rodičů, až někdy ve dvanácti, kdy jsem se stěhovala do Zlína nebo ke Zlínu, takže...

Takže v té době...

V té době ne.

Pamatuješ si na nějaké spolužáky, kteří se ti třeba i nepřímo snažili pomoci? Měl jsi nějakého kamaráda?

No, tak to byly ty kámošky...

Jak dlouho trvalo, než jsi začal problém řešit?

Hned.

Hnedka jsi to řešila?

No, hned, my jsme jako měly vždycky s mámou takovej upřímněj vztah, takže já jsem nikdy neměla problém jí říct, když se něco to...

Takže ona byla první, komus to řekla.

No, jo.

Pamatuješ si, jak se celá záležitost řešila? Jak např. postupovali učitelé, rodiče agresora atp.?

No určitě, určitě moje máma nějakým způsobem volala ty učitelce, řešila to s učitelkou, takže se to asi řešilo pak jako ale...Ne jakoby před celou třídou, spíš se to jakoby vyšlo nějakému tomu, ale vím, že snad měli nějakou tu poznámku nebo něco takovýho určitě.

Vyhledala jsi třeba pomoc odborníka..?

To ne, to se vyřešilo takhle, no..

Kdybys měl shrnout zpětně všechny vzpomínky na základní školu, převažovaly by ty špatné nebo dobré, nebo půl na půl....?

Tak půl na půl, no tak ... já spíš pokud z toho prvního stupně to byly většinou fakt ty výlety a takový jako mimoškolní aktivity, akce a nějaký srandy s těma spolužákama, když jsme šli teba ze školy nebo tak. A lítali jsme po venku. A od druhého stupně, to už pak jako pozdějc bylo, jako takový ty první cigára támhle někde za rohem, za nějakou zastávkou a takhle.

Zkus se zamyslet, co podle tebe mohlo být důvodem toho, že jsi byl terčem šikany právě ty.

No, protože jako ten první důvod, jak jsem popisovala, to bylo skrz to, že oni si dobírali moji mámu, protože moje máma je židovka a její maminka byla maďarka a prostě bylo to... takže ona je tmavší typ a oni si mysleli, že je cigánka. Takže si mě dobírali jakože, spíš takový .. takovej rasistickej podtext, že moje máma je cigánka a že já jsem taky cigánka a tak mně nadávali do špíny a takhle, no..

Jak často se stýkáš s bývalými spolužáky?

No jako mám je na Facebooku, že jsme tam prohodili jako nějakých pár slov...nedělá mi to vůbec žádný problém, myslím si jako, že už jsou zralejší, že z toho vyrostli. Ale neviděla jsem je od té základky.

Takže nějaký společný akce, třídní srazy...

Nenene, ale ne z toho důvodu, že bych nechtěla nebo že oni by nechtěli, ale já bydlím prostě už daleko moc a...bylo by to pro mě těžký no, zvlášť, když mám dítě, že jo...

Jak vnímáš chování svých bývalých spolužáků nyní? Změnili se v něčem?

Jo, tak vyžrali, byly to děti, že jo.

Jak probíhal tvůj první kontakt po letech s osobou, která tě šikanovala?

No, s těma, jak jsem mluvila původně, tak s něma ne, takže kontakt neproběhl. Pak jakoby na tom.. na tom druhým stupni, když jsem přestoupila na základku ještě ve Zlíně a to, tak

tam mě šikanovala holka a docela hnusně, taky do mě ryla, že jsem blbá, že nechápu matici a tak a bylo to dost hnusný, taky se to řešilo a s tou jsem se, prosím tě, nedávno setkala, je to asi rok a půl zpátky, v létě... a úplně v pohodě. Mně hele, se normálně omluvila, že toho lituje, no a úplně no, docela jsem to i protlemila, protože se tam opila a to...bylo to spíš hezký, bylo to fajn.

Takže jste si odpustily, nebo tys jí teda odpustila?

No, jo.

Myslíš, že agresorovi by takový současný otevřený rozhovor s Tebou mohl taky nějak pomoci?

Jako je to možný, je to asi možný, že by si to uvědomili, myslím si, že to berou asi, jak to beru já, jako byli jsme děti, že jo a oni to nemohli vědět, protože prostě byli malí, taky že jo, nám bylo deset.

Říká se, že „všechno zlé je k něčemu dobré“. Myslíš, že tvoje negativní zkušenost ti byla v dospělosti v něčem přínosná?

Rozhodně, no, jsem přesvědčená o tom a nebo respektive celý ty roky na těch různých školách jsem se přesvědčila o tom, že jsem možná tak trošku jiná, zvláštní a možná se tomu ani nedivím, jako, že si ty děti o mě myslely, to, co si o mě myslely. A zvýšilo mi to právě naopak jakoby sebevědomí s tím, že jsem se s tím jako vyrovnala a že jsem tak nějak i ráda, za to, že nejsem stejná. A vážím si toho, že mám nějaký svoje myšlenky a prostě styl života a jsem na sebe pak strašně hrdá.

Jaké charakteristické povahové vlastnosti by sis přiřadil?

No, mám takovej laxní přístup k různějm jako, jak to mám říct... nevim, třeba jako k učitelům, víš, k takovejm těm jako ...

Autoritám?

Autoritám, no, jako neberu je moc vážně, to je první věc. Další věc je, že jsem byla vždycky jiná v tom vyjadřování, protože moje máma byla novinářka a já jsem vlastně do šesti let nepoznala děti, protože jsem byla furt doma zavřená a že jsem byla nemocná a ona jak se mnou komunikovala, takže já když jsem přišla potom do školy, tak jsem mluvila, jak malá novinářka, takže ty děti ze mě byly taky trošku vedle.

Jaké povahové vlastnosti bys přiřadil agresorovi?

He (smích), ignoranti (smích). Ale tak říkám, to byly děti, teď jsou úplně jiní, že jo... ale byli to, byli to ignoranti, to je první věc a další věc je, že určitě to bylo o tom, o té charakteristice té celkově té společnosti, že jo, že nějaký dítě tu společnost vede, ten vůdčí typ a já jsem byla vždycky spíš takovej ten mimouš, ten individuální. Pak byly takový ty děti, co se k němu přidaly, aby tohlencto no, asi takhle nějak no.

Jak by ses k šikaně postavil dnes? Říkala, žeš to řešila, takže asi bys...

Vždycky jsem to nějak řešila, no, na té základce jsem to vždycky takhle řešila, na té střední jsem si to spíš řešila sama v sobě. Neměla jsem potřebu nějak někomu sdělovat.

A na té střední to teda bylo taky jenom psychický, nebo třeba i fyzický týrání...?

Ne, taky psychický..

A takys to teda řešila..

No, řešila jsem to.. neřešila jsem to ani s učitelem, ani s jako.. s rodičema, prostě tak nějak v sobě.

A dneska bys to udělala teda stejně.

Stejně.

Je něco, na co jsme během rozhovoru zapomněli?

Nevim, asi že jsem se nikdy toho nebála, ani nezanechalo to na mě jako nějaký následky, ba naopak jako, spíš mě to posílilo.

PŘÍLOHA VI: ROZHOVOR Č. 4 – EVA

Datum: 20.4.2013

Čas: 13.20

Jméno respondenta: Eva

Věk: 28 let

Pamatuješ si, v jaké jsi byl třídě, kolik ti bylo let, když jsi se stal obětí šikany?

Asi ve čtvrtý no, protože mi bylo 10.

Jak to všechno začalo. Co bylo prvním impulzem?

No tak já jsem byla odjakživa hrozně hubená a slabá jakoby, takový neduživý dítě (smích)...který bylo spíš jakoby k posm.. posměchu (přeřeknutí) spolužáku a i učitelů a právě jako v tý čtvrtý třídě se to nějak jako začalo projevovat, že vlastně spolužáci si začli na mě nějak ukazovat a začli jakoby využívat tu moji slabost.. že .. hm.. dávali mi podmínky jakoby, že budu s tebou kamarádit jenom v tom případě když uděláš támhletu věc.. hm, nebo když ty zajdeš tam, když se někoho zeptáš.. no a vlastně jakoby... jsem byla jakoby...myslím si, že ti ostatní jakoby prostě zneužívali toho, jak jsem, jo (?) , jak jsem slabá, jak se nedokážu bránit ani fyzicky ani psychicky, jo, takže...

No a když říkáš, že se to stalo v té čtvrté třídě plus minus, tak jak to bylo před tou... před tou čtvrtou třídou... jaký ty vztahy byly..?

No tak bylo to takový...tak ve třetí třídě jakoby my jsme se vlastně rozdělili do výběrových tříd, eh, takže jsem měla od tý čtvrtý nový spolužáky, takže do tý doby to bylo v pohodě a vlastně v tý čtvrtý třídě spíš, než že by to vzniklo takhle nějak náhodou, tak ..eh eh..., spíš jakoby na mě začala poukazovat učitelka tělocviku, jo...Jako „děti podívejte se, jak by to nemělo vypadat (smích)“, jo, že prostě jsem hubená a tak, no a že prostě nedokážu zvládnout takový cviky, který zvládly ty jakoby silnější děti, jo, takže od toho se mi zdá, že jako začali si toho všímat i ti mí spolužáci a tím to jakoby začalo.

A začal to jeden, nebo to začalo jakoby naráz víc lidí...

Tak jako to já si přesně takhle nepamatuju, jak to bylo, ale... prostě... jeden to nezačal, jo? To bylo skupinový a nebylo to jenom v mojí třídě, jo...bylo to prostě i ve starších ročnících a vlastně třeba i moje tehdá nejlepší kamarádka, která jakoby začala tak různě mě využívat

a... a tak... jakoby měla starší sestru o dva roky, která byla o dva roky vejš a ta prostě taky jako byla na mě jakoby vysazená a zlá...

Co ti teda prováděli, jestli mi to můžeš říct, nějak konkrétněji, nějaký příklady...

Začalo to že jo, různýma posměchama..ehm..přezdívkama.. ehm.. prostě ukazovali si na mě prstem a jakoby ptali se mě prostě jako..ehm.. co jim a tak, že vypadám, jak vypadám a ono se to jakoby pořád motalo dohromady, protože, jak jsem byla taková nemocná a v tělocviku jsem měla zakázaný běhat na dlouhý tratě, tak prostě.. ehm... děti se mi smály a i učitelky.. a ..pak třeba i ti spolužáci jakoby... zamykali mě na záchodě a smáli se ...o přestávce a tak, jakoby, že mě nepustí ven...

Jak dlouho to celé trvalo?

No tenhle ten stav jako (smích), s menšíma odměnami lidí, to trvalo prostě až někdy jako do sedmnácti let, jo? (smích) To pak pokračovalo i na střední, protože já shodou okolností teda jako se spolužačkou a s kamarádkou ze základky jsem šla i na střední do stejné třídy, takže než jako jsme se nějak tak osamostatnily, tak jako než jsem pevně získala svoji nějakou ... ehm.. jistotu... tak, že to takhle trvalo do takových sedmnácti...no bylo to dlouholetý.

Jak jsi celou záležitost vnímala, jestli s vzpomeneš na nějaký pocity..?

No, tak jelikož mě to ovlivnilo na celý život (smích), tak jsem to teda vnímala hodně špatně, jako jo...Přišla jsem si jiná a každá další narážka nebo jen podmínka, co mám udělat nebo nemám, co mám říkat, tak ehm..to mně prostě víc a víc snižovalo sebevědomí a jako šanci normálně existovat v tom kolektivu, jo...? Já třeba jako pak i jsem, abych vypadala teda silnější, tak jsem nosila pod džínama i tepláky (smích), že jsem hubená (smích), už nejsem tak hubená...

Měl jsi nějaké problémy i doma?

...Ne, vlastně... ale jako nesvěřovala jsem ses tím nikomu, jenom občas teda našim přišlo divný, jo, že jsem měla bezdůvodně jako dvojky z tělocviku a tak, víš, jakoby jsem sice zvládala to samý, co ostatní, ale třeba jako ten dlouhej běh, že jsem teda nezaběhla, tak tím pádem to bylo jako o známku horší...

Jakým způsobem ses připravoval na školu? Třeba když jsi přišla domů a pak ses měla nějak třeba připravit, třeba psychicky, i co se týče učení...

Jsem tomu moc nedala, no (smích), já jsem se naučila...naučila jsem se učit a připravovat do školy až na vejšce (smích), jako, takže na základce jakoby rodiče myslím, že mě moc .. že by mě nějak moc kontrolovalo, to učení a tak, abych se nějak snažila a tak, tak se mi zdá, že moc tomu nedali no...

Takže prospěch jsi měla jako průměrnej, nebo horší, lepší...

Průměrnej

Pamatuješ si na nějaké spolužáky, kteří se ti třeba i nepřímo snažili pomoci? Konkrétní kamarádku, kamaráda?

Ne.

Takže všichni byli takoví ti zlí...

...mi nikdo nikdy nepomohl i jakoby mí blízcí kamarádi prostě jakoby se mně nikdy neza-stali, že by teda vyloženě někomu řekli „tohle jí nedělej“ nebo ... jo?... spíš jakoby všichni viděli, že teda jako to není normální, to jak vypadám, takže...

Začalas potom ten problém nějak řešit? Třeba s učitelkou nebo doma, nebo tak...?

Ne, neřešila jsem to. S nikým. (dlouhá odmlka)... protože učitelé.. u učitelek jsem jako dů-věru neměla, protože že jo, všichni táhli.. to tam táhli za stejnou partu a třeba jako nevím, z jakého důvodu jsme se museli nějak, já nevím, každej tejdén jsme se vážili na tom tělocvi-ku a všichni museli si stoupat na váhu a tak a prostě pak se to snad i řešilo, jako na něja-kých těch pedagogických poradách, to, kolik vážím oproti těm ostatním. Ale jako jinak s rodičema jsem to neřešila, ani s učitelema.

Nevíš, jak to pak bylo dál, když jsi z té školy odešla, jestli tam byli další lidi šikanovaní, nebo..

No byli no... se mnou tam teda byl jeden můj spolužák ve třídě, kterej teda byl jako šikano-vaném, ani ne tak jako psychicky, jako žádněj nátlak na něj nebyl.. ale vyloženě fyzicky, jo? On měl , já nevím, jestli měl ten Tourettův syndrom, jo, měl takový zvláštní tiky a ehm.. vím, že jako žáci o dva roky vejš ehm.. jo? Občas prostě mu řekli jako „hele lehni si tady na podlahu a udělej dvacet kliků“ a on prostě to na chodbě ve škole udělal, protože se jich bál a vím, že kolikrát jsme spolu jako na sebe mrkli a tak jako, že to je.. že to máme špatný (smích). A... že i prostě po mně, co tam bylo dál.. a i já potom, když jsem jakoby byla star-ší, nevím, kolem dvaceti, jsem tady řešila jakoby v domě problém, kdy ... kdy hm... rodiče jakoby bili svý dítě a že my jsme to jakoby nad nima sousedi slyšeli, tak se to řešilo vlastně

ve škole a vylož.. ehm... řešila jsem to jakoby s učitelkou, že tady je týraný dítě a tak, jestli si něčeho všimla ve škole a ta učitelka k tomu řekla, že i kdyby to jakoby věděla, že to tak je, tak že ona to řešit nemůže.. jo?.. tak takhle to tam asi šlo a možná bude chodit i dneska.. (smích)...

Ehm... no to je docela smutný, ty jo, když to....

...ale jak ses vyrovnávala s tou šikanou, vyhledala třeba pomoc odborníka, psychologa.. nebo ses s tím vyrovnala nějak sama...

...já jsem to hlavně nijak neřešila, protože to mně ani nijak nedošlo, že jo, tak jsem byla malý dítě, tak (nejde rozumět)...já jsem si nemyslela, že je to něco špatnýho, na to jsem přišla až po letech prostě, že mě někdo nějak využíval a ... a ... prostě lidi ... po letech jsem teprve přišla na to, že ty lidi, který mi to vlastně jakoby prováděli, a ... ehm.. tak sami jako se (dál mluví šepem, nejde rozumět ze záznamu...)..já jsem byla slabá, tak se mi snažili... no... si pamatuju kamarádku kolem.. no.. ehm.. patnácti (úsměv)... její tatínek ... tenkrát my jsme měli hrozně rádi jako skupinu Lunatic a její tatínek sehnal zadarmo lístky na koncert, jo, u nás ve městě a já jsem shodou okolností ten den dostala angínu, prostě jsem onemocněla a bylo mi hrozně zle a ... aa řekla jsem to tý kamarádce, že tam teda nemůžu jít a ona prostě...já myslela, že mě jako fakt zmlátí (smích), že... „no to si snad děláš srandu, já tady seženu lístky a ty dovolíš si onemocnět?“, no tam prostě bylo to slovo „dovolíš“ si onemocnět, jo..? jako bych za to mohla, takže no, potom jako po.. po letech už eee jsme spolu tady s touhleťou kamarádili jako já nevím, tak do devatenácti.. no a když jsme odešly už po střední, tak dostala jsem rozum a věděla jsem, že to je špatný a od té doby si teda nerozumíme, jo..? žijeme každá úplně jinej život a já nejsem takový to slabý mlád'átko, jo? Takže cítila, jakože já už se dokážu o sebe postarat a nepotřebuju jakoby být v závěsu za někým, tak už neměla zájem jakoby o ten kontakt se mnou (smích)..

A kdybys takhle měla shrnout .. ty vzpomínky veškerý na základku, převažovaly by spíš ty špatný..? nebo lepší...? Nebo jak bys... no jak na to vzpomínáš na tu základku?

...no špatný vzpomínky jako.. nevrátila bych se tam... nešla bych tam ani učit, jo? Vystudovala jsem učitelkej obor a říkala jsem, že na základku teda fakt učit nepůjdu.. nebyly to pro mě pěkný vzpomínky...

A tak často se stýkáš s těma bývalýma spolužákama?

No, tak s těma konkrétníma lidma, který prostě...se po mě nějak.. vozili, tak s těma se nějak nestýkám, no. Nějaký ty třídní srazy a tak, to máme jednou za dva roky, ale s konkrétníma

lidma... s jednou se vídám jednou za rok a s tou druhou, no tak... když je.. no tak jednou za tři měsíce.

A když jsi byla na nějakým tom třídním sraze, můžeš říct, jaká tam panovala atmosféra? Jak se ti lidi chovali vůči sobě třeba, i vůči tobě.. jestli tam byly nějaký... Tichý výčitky nebo tak..

No výčitky vůči mě určitě ne (smích) – tady respondentka nerozuměla otázce...

...no já to myslím takhle, jako jaká tam panuje, na těch srazech atmosféra všeobecně.. jestli jsou ty šikanovaný děti prostě někde upozaděny a ty ostatní se spolu baví víc.. nebo..

Ne, to ne, je to.. je to jako všechno dohromady, jo? Že všichni se tak nějak bavíme a zdá se mi, že prostě... TY, co byli tenkrát jakoby na koni, ty který se vozili na ostatních, tak ty prostě jsou teď ty slabší, jo? Že ..i táák... prostě nějakým ... nějakým způsobem trpěli, tak teď jako si našli svoje místo na slunci (smích) po letech aa.. jako vyloženě tam zářili, jo? Jak v životě prostě.. a i co vyprávěli a.. a.. jak vypadali, jo...? Jako stali se, prostě, z toho kluka s tím tourettovým syndromem se stal prostě pěkný kluk, jo.. pěkně voblečenej, má skvělou práci, jo, takže ...takže tak (smích)

Omluvil/a se ti někdo někdy? Lituje toho...?

Jako vyloženě omluvil ne, ale eee, jedna kamarádka, nebo jedna teda spolužačka mi řekla po letech, jééé, když já si vzpomenu, Evi, co, prostě jsme...prováděli...aaa... co jsem ti řekla a tak.. jo že to prostě je takový jakoby, taková řečnická otázka, jo, že to je takový.. taková poznámka, že ne, že by na tom bylo něco špatnýho, to co dělala, ale že prostě byli jsme děti, tak jsme dělali různý věci...že ona si myslí, že to bylo v pohodě a že se tomu řepí...a samozřejmě....

A myslíš, že by ti to v něčem pomohlo, kdyby se ti omluvila..? Nebo omluvil někdo z nich..Že bys to potom nějak líp uzavřela, nebo...vyřešila... to ne, jo?

Ne já jako svým způsobem na to, že jo, trpím pořád, když..že jsem hubená a vypadám mladá a tak...takže jako to by mi nijak nepomohlo, to prostě je takovej odvěkej problém..

A odpustila jsi jim teda.. ty to takhle vezmu...?

To teda, jako.. to asi ne...no. To jako zůstane navždycky

A myslíš si, že bys jim mohla nějak odpustit, nebo co by se muselo stát, abys jim odpustila..?

Dlouho mlčí.....(8vteřin).. já nevim, prostě oni určitě jako to, jak říkám, nemyslí si, že dělali něco špatného.. nevim, co by se muselo stát, možná jako v nějakém nálevu opilosti bych jim řekla, jo, co... co všechno, co prostě mi dělali, ale že bych jen tak jako řekla „hele, ty ses ke mně nechovala pěkně tenkrát,“ tak ... no to já bych nebyla schopná ani tak jako...začínat (smích)... asi ... a možná, že tím.. tím by se to jako nějak uzavřelo, že já bych konečně řekla, co tam, jak jsem se cítila, co jsem si o tom všem myslela, ale...k tomu asi jako nedojde, no...

Ale tak třeba by to mohlo nějak i jim pomoci...ne? Kdybys třeba já nevim, i v té opilosti, jo, říct.. prostě, že něco se tam dělo a že ti to nebylo příjemný.. jestli myslíš, třeba, že by jim to pomohlo jakoby si to uvědomit, že by... já nevim, se ti potom.. pak třeba omluvili...?

To si myslím, že zrovna teda tyhle ty typy lidí, který to dělaly, teda mně, tak myslím si, že by jim to nijak nepomohlo... že by se nijak nepozastavovali..ani by se neomluvili..

Myslíš, že tvoje negativní zkušenost ti byla v dospělosti v něčem přínosná? Třeba, že seš teďka jako víc otrkaná...(nebo naopak, máš třeba deprese...?)...

No, tak jako deprese mám, ale ne z toho (smích), ale asi jako do budoucna bych možná jako víc hleděla jako na zájmy toho mého dítěte, abych jako se možná jakoby starala o to, jak to v té škole probíhá a .. a.. myslím si, že dneska je možná i lepší ta komunikace rodiče s učitelem, než jako bylo tenkrát.. no.. teďkon je to takový víc otevřený a.. více možností...že jako, tak bych to možná jako směřovala, no ale....

Tak už jsme skoro na konci, tak já už se tě zeptám jenom.. jaký charakteristický povahový by sis přiřadila...jak by ses charakterizovala..

Tak... jsem... hodně pesimistická (smích), eee... melancholická, že jako moc věci řeším a spousta věcí mě prostě dojde a rozpláče a .. prostě snažím se všechno vidět do důsledků a nic nenechám náhodě...jsem taková jakoby na jednu stranu, chci být důrazná a na druhou stranu jsem jakoby hodně stydlivá, ve spoustě věcí neschopná, jako si věci zařídit sama...

A jak by jsi charakterizovala ty agresory, co si myslíš, jaký jsou nebo jaký maj vlastnosti...

Pragmatický lidi, realistický, který stojí pevně nohama na zemi, nikde se nevznáší, nemají o věcech iluze, prostě nejsou naivní..no, to já.. no, naivní jsem no... (smích)

Jak by ses k šikaně postavil dneska, kdyby se ti to stalo třeba teď,když máš tu zkušenost, jak by ses bránila...

To já nedokážu jako vztáhnout na sebe dnes.. teď po nějakých 15 letech, jo? Jako bych se chovala, to přece nejde, tahleta situace by se asi neopakovala, že jo, protože tenkrát já

jako měla zdravotní problémy a tak a jako i kvůli tomu jsem byla hubená a ...tím, že dneska jako by to bylo úplně jiný, já nedokážu říct...

Já.. co bys teda... aspoň teda v tý tehdejší situaci udělala jinak..? Jo, neříkám.. jakoby říkávalas, žes byla nemocná, hubená a to, ale kdybys třeba už eee .. tenkrát si uvědomovala, že jsi šikanovaná, že by ses jako nějak bránila, jestli by ses dokázala nějak vzepřít, nebo bys to nechala být tak, jak to bylo... a neřešila bys to jinak..

No asi bych se jako.. asi bych to řešila, asi bych jako se nějak, aspoň slovně bránil, nějak.. nějakěj opak jako...proti tomu, co říkaj oni mně...nebo jestli bych se to snažila nějak s těma učitelem, ne s těma, co to jako...že jo, co mě...jako brali za výsměch, ale s těma normálníma (smích) v uvozovkách, bych se to snažila nějak řešit..

A s rodičem..? nebo třeba takhle, uvažovala jsi, že bys šla na jinou školu...?

To jsem jako vůbec neuvažovala a asi bych ani nešla nebo.. kdybych to měla nějak přehodnotit, jo prostě jako .. to tak hrozný nebylo. Já jsem jako na jednu stranu byla takovej mazánek učitelů, čili možná i pro tu slabost jako mě hodně měli rádi, no...že jako to mi dělalo dobře...

A ještě teda, já nevím, jestli to tam zaznělo...eeehm... jak probíhal ten první kontakt s agresorem po letech.. já nevím, jestli jsem se na to už ptala nebo jestli jsem to vynechala...

No jako vzpomínám si na to jako, když jsem se viděla se spolužačkou po letech, že ona šla po tom, po pátý třídě šla na.. na jinou školu.. a my jsme se spolu viděli někdy až... po sedmi letech..... nebo po čtyřech letech....nebo po pěti....jsme se náhodou potkaly ve městě a ..ee.. jako bylo to úplně normální ten kontakt mezi náma, já jsem jí jako nic nevyčítala a..aa ani ona na mě nějak neútočila a ona mě náhodou teda ráda viděla jako a...i dneska jako si máme co říct, no.. že.. že...to... nějakěj... že by mě nějak nechtěla vidět nebo nechtěla se mnou komunikovat, tak to ne...

PŘÍLOHA VII: ROZHOVOR Č. 5 – ULRICH

Datum: 21.4.2013

Čas: 11.30

Jméno respondenta: Ulrich

Věk: 31 let

Takže.. ty jsi prožil šikanu na základce?

Na základce, dá se říct spíš v letech od... dejme tomu 7 asi do 13-14 let, když jsem bydlel na Ukrajině..

Takže jakoby druhé.. druhé stupeň, jo?

Může bejt. Od prvního, dá se říct, od prvního až po pátéj.

Hm.

Takhle.

A na Ukrajině jsi bydlel celou základku nebos..

Nee, bydlel jsem tam do 13 let, to znamená, jsem...jsem tam...ss... chodil 7 tříd základní školy, potom jsme se stěhovali... vlastně ve 13 jsme se odstěhovali do České republiky, takže vlastně na Ukrajině mám ukončených sedm tříd..

A ta šikana probíhala jenom na té Ukrajině nebo pak i tady v Čechách?

Eeee... takhle, probíhala na Ukrajině...

Hlavně...?

Hlavně.

Pamatuješ si, co bylo prvním impulzem.. nebo jak to začalo?

Prvním impulzem takhle, já...se trošku tady rozpovídám, ale prostě.. u nás prostě dřív, nebo možná to řeknu blbě, ale jsme to měli jakoby... jakoby žebříček takovej, že nás všdyc-ky mlátili starší... kluci.. no a my jakoby jsme mlátili.. ne mlátili... ale šikanovali prostě kluci mladší... První impulz byl takovej, že prostě dřív, jak tady v Čechách se sbíraly kartičky od hokejistů, tak na Ukrajině nic takovýho nebylo, sbíraly se normálně, jak se prodávaj žvýkačky, jak tam měl buďto samolepky nebo nějaký obrázky, tak se sbíraly ty obrázky... těch byl určitěj počet, já nevím, plácnu 50 a tomu se říkalo kolekce a ta se sbírala

vlastně od první do padesátky. No a starší kluci vždycky měli tendence nám to sebrat, víš, takže vždycky přišli na základce vlastně, na základce to bylo, takže oni přišli, otočili nebo vytočili nám kapsy, vyhrnuli, podívali se, co tam máme a když se jim to líbilo, tak to sebrali, takže většinou spíš.... A když jsme se chtěli bránit, tak normálně dostals ... tak kopanec nebo nějaký šťouchanec a tak..

Takže to bylo jakoby.. nebyl jeden ten člověk, ale vždycky jich bylo víc, jo?

Samozřejmě, že víc. Každý starší šikanoval toho mladšího.

Dobře. A... eee...

Nebo většina, takhle.. většina...

A bylo to v rámci celé třídy, že celá třída šikanovala.... Nebo eeee...

No spíše takhle, spíše.... Hmm... to bylo...

Jakože celá třída starších šikanovala celou třídu mladších...

No dá se to tak říct, nebo takhle...ne všeci, ale většina...prostě chtěli se chlubit nebo chtěli se předvádět před holkama a tak dále. Eeee... na Ukrajině se začíná kouřit strašně brzo, takže vlastně od tý.. druhý nebo třetí třídy, dejme tomu, už se normálně... ss .. jsou stabilní kuřáci, takže vždycky machrovali, aaa prostě na mladší ale i se předváděli před holkama, že když jsi...nějakej ten kopanec nebo tak..

A z tvojí třídy konkrétně tě někdo šikanoval taky nebo..

Ze třídy mě nešikanoval nikdo, jenom starší...jenom starší...

Jenom starší, dobře...

A ... eee.. když bys měl popsat vztahy v té třídě, nemyslím teď s téma šikanovanými (tady jsem se přerekla, ale respondent pochopil...), ale jakoby v té třídě to klima..jaký to bylo... byly tam vztahy dobrý....?

No, my jsme jako naši třídu... na .. naši třídu, jak na Ukrajině, tak i v Čechách vlastně, když jsem přestoupil.. my jsme mezi sebou neměli problém žádný. Ano, byli tam jedinci, kteří se chtěli víc zviditelnit, takže vlastně chtěli ukázat svoji sílu a tak dále, takže jsme jakoby dovolovali si na jiný.. a byly tam spíš naopak, spíš lidi, který byli jakoby uzavřený, dá se říct do sebe, i když jako v té době si myslím jsme to tak ani nebrali, vidím to teď jakoby s odstupem času, jo...?

A jak jsi tu šikanu zvládal, jako jaký jsi měl pocity...nebo jako kluk sis to asi moc nebral.. nebo já nevím...

No takhle, jelikož to bylo na denním pořádku, že jsme dostávali.. že jsme dostávali přes držku, jak ve škole, tak i normálně venku, tak ... vono... se to tam nedá nic jiného dělat, než se s tím srovnat, že jo. Takže vlastně základ byl té šikaně se vyhnout, takže když jsme věděli o nějakých, nějakých klucích, který prostě.. starších, kteří nás šikanovali a viděli jsme je z dálky, tak samozřejmě lepší.. se vyhnout, takže se vyheňš komplet celý šikaně, že jo...Byly takový okamžiky, ano, kdy prostě tomu se vyhnout nedalo, tak tam.. prostě člověk jim musel vyhovět, co chtěli, to znamená ne vždycky oni tě mlátili, oni tě mlátili z nějakého důvodu, to znamená když jsi jim něco nechtěl dát nebo nějak jsi jim odporoval nebo... a tak dále...

A řešil to někdo nějak? Řešili to třeba ve škole..?

Jooooo, tak to sss... samozřejmě, že se to řešilo, ale tak ono...učitelé, jak to nenachytaj přímo, tak nic v podstatě nejsou schopni až tak tolik co dělat. Otázka byla jiná, když prostě někdo šikanoval, měl známého a ten to řek svému bratrovi staršímu, kterej to pak šel vyřešit po svém... takhle se to řešit dalo, ale...některý lidi.. některý prostě...starší.. nemaj starší sourozence, že jo..

A tys měl někoho, kdo by ti

Jo, já jsem měl svýho strejdu, takže..

Ten to za tebe řešil, jo? (smích)

Jo, ten to řešil za mě, no...

A mamka, taťka, nebo takhle...

Nenene, protože já když jsem byl malej, tak vlastně naši byli rozvedení a mamka odjela makat do Polska, takže jsem bydlel s babčou...

Hm...

A babča to rozhodně neřešila (smích). A nebyla to taková nějaká šikana, že by... že bych chodil domů s jizvami, to zas ne...

Kdybys takhle měl shrnout ty vzpomínky veškerý na základku...převažovaly by ty spíš lepší, nebo horší...

Takhle, abych to shrnul, vzhledem k tomu, že jsme se tomu naučili vyhejbat a tak dále, takže s tím jsme neměli problém, protože říkam, tam na Ukrajině ono to má... ono to má jako-

by...že by žebř.. žebříčkovitou tendenci, to znamená starší šikanuje mladší, ty zas šikanují ještě mladší a takhle to jakoby stupínkovitě, nevím, jak to přesně mám říct...V Čechách nic takovýho nebylo, to bylo naprosto v pořádku...

V Čechách ta šikana byla jiná, jako...?

Nooo, jako taková asi třetinová, co se odehrávalo na Ukrajině, takže v podstatě nic...

A ty důvody nevíš...? Jako na té, už teda v těch Čechách, když to budu brát...

No v Čechách byly ty důvody takový, říkám, za a to předvádění za bé prostě ukázání své dominance, síly...prostě ukázat se před ostatníma..takže..

A u nás to teda neřešil taky nikdo...

Tady nebyla, jak říkám, tady nebyla tak extrémní šikana, jako tam, takže to bylo po nějaký domluvě a tak...

A stýkáš se s těma spolužákama bejvalýma..?

No.. z Ukrajiny bohužel néé, protože tam dlouho jsem nebyl, jako z Čech.. z Čech... z Čech mám kontakty vlastně skoro se všema spolužákama, ale říkám jako, budu se opakovat, ale tady to bylo úplně na jiný úrovni, takže v podstatě to se nedá říct, že by to byl nějaký extrém.

Řikáš „bohužel“ se nestýkáš s ukrajinskýma spolužákama, jako teda že bys chtěl...?

Né, já jelikož bydlím v Čechách, tak ono to je fakt daleko, ale zas jako...

Ale kdybys mohl, tak...

No samozřejmě, kdybych moh tak bych se s.. o tom žádná...kdybych mohl, tak bych je viděl rád, jako s některýma jsem prostě jako na Skypu, jakože v kontaktu, ale to je takový, že po.. pokec, jak se máš a tak dál, ukážeme si dítě a je to.. takže..

A takhle ty vztahy máš i s těma, co tě šikanovali...nebo ty vůbec nem...

No, s těma vztahy nemám a víš, co je zajímavý? Ti právě, co šikanovali nás, a my jsme se jich báli a to třeba nebylo ve škole, ale třeba mimo jakože...prostě..na dvorku a tak dále. Tak postupem času ta karta se jakoby obrátila, protože si myslím, že ti kluci nejsou až tak drsní, jak se.. jak se tvářili bejt a... ta karta se otočila....My jsme, my jsme se báli jenom kvůli tomu, že ten člověk, kterej vlastně nás šikanoval, byl ten, že on za a v tý době už kouřil, takže byl něco jako... to bylo jako pro.. pro mmm... mladý, to byl někdo jako, potom

*nebál se dát ránu, což prostě my jsme se, dejme tomu, báli, i když mys... třeba jsme se takovému člověku postavili nebo takovému kluku a dejme tomu, kdybysme se prali, já ho slo-
žim na zem, tak já jsem nebyl schopnej mu tu ránu dát, což on mě jo a tím pádem prostě
jako jsem prohrál na plný čáře. No, ale pak říkám, postupem času se ta karta obrátila a
pak si myslím, že ti kluci, co nás šikanovali, nebyli zas tak dobří, jak se vydávali, no...jako
takhle, vím o jednom takhle případu, nevím, jestli jsou to všeci že jo, takhle..*

Hm...Omluvil se ti někdo někdy?

Jestli se mi někdo omluvil? Pod tlakem jo.

Pod tlakem, jo?

Samozřejmě.

Takže jako ty sám's řekl.. hele omluv se mi nebo ti rozbiju..(smích)

No to, tak to ne, to ne...ale to spíš došel strejda a tak.. (smích)

Jo, takže takhle...(smích)

Ale teďka v dospělosti třeba, že by si někdo uvědomil zpětně, po těch deseti třeba, patnácti
letech, že.. žes třeba byl, neprávem šikanovanej nebo tak, že by někdo přišel a řekl ti „hele,
sorry, já jsem to třeba přehnal..“

Ne, nic takovýho tam nebylo.

Hm.

*Leda jako omluva následovala pouze tehdy, když jsme se s někým poprali a oba jsme uznali
svoji chybu, ale nedá se to říct jako šikana, to jsou normálně jako to.. klučičí vztahy..*

Takžes to nebral jako nějak osobně, žes to bral, že to takhle je.. že je to proces...

*Přesně tak, přesně tak.. to patřilo k našemu životu, říkám myslím, jako na Ukrajině tam
dostává přes hubu každěj, kromě holek samozřejmě, většinou ty se nemlátěj, ale.. prostě
jako kluk, neznám kluka, kterej by tam neschytil aspoň jednou pořádně. Nevím, jak teď, ale
v mý době, abys neschytil prostě pořádně, to naprosto...*

Myslíš, že tvoje negativní zkušenost, že ti v něčem pomohla v dospělosti?

*No rozhodně se vyhejbat špatným lidem a poznat je na první pohled, jako s nadsázkou sa-
mozřejmě.. s nadsázkou...*

Ježiš, já teď nevím, na co jsem se ptala a na co ne... (smích) Takhle, když budu brát ještě tu Českou republiku, kdyžs už byl tady, probíhají u vás nějaký třídní srazy nebo nějaký akce...

Probíhají probíhají, teď jsme měli, nebo takhle, před dvěma lety jsme měli desetiletku, ke-cám, před třemi roky, to už je možná dýl, teď ani nevím.. desetiletku, ale jinak se to ss.. jinak se scházíme většinou ve Dvoře Královém vždycky, vždycky v létě a dorazí tam většinou aspoň půlka třídy, protože tam jako jsem měl dobrý pocit...

A atmosféra teda dobrá na těch srazech...

Jo, jasně.. Ale tak nevím, jestli se to dá brát jako šikanu, ale stalo se to kolikrát, že třeba mě kamarád zavřel na dámském záchodě nebo tam... (dál nejde rozumět, Ulrich mluví hrozně rychle), ale jako bral jsem to jako z legrace, protože i ten kamarád se tomu smál... horší bylo, když se na tom záchodě byla ředitelka (smích) a ona ho tam viděla, protože oni drželi dveře a tak.. Jako říkám, to bylo spíš v rámci legrace a nebylo to nějaké extra.. horší bylo, když zavřeli kamaráda, nebo spolužáka zavřeli do skříně a on měl klaustrofobii aniž by o tom někdo věděl, že jo, takže on tam chvíli bouchal, oni ho tam chvíli nechali, joo, to byl průšvih, takže dostal dvojku z chování za to, ale kdybych, věřím tomu, že kdyby věděli prostě ti ostatní, kteří ho tam zavřeli, že má tu klaustrofobii, tak by to v životě neudělali..

Kdybys měl popsat své povahové vlastnosti, co bys tak řekl, jakej ses?

No samozřejmě vzně.. vzně.. vznětlivá vzteklina, no.. no ne, tak .. nevím... když jsem byl, když jsem byl, jako říkám, když jsem chodil na tu základku, jsem měl takové ty tendence se předvádět a tak dále, prostě jako kluk.. tak jsem to měl, jsem to bral jako nutnost, ale vlastně když to беру s odstupem času, když jsem starší, tak mi to přijde, že to bylo úplně zbytečný.. ale v té době se pubertě jsem se takhle neviděl, že jo, takže vlastně dá se říct, že jsem se uklidnil a už ani nevyhledávám takový nějaký kontakty a tak dále, jak tomu bylo dřív...

A myslíš, že ten agresor konkrétní, nebo ty.. ty, co tě mlátili byli.. a nebo jsou teď-ka... ehm.. pořád třeba takoví? Jakože agresivní ...

Tak to je, co znám jednoho, ale říkám, je to mimo školu, bylo to spíš normálně to, tak ten je agresivní pořád, ale s.. nevím, asi to bude alkoholem, protože on bez alkoholu se chová normálně.. když vypije, tak je mimo. Takže jeden z nich určitě, ten zbytek jako říkám, neví-dám ty lidi, takže nejsem schopnej říct, jak na tom jsou teď, ale prostě říkám, ta karta se mění a když člověk je starší, tak si uvědomuje, že vlastně některý věci, který si na mě dovo-loval, už prostě nemusí trpět a snášet, ale prostě už se může tomu razantně postavit..

A je něco, co bys udělal tehdy jinak... třeba...

No samozřejmě, těch věcí je hafo...

Myslím jako ohledně tý šikany, jo...

No tak jasně..

Jestli by ses třeba víc bránil, nebo bys to někomu řekl nebo...

No nevím jestli bránil, ale prostě, jelikož jsem to samý kdysi párkrát zkusil, tak vím vlastně.. nebo..viděl jsem na vlastní oči, nebo zažil jsem, jak člověk.. jak člověk dokáže donutit, no vlastně toho agresora, aby s tím přestal a to je normálně se.. to říkám, zažil jsem to na vlastní kůži a to jemu se postavit... protože já jsem takhle, taky kdysi zkoušel na jednoho mladého klučinu u nás, tak on furt něco a on normálně i přesto, že tam do mě furt šel, i když prostě dostával strašně, strašnej ceres, tak prostě se mě nebál a normálně jsem si uvědomil, že to je (smích) důvod, ať se mu vyhnu, takže vlastně toto je, pro mě byla jasná volba toho...(tady jsme přerušeni respondentovou malou dvouletou dcerkou, která rozlévá pití...) jasná volba toho, jak prostě donutit agresora, aby se na mě vykašlal..jako nebát se ho. Ano, dostaneš, jednou dostaneš, ale podruhý už to nezkusí.

Hm, a myslíš si, že jsme na něco zapomněli, něco, co bys třeba ještě rád řekl.. protože jako už jsme na konci, už žádnou otázku nemám, tak kdybys třeba sám chtěl k tomu něco říct, nebo...nějakou třeba radu svým dalším.. potomkům třeba (smích)

Jasně, pro ty potomky budu mít strašně spoustu rad a hlavně zas to.. jedna z nich zní... jedna z nich zní „rozhodně se neboj“.. roz.. rozhodně se toho nebát a postavit se tomu čelem, jak.. jak jsem teď opakoval, ano, dostaneš jednou, ale když se ukážeš, že se nebojíš, tak tě nechaj bejt. Já právě tady...mám takový...

(dcerka pana Ulricha opět vylila pití na stůl a koberec, takže ten přestal mluvit a snažil se ničit škody...)

Dobrá, to neřeš...(smích)

Já s tím počítám, že s tím bude mít problém, protože říkám, já jsem tu cizinec, moje manželka je cizinka, děti jsou taky cizinci, bojím se toho, že prostě na základce něco jako šikanu zažijou, tak na to budu, musím bejt připraveném musím vědět, musím prostě svoje děti na to připravit a vysvětlit jim, jak se k tomu mají chovat, jo? Když s nějakým takovým problémem přijdou, jako s tím počítám, s tím.. tomu se absolutně nevyhnuem....takže nějaký

rady tam budou, určitě, ale nevim, jak to bude s holkou, ale klukovi dám kdyžtak pár hodin.. na sto procent..

Jo, tak já ještě vezmu příklad, když jsem se vlastně přistěhoval do Čech a v letě, šel jsem hnedka vlastně...eehm od prvního září do školy, dali mě o stupeň níž, jelikož jsem vlastně neovládal vůbec český jazyk, tak tam na mě chodili, vlastně byl jsem první ukrajinec vůbec na škole jako, dá se říct cizinec, protože tehdy žádní vlastně ani Vietnamci ani Mongoli ani a tak dále, že jo.. v tý době.. tak se na mě chodili koukat jak do zoo vlastně a já nevim, mě vlastně...dá se říct jelikož jsem neuměl český jazyk, tak vlastně jsem sedmičku jakoby opakoval, jelikož jsem předtím na Ukrajině sedmičku ukončil... šel jsem ta ještě jednou, tak právě na mě chodili koukat všichni vlastně žáci, jak starší, tak i mladší z naší školy a právě starší si na mě dovolovali, protože strkanice a tak dále že jo...dělali ze sebe hrdiny a vlastně já jak jsem nerozuměl pomalu ničemu a takhle a..a byl jsem sám, tak jsem nevěděl, která bije, že jo..no a vrchol byl ten, asi po dvou měsících ve škole, byl to nejsilnější kluk, ze.. jakoby z obou sedmiček.. jako my jsme měli na škole áčko i béčko vlastně dvě třídy, že jo, tak přišel v boxerských rukavicích, dva páry, jedny sobě, jedny mně, že jo. Tak mě je tam hodil, no a si je nasadil, začal se tam rozcvičovat takhle v rohu, jak Rocky Balboa, že jo, ted' jsem, ted' jsem...ted' se na nás přišli podívat vlastně žáci z ostatních tříd vlastně, osmička devítka vlastně, že jo a vzhledem k tomu, jak ho povzbuzovali a tak dále, tak jsem si uvědomoval, že dostanu pěkně na řiť, že jo, tam v rohu toto cvičil (ukazuje rukama, jako když boxuje ve vzduchu), tak jsem si říkal, že když aspoň, že když do tý držky asi nejspíš dostanu, tak aspoň to nenechám.. nezostudím se, že .. nasadil jsem si rukavice a jak tam někdo zařval „one, two, three, five“, tak se na mě rozeběh, tak prostě ležel hned po první ráně a od tý doby šikana skončila, jo? A nikdo si nic nedovolil, prostě na jednu ránu. A to je prostě.. to je.. to bude moje rada mému synovi, až prostě bude chodit do školy, a když se s tím setká. Otázka, jestli tam bude víc prostě na něho nebo bude jeden na jeden, že jo, ale říkám, jakmle agresorovi ukážeš, že se ho nebojíš, že seš schopnej se mu postavit, tak.. tak vlastně to tak.. si příště sakra rozmyslí, jestli to má zopakovat.

Takže si myslíš, že ten první, co tě teda tady chtěl zboxovat a zmlátit, tak to bylo kvůli tomu, že seš Ukrajinec, vlastně že seš jako cizinec....

No, protože já jsem tomu ani nerozuměl, ale jelikož tam.. tt... mě furt pošťuchovali a tak dále a myslel si, že... tak jako od tý doby to přestalo...to je tak asi celý no....

PŘÍLOHA VIII: ROZHOVOR Č. 6 – LEONTÝNA

Datum: 22.4.2013

Čas: 12.00

Jméno respondenta: Leontýna

Věk: 25

Můžeš mi říct, v jaké jsi byla třídě, nebo kolik ti bylo let, když ses stala obětí šikany?

..ehm.. byla jsem v ...

Trošku nahlas, ať to jde slyšet...

Pardon (smích).. ne, já jsem vlastně, my jsme se přistěhovali z jiného města, jakoby na mamčinu stranu na severní moravu, tím pádem já jsem nastoupila do druhé třídy tady a v podstatě to trvalo zhruba druhou třetí čtvrou třídu, tak nějak v tom rozmezí jo, že se to postupně rozvíjelo, vyvíjelo a pak to tak nějak jakože skončilo...

A začalo to teda v té druhé třídě...

No spíš ve třetí, spíš ve třetí.

A můžeš říct, co bylo tím prvním impulzem, čím to začalo teda

Já si myslím, že to bylo to, že jsem prostě přišla už do... zajištěného kolektivu a byl jsem prostě nová, jo? Odněkad' jinád', nikoho jsem neznala, nikdo neznal mě a ty děcka tam byly už.. už se znaly z té dědiny, že jo, už prostě odmalička ze školky a tohleto, měli společný zážitky, takže já jsem byla taková jakoby ... prostě odstrčená.

A co bylo to první, co se ti stalo?

Tak já jsem zažila takovou v podstatě, když to řeknu, komplexní šikanu, jo? že... že... jsem byla úplně cizí a potom vlastně když jsme se přestěhovali sem, tak to začlo babička, že jo, vykrmování, takže se mě byl nakonec takovej malej špekáček chodící, takže jsem jako byla malej tlouštíček, no a tím vlastně to začalo...ee.... Že se mi jakoby děcka začly smát, že jo. Že su tlustá a hnusná a odporná a že nosím prostě hadry jako socka a tak podobně, no.

Takže jich bylo víc naráz, nebyl to třeba jeden, že by se potom přidali ostatní...

Já myslím, že.. že.. tam určitě nějaký iniciátor takovejhle byl, kterej si prostě rýpnul první, ale myslím si spíš, že oni byli tak jako fakt semknutí v té třídě, že .. že jenom všichni čekali na to, až to prostě někdo řekne nahlas.. jo?

A zažilas třeba před tou šikanou..ee...když ses jako nastěhovala a přišlas do té třídy, tak to začalo hned, jaks přišla do třídy, nebo třeba měla, nevím, dejme tomu dva měsíce nějakej vztah s nima normální, že to třeba začalo až postupně ...?

Hned, hnedka asi ne, protože víš co, než než jsme se všichni tak jako otrkali, ale já jsem tam měla jednu kamarádku, v té druhé třídě právě, jenomže ona potom odešla do zvláštní školy, jo, protože byla nějaká dislektička a ještě něco, zjistily se jí nějaký poruchy učení a tohle, takže ona pak odešla do té zvláštní školy..a v té třetí třídě, když jsme vlastně jakoby přecházeli na jinou školu, protože u nás na té základce třetí čtvrtá nebyla, tak tam se k nám přidaly další děcka vlastně jakoby z další dědiny a tam si myslím, že to prostě dostalo ten rozměr. Že ten začátek nebyl takovej to. Cítila jsem se sice taková odstrčená, že tam prostě nepatřím, ale nedávaly mi to ty děcka tolik najevo...

Takže s tebou komunikovali, bavili se s tebou normálně

Jo, v podstatě jo.

Můžeš mi třeba, co ti dělali konkrétně? Nějaký příklady..?

Tak já jsem spíš měla takovou tu psychologickou šikanu, nebo nevím jak se tomu říká, že tím, že vlastně naši byli rozvedení a že pro mě to bylo takový těžký období, jo, že vlastně jsme byli odtržení od tatínka, o té druhé rodině od toho táty jsem nevěděla vůbec nic, jestli žijou, jak se mají, co dělají, prostě tatínek nebyl, my jsme byli sami maminkou a tím pádem já už jsem prožívala takovej jakoby vnitřní stres nějaký podvědomý nebo něco takovýho prostě víš, že fakt jsem věděla, že to prostě není, jak by to mělo být, no a tak jako nebyli...neměli jsme se úplně nejlíp, že jo, takže jsem nosila obyčejný věci, obyčejný boty a tam vlastně začal ten jakoby posměch, s tím že, ještě s tím, že jako teda nabrala do špekáčků, že jo, takže jsem byla špekáček, byla jsem tlustá, potom se u mě projevila vyrážka, ekzém, takže mi začali říkat lepro, a nikdo prostě se se mnou nechtěl bavit, protože si všichni mysleli, že jako fakt jsem něčím nakažená a že když na někoho šáhnou, tak .. tak prostě to dostanou ode mě...takže já když jsem třeba se někoho letmo dotkla, nebo nebo něco.. cokoliv, tak už to bylo jako fuj nešáhej na mě, žduchl do mě jako, odžduchli mě pryč, nebo mě někdo praštil po ruce nebo prostě, ale spíš tam byl takovej ten nátlak, co se týkalo těch nadávek a nebo to jo, spíš tohle.

Jak dlouho to trvalo celý? Pamatuješ?

Noooo, třetí čtvrtá třída to vim, a v té čtvrté třídě tam potom vlastně přistoupila k nám nová spolužačka a ta teda zezáčátku jakoby taky byla nová, že jo, tak se přidala k té skupi-

ně,ale pak prostě jednoho dne, jsme se nějak prostě zkamarádili a vona jednoho dne se vztekla a postavila se vlastně za mě proti celé té třídě a od té doby jsme spolu začaly jako-by kamarádit a sice tam už potom asi nebyla šikana, ale už to byla taková ta přirozená rivalita, jak je na klasické základce, jo? Vy jste blbí, vy jste blbí, my se s váma nebavíme prostě, kluci holky a takový, jenomže mě už to pak potom, jak jsem byla starší, tak mi to bylo jedno, protože už jsem měla kamarádku, se kterou můžu chodit ven, které můžu všechno říct a prostě, která vím, že si za mě stoupne, když mi někdo bude nadávat nebo prostě půjde a tamtoho blbečka zmlátí, nebo já nevím, něco, jo? Takže mě už to pak bylo jedno, potom už.. jak jsme byly starší.. ale ta třetí čtvrtá no..

A jak jsi to celý vnímala..? Nějaký pocity, jakýs měla...

No, vnímala jsem to docela zle, protože jsem nejednou jsem chodila s brekem ze školy, ehm, a dopadlo to nakonec tak, že, že jsem do té školy nechtěla chodit ani zpátky, protože jsem se prostě bála a nechtěla jsem tam být mezi těma dětma,nechtěla jsem se s něma stýkat, bavit, protože jsem věděla, že se mi budou zase smát, a že prostě mě někdo žduchne někam do rohu a..takže myslím si, že tohleto plus ten rozvod těch mých rodičů, že tady tahlencta.. to chování v té třídě přispělo k tomu, že nakonec jsem teda skončila u psychologa, no...(smích)

Mělas nějaký problémy i doma?

Doma....

..tak třeba jestli..eee..to třeba potom i doma s mamkou nějak řešila..tady tu šikanu a to..

Jako já jsem byla, já jsem byla takový docela, myslím si, že otevřený dítě, takže a fakt to pro mě bylo docela tvrdý, takže jsem přišla domů teda s pláčem a máma to samozřejmě zjitovala, že jo, co se stalo. A je teda pravda, že, že nevěděla si teda.. jako rady, co se mnou, protože ono to je těžký, víš co, nemůžeš přijít takhle do školy a říct jako děti nesměte se jí, prostě jo, ona za to nemůže (smích) nebo jako jo, takže doma, doma spíš jako pochopení, než abych z toho měla nějaké, jakože by mi máma nadávala. Je fakt, že se mi pak rozletěla migréna tady z tohoto, takže já jsem, já jsem doma brečela mě hrozně bolí hlava a že nechci jít do sboru a že nechci jít do školy a že nechci prostě todle todle a je pravda, že mi to.. že mi to máma nevěřila chvíli, že že jako byla taková, jsem dostala i vynadaný, že si to vymýšlím (smích), no ale tak nakonec to dopadlo tak, že mě odtáhli k doktorovi a zjistilo se, že to jako ne, že to je pravda, jo, že si to nevymýšlím, no..

Projevilo se to nějak i na prospěchu, třeba?

Na prospěchu ne, protože já jsem vždycky byla na té základce takovej jakoby, když to řeknu, dřič, jo, jako jsem se snažila, abych měla ty jedničky. Já jsem byla jako motivací sama sobě si, že prostě jsem chtěla, Jo? Mě, mě jakože nemusel nikdo prostě do toho kopat, jakože musíš se učit a tohle, ale já jsem prostě chtěla, mně se to prostě líbilo, že mám hezký jedničky a to, takže s tím jako problém nebyl..

Eee... pamatuješ si teda tu kamarádku jednu, že... se ti snažila pomoci, takže to byla ta jedna kamoška tenkrát v tý čtvrtý třídě a předtím... předtím nikdo ti nepomohl...

Ne (rázně), byla jsem sama, no.. což si myslím, že bylo pro mě nejhorší...

Řešily to třeba nějak učitelky v té třídě, nebo věděl to vůbec někdo ze školy...

Víš co? Já mám pocit, že ani ne, čoveče, že snad jednou byla máma ve škole, že jako to byla řešit, že prostě s učitelkou, ale.. ale myslím si, mám pocit, že jako, že s děckama ve třídě se to neřešilo, protože, že jo skrz to, že by se to mohlo zhoršit, takže.. ne. Nepamatuju si, že by tam něco takovýho proběhlo, ne...

Jak ses s tím vyrovnala, s tou šikanou.. říkala, že byla u psychologa, tak tos byla jakoby skrz tu šikanu nebo... možná nějaký deprese nebo...

Noo, to bylo právě potom, jak se mi rozjela ta migréna, že mě vlastně pořád bolela hlava, nechtěla jsem chodit do sboru, nechtěla jsem chodit do školy, no a tím vlastně máma, ona tenkrát studovala, měla známou, která měla sestru a ona vlastně je jakoby psychologka léčitelka, nevím jestli to ještě dneska dělá. Tenkrát byla prostě, tak se teda rozhodli jako, že.. že to zkusí, jo, prostě dostat jakoby nějakou informaci proč se tady tohlencto děje, no, takže...

Takže ses s tím vyrovnala..

Já jsem potom, když jsme... Když jsme tam přijeli, já teda jako víš co, to je takový to, jak ti řeknou, že.. že prostě tě někam odvezou a že tam bude prostě pani doktorka, která si s tebou popovídá, tak mě bylo sice deset let, ale už prostě takový to podvědomí, z televize, já nevím, spolužáci ve škole, tohle, takže jsem věděla, kam mě vedou a já jsem ještě jako dítě, já jsem měla hrozný záchvaty vzteku, jo.. eehm.. prostě, já nevím, asi mi prostě přeskočilo (smích) něco v hlavě, ale myslím si, že to bylo všechno zapříčiněný tady tímhle a to si pamatuju, že jsem tenkrát dostala takovej záchvat, že mě máma musela chytnout a normálně mě odvlíct do auta prostě, protože já jsem prostě nechtěla. A.. celou

dobu, co jsme tam jeli, potom.. potom, i když jsme tam přijeli a i když jsem pak ležela na tom lehátku, já jsem neřekla ani slovo prostě, já jsem mlčela jak zařezaná, si to úplně pamatuju, že jsem měla ty pěstičky zaťatý a prostě NEŘEKNU (Lea zvýšila hlas, skoro až do řevu), prostě ne! Jo? To si fakt pamatuju. Ale pak ona mi vlastně říkala, to mě úplně tak jako dostalo, že řekla „víš co, já vlastně jako, mě to je úplně jedno, já jsem ti chtěla jenom pomoci, když nechceš, tak prostě se sbal a běž dom,“ a mě to prostě tady toto, jak mi to řekla tak natvrdo, tak mě to strašně úplně dojalo a já jsem se rozbrečela a všechno jsem jí tam vyklopila té psychologce. A ona pak ještě něco mi tam dělala nějaký čáry máry kolem hlavy (ukazuje rukama) (smích), takže pak jsem odjela od ní a je fakt, že se mi ulevilo tady po tom zážitku, přestala mě bolet hlava a aji tak celkově si myslím, že mi to pomohlo, že jsem to potřebovala ze sebe dostat ven a všechno...

Kdybys měla shrnout ty vzpomínky všechny na základku, byly by tam i nějaký dobrý vzpomínky...?

Jooo.. určitě jo. Jako ne, ne na tudlenctu dobu, to asi ne, ale potom vlastně říkám, jo, já jsem tam potkala vlastně tu kamarádku a tam už potom my jsme si fungovaly jako samostatná jednotka a co dělá zbytek třídy nám bylo v podstatě jedno, jo jako.. takže.. takže určitě mám dobrý vzpomínky na základku.

A jak často se stýkáš s bývalýma spolužákama teďka po letech...? Stýkáš se s nima vůbec nebo...

No, tak my jako v podstatě se spolu bavíme úplně normálně, akorát že.. že prostě..nepřijdem do kontaktu spíš tím, že máme každý úplně jinej život, ale .. ale nemám s nima problém a myslím si, že ani oni nemaj problém se mnou v dnešní době, takže myslím si, že pokud by každý z nich měl v určitej den čas a měl by přijít na nějakej sraz třeba, že, tak by přišel, určitě jo.

A byl nějakej už sraz teda, proběhl..?

Měli jsme. Měli jsme sraz... já mám pocit, že to proběhlo někdy po maturitě nebo ještě před, no ale už je to dlouho a sešlo se nás tam... sešlo se nás tam docela dost, já mám pocit, že jestli bez dvou lidí skoro všichni i s učitelkou.

A atmosféra na tom sraze byla jaká?

Byla dobrá, byla dobrá jako, v pohodě všechno. Je teda pravda, že byli tam někteří lidi, se kterýma já třeba si asi nemám co říct dodneška. Už teda jako nepocituji, nepocituju žádnou zášť nebo něco, ale fakt je to takový to jakože hmmm, trošku ten vnitřní pocit, jako

s tebou se prostě ani já nevím, nechci bavit nebo nevím, co bych si s tebou řekla, jo.. taková tam jsou.

A myslíš, že by třeba oni naopak chtěli mluvit s tebou? Že třeba se styděj s tebou mluvit, ale chtěli by? Nebo třeba že by jim to nějak pomohlo, víš co jako, aby si uvědomili voni, co tě třeba šikanovali nebo tak, jestli by ten rozhovor s tebou nějak... jestli by jim nějak pomohl v něčem... si třeba něco urovnat...

To nevím, já si myslím, že oni ... eeem.. spíš to fakt brali, jakože ... tak jako normálně. Jo, že jim to nepřišlo, že já bych z toho mohla mít nějakou.. nějakou psychickou problém z toho, jo? Oni se mi v podstatě jenom smáli jako jo.. jenom se mi smáli (říká to hodně ironickým, trochu jedovatým tónem).

Takže se ti nikdy neomluvil z nich třeba nikdy.. neřekl ti třeba někdo „hele sorry, to mě jako je líto, že jsem..“

Ne. Ne. Ne.

Nikdo, ani jeden..?

Ne. Ne.

Co by se muselo stát, kdyby... takhle, odpustila jim, těm lidem...?

Já jsem jim odpustila, protože podle mě člověk... eeem... je, takhle když někoho nemáš ráda, nebo když, když... za něco, jo? Že mu vyčítáš, tak podle mě je to tvoje tíha, v tobě. Protože ten člověk, ty ho sice nemáš ráda, ale mu je to jedno a ho to netíží, takže tím pádem, když mu odpuť, tak se ti uleví. Jo? A já teda.. jo říkám, jako našla by se tam určitě jedna osoba, možná dvě, asi spíš jedna, které jsem měla teda fakt od začátku takovej... vztah... divnej a... nemůžu říct, že ju ještě dneska nemám ráda, to to to už není tak jakože, ale říkám jako, kdybych ju potkala, tak asi možná jí řeknu ahoj a to je tak všechno ... ani bych neměla zájem se s ní bavit. To je... ale jinak jako nemám nějak problém ani s jedním.

Teď tedy mám otázku, jestli si myslíš, že tvoje negativní zkušenost ti byla v něčem přínosná..?

Myslím si, že jo ..

...jestli to bereš jako své plus, že sis tím prošla...

Myslím si, že takováhle věc člověka posílí ve stylu, že...eee...že už to prostě nikdy nechce zažít a proto proto udělá ze sebe jakoby silnější osobnost nebo.. obrní se tím, jo? Já třeba když jsem.. když jsem se dostala vlastně na střední, tak pro mě to byla strašně velká věc, protože jsem si říkala, že tam budou úplně noví lidi a nikdo mě z nich nezná, takže vlastně,

jak já se uvedu, tak taková prostě budu. A strašně jsem se na to dlouho připravovala, protože jsem nechtěla být takovej ten.. jo? Ten posměváček, kterému se prostě každěj směje a se kterým se nikdo nebaví, chtěla jsem aspoň trošku ne být jako oblíbená, nějaká hvězda třídy, ale chtěla jsem být prostě normální, že se se mnou bude bavit víc, než jeden člověk jako (smích), jo? Takže prostě tak...

A to se povedlo teda...?

Hahahahah (hlasitý smích), jojo, hahahaha

No tak to je supr.

Hele, kdybys měla charakterizovat svoji osobnost, jaká bys řekla, že seš?

Osobnost... myslím, že jsem silná a jsem strašně obětavá, někdy až moc (smích).

Něco dalšího třeba bys vymyslela..? třeba ambiciozní...?

Ambiciozní ani ne čoveče, ale já nevím, ale to už.. tohle taková jaká jsem teď, to už se.. jsou ... jakoby s tím souvisí další věci v dospívání a momentální situace a takový různý ... ale jako nevím čoveče, co bych o sobě řekla (smích)

A ti agresoři? Jací jsou..? nebo jací byli..?... jak se třeba změnili v tom chování, v těch vlastnostech, jestli umíš říct...

Většina z těch holek té mé třídy, už jsou to matky... takže ty si myslím, nebo co vim, takhle, protože se s nima moc nestýkám, tak jsou celkem jako řekla bych i vyrovnaný, ehm, spokojený se životem, nebo aspoň většina z nich. Z kluků.. z kluků... vím, že jeden ten jako z toho je totální troska, jeden, ten se má hodně dobrou práci, má přítelkyni a i celkem jako, když se potkáme, tak se spolu bavíme docela i jakoby hodně, takže bych řekla, že to je tak půl na půl, no.

Jak by ses k té šikaně postavila dneska, kdyby se ti to stalo teď...udělala bys něco jinak třeba v tomhlenctom, že bys třeba utíkala za učitelkou nebo bys to někomu řekla...?

Já jsem ehm..(smích), to je zajímavý, já jsem šikanu zažila dalo by se říct na pracovišti a docela nedávno a zachovala jsem se úplně stejně jak tenkrát (smích). Prostě jsem srazila paty, protože jsem měla pocit, že jsem jakoby v situaci, že si nemůžu dovolit se bránit, jo? Ale třeba teď v momentální jakoby situaci teď zrovna, tak už už zase jsem dospěla do stádia, kdy už bych si to líbit nenechala, ale nemůžu to s jistotou říct, jestli.. jestli by to tak bylo, když jsem tenkrát byla v tom věku, asi ne, asi by to bylo stejný.

Hm..

Protože podle mě ten člověk k tomu musí, víš co, dospět. Někdo k tomu třeba nedospěje vůbec, že by se třeba začal bránit.

Ještě tady mám jednu otázku.. pamatuješ si jak probíhal první kontakt s tím člověkem, co tě šikanoval? Nemyslím teďka ten sraz, ale řeknu třeba na ulici... jestli jste se spolu bavili, nebo jste se nebavili, nebo co jste si řekli...?

Asi, asi jsme se jenom pozdravili.. já fakt s těma lidma, já jsem se s nima moc nepotkávala. Co jsem nastoupila v podstatě na střední školu, tak je fakt, že když jsem někoho potkala třeba na dědině, tak jsme se jenom pozdravili a žádné nějaké větší kontakt nebyl.. no..

Já jakoby, měla jsem to pořád v sobě a tím pádem, že jsem šla na tu střední, kde jsem pořád měla ten pocit, že postě je to nověj svět, nověj život, tak řekla bych, že jsem to tak nějak úplně odtráhla tu základku, jo? Že prostě jsem to ani nechtěla v tom svým životě mít, že jsem měla prostě nověj život, nový kamarády, nový prostředí a tam jsem byla spokojená. Že mě to ani jako nezajmalo...

Jak si myslíš ještě, to bude úplně poslední otázka, jak se dá šikaně vyvarovat, jak se jí dá zabránit?

Víš co já si myslím, já si myslím ale, že spíš než, jak bych to řekla, spíš než by šlo o samotný to dítě, že to tak nějak jako k němu přijde, mně... spíš si myslím, že to je tím, tím dětstvím, jo? že každýho.. každý to dítě většinou zažije něco, nebo je v třeba v nefunkční rodině nebo v rodině, kde jsou nějaký problémy a myslím si, že tohlencto způsobuje potom to, že to dítě je takovej ten outsider a že se pak mu něco takovýho přihodí, takže já třeba bych asi to vzala už jako od začátku a chtěla bych prostě mít funkční rodinu, aby to dítě jo? Mělo prostě rodiče, kteří jsou spolu v pohodě, babičku, dědečka.. dědečka už nemá vlastně (smích), víš co, ale víš co jako, to rodinný zázemí, aby, aby i ono samo tak nějak v sobě budovalo takový to zdravý sebevědomí, jo? Jakože prostě, aby se vůbec nedostalo do situace, kdy bude se samo cítit ponížený a nechá si něco takovýho líbit. Tak si to myslím, že by to asi...